

Univerzita Palackého v Olomouci  
Filozofická fakulta  
Katedra psychologie

**PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY POLICEJNÍHO  
VYJEDNÁVÁNÍ S OSOBAMI SE  
SEBEVRAŽEDNÝMI ÚMYSLY**

**PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF POLICE  
NEGOTIATION WITH PERSONS WITH  
SUICIDAL INTENTIONS**



**Magisterská diplomová práce**

Autor: Bc. et. Bc. Milan Zúbek  
Vedoucí práce: PhDr. Jiří Popelka

Olomouc  
**2019**

## **Poděkování**

S úctou a respektem chci poděkovat PhDr. Jiřímu Popelkovi za vedení této magisterské diplomové práce, což v sobě, mimo jiné, obsahuje poskytování cenných rad, které mi pomáhaly nedostávat se do slepých uliček. Poskytl mi je kdykoli a neprodleně poté, co o ně bylo zažádáno. Mnohokrát děkuji respondentům, kteří se účastnili výzkumu a ochotně mi věnovali svůj čas a umožnili tím vznik této práce.

S hlubokým vděkem chci alespoň takto zmínit všechny mé blízké, kteří mě ve stresujícím a vypjatém období vzniku této práce podporovali a ulehčovali mi postup.

## **Prohlášení**

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: „Psychologické aspekty policejního vyjednávání s osobami se sebevražednými úmysly“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V .....dne .....

Podpis.....

## Obsah

Úvod.....	5
1. Krize.....	6
1.1 Geneze krize .....	7
1.2 Zvládání krize .....	9
1.3 Naděje .....	10
1.4 Coping.....	12
2. Stres .....	14
2.1 Působení stresu na člověka .....	14
2.2 Historie výzkumu stresu .....	15
2.3 Psychické koreláty stresu.....	17
3. Sebevražda .....	19
3.1 Formy sebevražedného jednání .....	20
3.2 Teorie sebevražd .....	23
3.3 Prevence sebevražedného jednání .....	25
3.4 Mýty týkající se sebevražedného jednání .....	28
4. Krizové vyjednávání jako součást policejní praxe .....	31
4.1 Předpoklady úspěšného policejního vyjednavče.....	33
4.2 Krizové vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly.....	35
Empirická část.....	40
5. Formulace výzkumného problému .....	40
5.1 Cíl práce a výzkumné otázky .....	41
6. Popis zvoleného metodologického rámce a metod.....	42
6.1 Metodologický rámec výzkumu .....	42
6.2 Metoda získávání dat průběh výzkumu .....	42
6.3 Sběr dat .....	43
6.4 Charakter výzkumného souboru .....	45
6.5 Etické zásady výzkumu .....	46
6.6 Metoda zpracování výzkumných dat .....	47
7. Výsledky výzkumu .....	53
7.1 Vyjednavče .....	53
7.2 Osoba v krizi.....	62
7.3 Situace vyjednávání .....	69
7.4 Rizikové fáze vyjednávání.....	71
8. Odpovědi na výzkumné otázky.....	73

9. Diskuze .....	82
10. Závěry .....	87
Souhrn.....	88
Seznam použitých zdrojů a literatury .....	91
Internetové zdroje .....	93
Seznam příloh magisterské diplomové práce .....	97

## Úvod

Specializovaná pozice „*Policejní vyjednaváč*“ je úloha, která zastává své místo v širokém spektru situací policejní činnosti. Pro lepší orientaci v nich vytvoříme dvě pomyslné kategorie situací, ve kterých policejní vyjednaváč působí. První z nich, tou méně častou, je vyjednávání o osobách, držených jako záruky splnění určitých požadavků. Obecně je tato definice známá jako rukojmí. Druhá kategorie obsahuje situace, kdy je vyjednávání součástí krizové intervence. Do této skupiny zahrňme pomoc při případech s pohřešovanými osobami, zvládnání politických protestů, pomoc lidem v krizi, podpora při incidentech s přítomností střelných zbraní, zvládnání trestného činu únosu a vydírání a intervence u sebevražedných pokusů. Právě ona poslední podskupina případů, tedy intervence u sebevražedných pokusů je nejčastěji zastoupenou skupinou situací, ve kterých se využívá služeb policejního vyjednavče. Rovnoměrně jsou pak rozloženy sebevražedné pokusy, které jsou přímými důsledky těžkých životních životní situací. Rozumíme jimi zdravotní komplikace osoby v krizi, tak ekonomické těžkosti či vztahové problémy. Neposlední determinantou takového jednání je suicidální akt, uchopený jako instrument k dosažení osobou vytyčeného cíle.

Volba tohoto tématu je determinována zájmem autora o problematiku policejního vyjednávání a s ohledem na četnost suicidálních případů je zpracování právě této problematiky. Cílem práce je popsat kritická místa ve vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly a popsat rizikové a podporující faktory ve vyjednávání. Zaměříme se také na motivaci osob se sebevražednými úmysly k tomuto aktu. Jeden z cílů práce je také popis uvolňování psychického napětí u policejních vyjednavčů.

# 1. Krize

Krize jakožto samostatný pojem je v současnosti jedno z relativně dosti vytížených slov. Z médií se doslýcháme o krizi na Krymu, krizi ve Francii způsobenou hroící daní na pohonné hmoty. Můžeme se také setkat s pojmy jako existenční krize, která vychází z třetí fáze klasického řeckého dramatu. Krize je zde zastoupení soudu či rozhodnutí. Jedná se o stádium dramatu, ve kterém je extrémně vyostřeno napětí, vrcholící volbou. Následuje tzv. katarze, což znamená jakési očištění, uvolnění. (Cimrmanová, 2013). V případě ekologické katastrofy hrozí ekologická krize, energetická. Pokud je ekonomika v recesi, můžeme být konfrontováni s hospodářskou či ekonomickou krizí. Tento krátký výčet nám dokazuje, že slovo krize je skutečně frekventovaným pojmem. Pojďme se však zamerit na jeho dekódování nikoli jako slovní spojení, ale jako samostatný termín.

*„V Číně si lidé obvykle přejí dostatek nezajímavých časů. Předpokládá se totiž, že krize je životní údobí nabité prožitky, zajímavostí, ale bohužel i bolestí. Nezajímavé časy, kdy se zrovna neděje žádná krize, si obvykle příliš nepamatujeme – jsou prostě nezajímavé.“* (Vodáčková a kol., 2012, 27). Krizi proto lze vymezit jako skupinu situací, kdy se něco mění, a to leckdy dramaticky, přičemž je tato změna doprovázena negativními emocemi. Tyto emoce jsou reakcí na subjektivní vnímání krize, kterou jedinec chápe často jako nebezpečnou, ohrožující, přičemž ve svých zvládacích strategiích nedisponuje postupy, jak se s krizí sám vyrovnat (Špatenková, 2017). Jedním z hlavních znaků je tedy selhání adaptačních mechanismů (Vágnerová, 2008). Kastová (2000) však také dodává, že krize je nejen ohrožení, ale také příležitost. Šance k seberozvoji, k vývoji vlastní osobnosti. Dodává však, že tato možnost těžit z krize ku prospěchu osobnostního vývoje se váže pouze na krize osobní. Jedním z hlavních ukazatelů, vymezujících krizi je však její přechodnost. Není to tedy trvalý stav, je to stav časově ohraničený, který nastává po období relativního klidu. Jedná se tedy o jakousi vnitřní nerovnováhu, způsobenou ohrožujícími událostmi, které vyžadují zásadní změny v životě a vyžadují co nejrychlejší řešení. Geneze krize může vyústit v její konstruktivní řešení, ale také řešení nevhodné či dokonce zanechat následky (Špatenková, 2004). Na výše sepsaných řádcích jsme předložili dva základní definiční znaky krize, celkově ze tří. Prvním je, pro rekapitulaci, subjektivní vnímání krize jako ohrožující, nebezpečné situace. Druhým pak selhání obvyklých strategií zvládnání náročných situací. Krize je důsledkem tohoto selhání. Třetím obecným definičním znakem je přítomnost

spouštěče. Jedná se o tzv. kritickou životní událost, která svým charakterem rozhýbe celou kaskádu procesů, které vyústí v krizi. Tyto události jsou svou intenzitou a charakterem v tak extrémním pólu subjektivního vnímání, načež důsledek je vytržení daného jedince z jeho běžné, každodenní rutiny. Kladou na člověka nároky, které vyžadují změnu fungování v rodině, ve společenském styku i náhledu na sebe sama. Zároveň dodejme, že se za jistých okolností mohou tyto situace pohybovat na obou mezních emočních pólech. Tedy jejich náboj může být zároveň pozitivní i negativní. Pokud jde o samotné události, které mohou být spouštěčem krize, pak mohou být očekávané. Hovoříme o vývojových obdobích plných převratů v organismu, jako je adolescence nebo stáří. Zároveň sem zařadíme procesy změny, např. uzavření sňatku nebo stěhování. Z neočekávaných událostí můžeme vyjmenovat celou paletu, avšak shrňme je pod množinu všeho toho, co je nad síly daného jedince (Špatenková, 2017).

## 1.1 Geneze krize

Při vzniku krize vezměme v potaz určité předpoklady, které Vymětal (1995) při popisu geneze tohoto fenoménu označuje jako tzv. dvojí kvantifikaci. Za tímto, na první pohled složitým, souslovím se skrývá logická úvaha. Pro vznik určité reakce organismu musí dojít k vzájemnému propojení konkrétního nastavení organismu daného subjektu s kritickým spouštěčem. Tedy není objektivně dané, co ještě krizi nezpůsobí a co už ano. Úvaha by se měla spíše vyvíjet směrem komu se něco stalo, a hlavně jak to sám subjektivně prožívá (Špatenková, 2017). Nadto dodejme, že rychlost průběhu krize u jednotlivce je individuální. Existují však precipitory, tímto pojmem nazývejme urychlovače krize, které modifikují tento vznik. Thom (1992 in Vodáčková, 2012) definuje tři zásadní vnější precipitory geneze krize. Jsou jimi:

- Ztráta blízkého objektu. Sem zařadíme úmrtí blízkého člověka, rozpad partnerského soužití, ztráta vazby na zdroj pomoci, který nám byl oporou již v minulosti, zrada, stud, zklamání, zranění s trvalými následky, zmaření realizace anticipované budoucnosti (např. očekávání idylického rodičovství zmaří narození dítěte s Downovým syndromem atp.).
- Druhým urychlovačem krize je obecně změna. Můžeme hovořit o změně stavu zdravotního, rodinného, zaměstnaneckého, změnu přírodního prostředí, ale také změna zimního a letního času.

- Třetím precipitorem je volba. Rozcestí, kdy je člověk nucen vybrat si mezi dvěma objekty, z nichž každý disponuje kvalitativně totožnou úrovní naplnění potřeb.

Další dva základní precipitory, tentokrát vnitřní, definuje stejný autor jako vývoj a náhradní opatření. Vývojem se zde rozumí krize pramenící z neschopnosti naplnit potřeby přizpůsobení se přirozenému vývoji vlastního organismu. Náhradním opatřením zde rozumíme stav, kdy v cestě životem stojí překážka, která nám zabraňuje po této cestě pokračovat dále. Je tedy třeba přijmout náhradní opatření jako pomyslnou novou cestu či objížděku, která umožní pokračování v cestě. Avšak pro správné pochopení tohoto významu nelze počítat s tím, že tato objížděka se stane novou hlavní cestou. Jedná se jen o krátkodobější opatření, přičemž je nutno pracovat na nápravě stavu tak, aby se co nejdříve organismus vrátil do původních kolejí. Krize je pak následkem působení náhradního řešení ve chvíli, kdy tento způsob již není nadále vhodný a nedostačuje. Zároveň si jsme však subjektivně vědomi že konstruktivního řešení problému, kterého by se mělo využít pro návrat do homeostázy nejsme schopni.

Špatenková (2017) dále doplňuje, že pokud tento stav zůstane dlouhodobě bez ošetření, hrozí vznik tzv. chronické krize. Jedná se o krizi pramenící z anticipovaných změn, kdy člověk volí z nekonstruktivních mechanismů zvládnání změn či v krizi traumatické stagnuje ve fázi emoční reakce. Pak se tento stav projevuje rezignací, pasivitou, neschopností vyrovnat se s nastalou krizí, celkové zhoršení zdravotního stavu jak po stránce fyzické, tak psychické. Nedostatečná motivace při řešení krize má za následek přetrvávající pasivní postoj k řešení i přes, na první pohled patrnou, avšak nikoli skutečnou, snahu o spolupráci při jejím řešení. Objevuje se sklon obviňovat druhé z nastalé krize a z jejích důsledků, jakož i sebelítost. Jako protiváhu doplníme informaci, že akutní krize trvá do zhruba osmi týdnů po spouštěcí události. Hovoříme-li o tzv. kumulované krizi, pak se dostáváme do horizontu měsíců i let. Tento stav je podporován dřívějšími ztrátami, které byly vytěsněny a v prožívání současné krize jsou tyto traumatizující zkušenosti opět ožívovány. Reakce pak bývají mnohem bouřlivější (Špatenková, 2004).



## 1.2 Zvládání krize

Vzhledem k výše uvedenému vyvstává logicky otázka, jakými proměnnými je determinováno zvládání krize u daného jedince. Jak jsme již řekli, v důsledku je odpověď na tuto otázku zcela jasná. U každého jedince je vznik i řešení krize čistě individuální záležitostí. Existují však obecně platné zákonitosti, které fungují při průběhu krize. Jisté determinanty, které jistou měrou modifikují průběh krize u daného člověka. První zmiňme věk, který s sebou přináší určitý okruh spouštěčů krize daný právě pro konkrétní životní období či pro životní roli spojenou s věkem. Dalším prediktorem, či determinantou, je pohlaví. Zde se zmiňme o zpracování krize, kdy ženy hledají častěji odbornou pomoc, jelikož se pracuje s předpokladem, že jsou více otevřeny sdílení emocí. Muži častěji hledají pomoc v únikových strategiích jako je alkohol, nadměrné práci či sexu. Nutno zmínit také životní situaci, ve které se daný člověk nachází. Zahrnuje materiální a rodinné zázemí, pracovní prostředí a spokojenost atd. Nezanedbatelným faktorem je také zdravotní stav, a to nejen somatický, ale také duševní. Nemoc či dlouhodobé nenaplnění potřeb snižuje přirozenou odolnost dané osobnosti vůči nepříznivým situacím. S odolností vůči zátěži souvisí také osobnostní vybavení, jako je temperament, charakter, introverze a extraverze, stabilita atd. Krize, které člověk úspěšně vyřešil jsou podporujícím faktorem zrání osobnosti, taktéž jako krize nedořešené osobnost oslabují. Nadto společné působení vícera krizí, z nichž ta dříve vzniknuvší již oslabila odolnost člověka, vytvářejí substrát pro zhoršení podmínek tento stav dále řešit. Komplikace při zvládání krizí mohou až chronifikovat. Nejsilnějším podpůrným prostředkem je však naděje v součinnosti se sociální oporou (Špatenková, 2004). Klimpl (1998) také doplňuje fakt, že vzájemná pomoc je jednou z nejčastějších cest při zvládání krize. Czamler (2017) předkládá protektivní faktory geneze krize. Mezi sociálními jmenuje trvalý a pevný vztah alespoň s jednou pečující osobou, vyrůstání ve velké rodině, bezpečná vazba a afiliace. Myers (2010) předkládá výzkumy, které prokazatelně potvrzují pozitivní vliv sociální opory ze strany rodiny a blízkých. Zároveň také dodává, že sociální prostředí je vlastně také největší příčinou stresu. Přesto však funguje interpersonální proměnná na zdraví, v pozitivním pólu výrazněji, nežli v tom negativním. Výzkumy dokonce prokazují, že lidé, kteří poskytují sociální oporu se dožívají mnohem vyššího věku, stejně jako lidé, kteří ji přijímají v rámci manželského svazku. Křivohlavý (2009) předkládá možné formy sociální opory, resp. opory poskytované jinými lidmi. Jedná se v první řadě o instrumentální oporu, kterou chápeme jako konkrétní pomoc s daným, jasně vymezeným problémem. Například poskytnutí finanční nebo jiné materiální pomoci osobě v krizi, popř.

pomoc se zařízením neodkladných záležitostí. Další formou je opora informační. Ta spočívá v poskytnutí dané, pro konkrétního jedince pro orientaci v problému, stěžejní informace, která může vést k lepšímu a konstruktivnímu řešení konkrétního problému nebo minimálně k jeho ulehčení. Poměrně přesně můžeme tuto myšlenku popsat filozofickou citací Gebssattela (1992, 37): „*Často není nouzový stav překonatelný na té rovině, kde vznikl, ale je zapotřebí, aby se otevřela nová rovna, nadřazená životní sféra, v níž je akt života pro člověka opět možný, zatímco se na rovině nouze zdál znemožněn, anebo skutečně znemožněn byl v důsledku existenčního zúžení osobnosti právě na tuto rovinu.*“ Do této kategorie řadíme také naslouchání člověku v tísní a zjišťování, jakou pomoc bychom mohli poskytnout. Třetím typem je emocionální opora. Jedná se o empatické a vřelé vyjadřování emocionální blízkosti, náklonnosti člověku v krizi. Ujistění, že není v nastalém problému sám. Posledním druhem je sociální opory je opora hodnotící. Máme na mysli jakési hodnocení kvality poskytnuté pomoci, nikoli pouze její kvantitu tak, aby se pomoc nestala spíše stresem. Nutno však opět zdůraznit, že fungování rodiny za běžných okolností se liší od jejího fungování v situacích, kdy je její jeden nebo více členů v krizi. Tento stav se dotýká všech jejích členů. Nastává období nepředvídatelného jednání. Jednotlivci nemusí být na tuto situaci připraveni, a proto vzájemně neví, co od sebe očekávat. Hrozí vyšší riziko vzniku konfliktů a hledání viníka nastalé situace. V případě, že krizový stav trvá neúnosně dlouho, vyčerpávají se energetické kapacity členů rodiny a z poskytovatelů opory se stávají lidé, kteří ji sami potřebují (Mareš, 2012). Yablonska & Melnychuk (2017) proto poukazují na důležitost poskytovat podporu také rodině osoby, která prochází závažnou krizí. V tomto konkrétním výzkumu se zaměřují na rodiny válečných veteránů.

### 1.3 Naděje

Naději v psychologii vymezujeme jako emoční postoj. Anticipujeme příznivou budoucnost, přičemž takto zpětně ovlivňujeme naše myšlení, motivaci, chování i jednání (Hartl & Hartlová, 2000). Špatenková (2017, 18) naději vymezuje sympatickými slovy „*kdo má proč, zvládne každé jak.*“ V odborné psychologii poprvé problematiku naděje popisují kliničtí psychologové, pracující s lidmi trpícími bolestmi a s těžce nemocnými. Křivohlavý uvádí Snyderův náhled na pojetí naděje (Snyder, 2000 in Křivohlavý, 2004), který vymezuje naději jako na cíl zaměřenou aktivitu. Popisuje ji jako činnost, kterou děláme s vidinou dosažení cíle, hnanou právě nadějí, že daného cíle lze dosáhnout. Naděje je tedy cílesměrné jednání, resp. jeho hnací motor, či, chceme-li, podmínkou. Toto jednání v sobě zahrnuje tři základní složky:

- První je osobní cíl. Zaměření pozornosti a činnosti na dosažení daného cíle, popř. získání daného objektu. Tedy jedná se o ukotvení dané aktivity a její směřování. Cíl nemusí být jeden jediný, ale lze vybírat z vícera variant, nejen dle atraktivity, ale také dle pravděpodobnosti jeho dosažení.
- Druhou složkou je cesta, která k cíli vede. Tedy možné způsoby, kterak vytyčené cíle získat, jak naplnit to, co je vytyčené. Úvahy o cestách k cíli jsou klíčovým momentem, mimo jiné, i ve velkých životních rozhodnutích. Člověk v tomto bodě analyzuje možné kauzální vztahy proměnných a anticipuje možné výsledky jednotlivých činností. Díky tomuto procesu jsme ušetřeni nutnosti každou z alternativ v praxi aplikovat a učit se tak pokusem a omylem. Díky tomuto můžeme zhodnotit i efektivitu plánované činnosti.
- Posledním elementem v tomto celku je samotná snaha, motivace investovat energii do jednání, vedoucí k definovanému cíli. Tato fáze v sobě zahrnuje nejen jakýsi rozjezd, započítání onoho jednání, ale také jeho zachování do doby, dokud není cíl naplněn. A to i přes možné svízelnosti, které mohou člověka cestou potkat. Překážky jsou prakticky určujícím bodem naděje. Určují její hladinu, jelikož vysoká naděje se projevuje vytrvalým překonáváním překážek, s vidinou dosažení cíle. Naděje jako důležitý činitel utkvěl v oku mnoha odborníků, přičemž se snažili pojmenovat determinanty jejího vzniku. Na prvním místě je to vřelý a pevný vztah s pečující osobou v dětství. Dále primární rodina funguje jako vzor chování, model, dle něhož se v dítěti utváří schopnost vnímat, prožívat pocit naděje (Křivohlavý, 2004).

Zmiňme také určitou hladinu, po kterou je člověk schopen zvládat a zpracovávat tenzi, aniž by bylo zkresleno vnímání reality a spuštěny kaskády dějů, vyústující v maladaptivní reakce. Touto definicí vysvětluje Čačka (2002) tzv. frustrační toleranci. Tato míra odolnosti určuje také rychlost regenerace organismu po zatěžujícím působení. Osobnost s vysokou frustrační tolerancí není zlomen hned na začátku činnosti dílčími neúspěchy, jakož je i odolný vůči impulsivním reakcím. Je aktivní v hledání alternativním řešení. Frustrační tolerance je dynamickou osobnostní vlastností a její hladina je modifikována množstvím spánku, množstvím a náročností pracovních úkolů, stejně jako kvalitou zdravotního stavu či přítomností návykových látek v krvi a jejich abúzem (Machač a kol., 1984).

## 1.4 Coping

Vývoj psychologické vědy postupně upustil od pouhého obecného hledání příčin a spouštěčů a soustředil se také na to, jak se člověk s náročnými situacemi vyrovnává. Procesu aplikace zvládacích strategií těchto situací říkáme tzv. coping (Baštecká & Goldmann, 2001). Lazarus (1966) definuje coping jako proces řízení faktorů vnějších i vnitřních, které člověk ve stresové fázi vyhodnocuje jako ohrožující vlastní zdroje. Člověk se tedy snaží ovlivňovat požadavky, které jsou na něj kladeny. Křivohlavý (2009) poukazuje na rozdíl mezi tzv. copingovými reakcemi, můžeme je také označit za obranné mechanismy, a copingovými strategiemi. Zvládací reakce jsou automatickou odezvou organismu, kdežto copingové strategie jsou vědomou snahou a osobním úsilím vedené procesy ke zvládnutí nastalé situace. Nutno dodat, že obranné mechanismy navíc pokřivují, nerespektují realitu. (Špatenková a kol., 2004). Proces a výsledek zvládnutí krize posiluje osobnost jako celek a snoubí se s existenciálním zráním. Krize, která je nezvládnutá a nadále nijak neošetřená s sebou, jak už jsme naznačili výše, nese snížení úrovně kvality života dané osobnosti, stejně jako jejích blízkých. Vývoj copingových strategií, jakožto palety zvládacích dovedností, probíhá u člověka od raného dětství pomocí sociálního učení. Vhodná výchova je determinantem geneze konstruktivních copingových strategií, jakožto v obou pólech extrémní (hyperprotektivní i tvrdá) nevede k tomuto rozvoji (Křivohlavý, 2009). Klimpl (1998, 56) se k této problematice vyjadřuje jako o „*pestré směsi geneticky podmíněných pudových, emočních zkušenostních, kognitivních i strukturálních osobnostních aspektů, které jako celek ovlivňují chování při krizi.*“ Lazarus a Folkmanová (in Špatenková, 2004) rozlišují dvě základní copingové strategie. První je zaměření na sebe. Tato strategie cílí na rozvíjení zdravého, přirozeného egocentrismu. Pozornost se introspektivně zaměřuje na vlastní nitro, na emoce, přičemž tenze vznikající z těchto negativních emocí je ventilována únikovými mechanismy směrem do fantazie či dřívějších pozitivních vzpomínek. Druhou strategií je zaměření na problém. Jedinec se v tomto jednání zaměřuje na snahu působit na okolí, upravit si životní podmínky tak, aby bylo prostředí, ve kterém žije v souladu s organismem. V důsledku to znamená vyhledávání adekvátních informací o problému a jeho možném řešení, tvorba nových náhledů a danou těžkost. Volba jedné či druhé copingové strategie je podmíněna předchozími zkušenostmi a následném hodnocení té dané situace a vhodnosti obou strategií.

Vzhledem k faktu, že krize se vymezuje, mimo jiné, selháním adaptačních mechanismů, přejděme plynule k tématu, který je průvodním jevem každé krize a v němž se copingové strategie uplatňují, a tím je stres.

## 2. Stres

Původ pojmu stres bychom primárně hledali v oblasti přírodních věd. Respektive ve fyzice, v oblasti výzkumu hmoty. Popisoval tlak, jemuž je určitá daná hmota vystavena (Brockert, 1993). Křivohlavý (2009) dodává příklad rozžhaveného železa vystaveného tlaku lisu při jeho úpravě, či síle pneumatického bucharu. Tento vztah je popsán Hookovým zákonem elasticity, jehož vzorec je následující:  $stres = k * napětí$ .  $k$  je v tomto případě konstanta nazvaná Youngův modul. Ta vyjadřuje elasticitu materiálu a druh stresu, jemuž materiál čelí a kterého je použito k produkci daného napětí. Napětí je zde reakce daného materiálu na působení stresu. Ve fyziologii bychom pak napětím měli na mysli důsledky různých zátěží na organismus. Konstanta  $k$  by platila za zranitelnost, vulnerabilitu. A stresem bychom rozuměli jako důsledku stresogenní situaci, tedy zátěži.

### 2.1 Působení stresu na člověka

Pojďme se nyní společně zaměřit čistě na stres a jeho působení na člověka. Stres je specifický druh fyziologické reakce na zátěž. A to jak působící z vnějšku, tak na zátěž vnitřní (Henning & Keller, 1996). Tato fyziologická kaskáda byla jako stres poprvé pojmenována kanadským endokrinologem Hansem Selyem. Definuje jej jako určitou sumu všech adaptačních reakcí organismu, které jsou reakcí na působící podnět. Psychologické pojetí stresu je však mnohem širší, jelikož v sobě zahrnuje také náročné situace, které působí na člověka vysoce zátěžově a popisují z toho pramenící stav (Vágnerová, 2008). Co se týče centrální nervové soustavy, pak se rozhodující měrou na vzniku stresu podílí mozkový kmen. Pokud, vývojově mnohem starší, mozkový kmen vyhodnotí určitou situaci jako ohrožující, snižuje činnost mozkové kůry, resp. myšlení, jelikož je o mnoho pomalejší než reflex. Mozkový kmen reaguje na působící nebezpečí okamžitou akcí, kdy se veškerá energie koncentruje do dějů, přímo působících na odvrácení nebezpečné situace (Plamínek, 2013). Tyto děje jsou podmíněny působením stresorů (podnětů působících zátěž), na které reaguje hormon, vylučovaný nadledvinkami a stimuluje mozek k pohotovosti. Mozek následně vyvolá další kaskádu reakcí, které aktivují sympatický nervový systém. Tento mobilizuje tělo tím, že se zvýší látková výměna, sníží se prokrvování kůže a gastrointestinálního traktu. Plíce pracují naopak více než v klidovém stavu, srdeční činnost je rychlejší, krevní tlak stoupá a játra do krve vyplavují cukr. Tato soustava dějů je doprovázena emocemi strachu, hněvu či agrese (Henning & Keller, 1996).

## 2.2 Historie výzkumu stresu

Z historického hlediska bychom mohli za určité „otce“ teorie stresu považovat tři zvučná jména. Jsou jimi Walter Bradford Cannon, Hans Selye a Richard Stanley Lazarus. W. B. Cannon byl americký profesor fyziologie na harvardské univerzitě. Byl to právě tento výzkumník, který objevil sympatoadrenální systém, výše popsany, který determinuje genezi emocí jako strach, úzkost a vztek (Baštecká, Goldman, 2001). Výzkumy fyziologických změn v organismu, jakožto reakci na zátěžové situace, prováděl na zvířatech, např. vystavení pokusných zvířat vysokému hluku, nadměrné teplotě (Křivohlavý, 2009). Dvěma základními reakcemi na stresovou událost jsou útok a útěk (fight or flight) (Baštecká, Goldman, 2001).

Lékař, experimentální patolog a endokrinolog, Hans Selye, navázal na průkopnickou Cannonovu práci a je považován za zakladatele tzv. kortikoidního pojetí stresu. Tato teorie označuje za primární orgán stresu nadledvinky. Tento objev je jedním z výsledků výzkumu na hladovějících krysách, které po pitvě vykazovaly atrofii orgánu, mimo zmíněných nadledvin. Zpočátku, stejně jako Cannon, pracoval jen se zvířecími objekty zkoumání. Vystavoval je, obdobně jako výše zmíněný kolega, stresogenním situacím a sledoval reakci a činnost endokrinního systému. Výsledek výzkumu prokázal, že v různých náročných situacích je fyziologická reakce těla stejná (Křivohlavý, 2009). Následně pak tento soubor reakcí popsal v roce 1936 jako GAS (obecný adaptační syndrom), který ve třech fázích popisoval výše popsanou reakci organismu na konstantně působící stres. První fází je tzv. poplachová reakce, ve které se aktivuje vegetativní nervstvo. Při neúměrně silném působení stresu toto může vést ke vzniku vředů v žaludku a střevech, zvětšení tkáně nadledvinek a smršťování brzlíku. V této fázi přicházejí na řadu Cannonovy reakce „fight nebo flight“ (Baštecká, Goldman, 2001). Z hlediska fyziologie zde pozorujeme zvýšenou aktivaci sympatického nervstva, do krve se vyplavuje adrenalin, srdeční tep a krevní tlak se zvyšuje. Dýchání se zrychluje a zvýšenou aktivací se projevují i potní žlázy. Krev je nahromaděna do oblasti svalů, což je účelné pro výše popsanou dvojici možných reakcí (Křivohlavý, 2009). Organismus se s působícím stresem vypořádává a přizpůsobuje se ve fázi odporu, všemi svými dostupnými prostředky (Baštecká, Goldman, 2001). Pokud je schopnost organismu čelit náročné situaci a intenzita náročné situace vyrovnané, můžeme se setkat s tzv. nemocemi adaptace. Mezi ně řadíme také žaludeční a dvanáctníkové vředy, hypertenzi, kardiovaskulární onemocnění, bronchiální astma, hypertyreózu atd.

(Křivohlavý, 2009). Při neutuchajícím působení dalšího stresu mu již organismus není schopen čelit a dostává se do fáze vyčerpání, kde hrozí riziko jeho poškození, deprese nebo dokonce úmrtí (Baštecká, Goldman, 2001). Dominantní funkci zde přebírá parasympatikus (Křivohlavý, 2009).

Třetím, z pomyslných „otců“, zakladatelů výzkumu stresu je americký psycholog Richard Stanley Lazarus. Zabýval se kognitivní složkou zvládnání náročných situací (Křivohlavý, 2009) Svou měrou přispěl k pochopení a vymezení stresu myšlenkou, že stres existuje až ve chvíli, kdy jej jako stres vnímáme. Tedy tehdy, kdy vyhodnotíme situaci jako ohrožující, přesahující rámec našich adaptačních mechanismů. Při hodnocení úrovně ohrožení si organismus klade tři otázky. První je ohodnocení, jestli mě daná situace, daný podnět či objekt ohrožuje. Následně odpovídáme na otázku, jestli dokážeme tuto situaci zvládnout a následně jak? (Baštecká, Goldman, 2001). Lazarusovu úvahu zajímavě doplňují Hening & Keller (1996, 21), kteří tvrdí, že *„celou řadu myšlenkových a pocitových vzorců, které vyvolávají stres, jsme si osvojili během dětství ve své rodině. Bud' jsme je zažili u svých rodičů (modelové učení), nebo jsme je museli rozvinout, abychom mohli v rodině psychicky a fyzicky přežít.“* Totéž potvrzuje i Honzák (2015), který předkládá tvrzení, že pocit jistoty a bezpečí se musíme učit. A to v matčině náruči, v prostředí domova, které je definováno jako, pro nás, bezpečný prostor. Oblast modelového učení rozšiřuje také o rovinu vrstevníků, kamarádů a přátel, v něž můžeme bezpečně vložit důvěru a zároveň jim toto zpětně umožňujeme. Věkovou hranici, do které se naučíme prakticky vše, co potřebujeme k lidství, jako sociálnímu fenoménu, jako umění žít spolu, vymezuje jako šest let. Zahrnuje sem používání základní slovní zásoby, bazální vzorce interpersonálních vztahů, základní morální pravidla, které jsou regulovány pomocí příkazu „musíš“ a zákazu „nesmíš“. Obecně tedy shrnuje potřeby dítěte, pro rozvoj dané oblasti, jako kladné fyzické a psychologické podněty. Pokud jsou tyto potřeby nenaplněny, pak se v extrémním případě můžeme setkat s tzv. deprivacním syndromem. Tento se vykazuje naplněním základních fyziologických potřeb v dostatečné míře, ale nejsou saturovány potřeby emoční. Vraťme se však zpět k náhledu Stanleyho Lazaruse na problematiku stresu. Krátce jsme uvedli kognitivní proces, který stojí za stresovou reakcí. Nyní však tento fenomén přiblížme tak, jak jej popisuje Křivohlavý (2009). Uvedli jsme, že stres se stává stresem až ve chvíli, kdy jej takto vnímáme. Tedy hovoříme o tzv. prvotním zhodnocení situace. Herman & Doubek (2008, 10) potvrzují skutečnost, kdy *„čím více situaci hodnotíme jako neovlivnitelnou, tím častěji ji prožíváme jako stresovou.“* Jednodušeji řečeno *„k interpretaci určité situace jako stresující dochází*



*teprve tehdy, když vyvolává silně negativní pocity.*“ (Vágnerová, 2008, 51). Nadto hodnotíme nejen situaci jako takovou a její bezprostřední následky, ale také konsekvence dlouhodobější. Lazarus v tomto zkoumal také psychické procesy, které vytvářejí interindividuálně determinují dané hodnocení situací mezi jedinečnými osobnostmi. Druhotné hodnocení se pak následně týká vlastních zdrojů sil daného jedince, kterými disponuje pro zvládnutí dané situace. Mentálně zpracovává míru naděje, že dané ohrožení je zvládnutelné a člověk se mu ubrání. Lazarus opět klade důraz na individuální variabilitu. Tato mezilidská variabilita je do jisté míry určována zranitelností, vulnerabilitou jednotlivých lidí. Pokud bychom si jako konstantu definovali objektivní stav situace, tedy stejný stresor pro všechny, pak by jistě jako nejzranitelnější vyšli staří lidé a děti. Nadto také dodejme, že mnohem zranitelnější jsou lidé, kteří s danou náročnou situací nemají žádné předchozí zkušenosti, a tudíž neumějí na dané reagovat či nevědí, co očekávat (Křivohlavý, 2009). Vyšší míru vulnerability také vykazují lidé, kteří byli vystaveni náročné situaci, kterou neočekávali, jelikož možnost předvídat stresovou situaci obvykle snižuje míru reflektovaného stresu (Herman & Doubek, 2008).

### **2.3 Psychické koreláty stresu**

Kaskáda dějů, nastanuvší při řešení stresové události s sebou nese také svůj psychický, prožitkový korelát. Dochází ke změně emočního prožívání (Vágnerová, 2008). Pojdme společně pohovořit o psychických reakcích, které vznikají jako produkt reakce na stres.

Nejčastějším psychickým fenoménem, intrapsychicky doprovázejícím stresovou situaci, je úzkost. Úzkost se vyznačuje absencí objektu, na který se váže. Zde bychom mohli namítnout, že s může jednat i o strach, protože jasným objektem je ona událost. Nenechme se však mýlit, jelikož úzkost je všeprostupující starost nikoli pouze o uzavřený okruh jevů. Představme si ji jako obavy, které se však nekotví na jeden konkrétní objekt či jako obecnou psychickou tenzi. V případě situací, které jsou daleko za hranicí „běžného“, snesitelného utrpení (řadíme sem např. přírodní katastrofy, vážné nehody, únos dětí atp.) hrozí rozvinutí posttraumatické stresové poruchy (Herman & Doubek, 2008). Praško (2002) ji popisuje následujícími příznaky. Hlavním znakem je pocit otupělosti a nedostatku původního zájmu o činnosti, které člověka naplňovaly společně s pocity odcizení se od ostatních lidí. Trauma je opakovaně ožíváno a znovuprožíváno ve vzpomínkách a ve snech. Průvodním

projevem je úzkost, vedoucí k poruchám spánku, soustředění a zvýšení ostražitosti. Lze se také setkat s fenoménem viny z přežití, kdy člověk pociťuje vlastní vinu za to, že on danou událost přežil, zatímco ostatní lidé zahynuli. Dodává také, že rozvoj posttraumatické stresové poruchy může proběhnout bezprostředně po katastrofické události, ale také o několik měsíců později, kdy její genezi podmíní nějaký menší prožitý stresor. Dokládá výzkumy, které poukazují na skutečnost, kdy lidé prožívali úzkost ještě dvacet let po události.

Další reakcí na stres může být také hněv a vztek, který může vyústit v jednání agresivního charakteru (Vágnerová, 2008). Opačnou, avšak také běžnou reakcí je apatie a uzavření se do sebe. V případě nezvládnutí stresu a jeho dlouhodobého trvání, může dojít k rozvoji deprese. Zde zmiňme koncept naučené bezmocnosti amerického psychologa Martina Seligmana, který prokázal souvislost vzniku deprese a apatie se zkušeností s neovlivnitelnými negativními událostmi. Tento poznatek napomáhá pochopení fenoménu, kdy se někteří lidé stresovým situacím nepostaví, ale naopak se pasivně podrobí bez naděje na vyřešení (Herman & Doubek, 2008).

### 3. Sebevražda

Z kraje této kapitoly se zamysleme nad definicí pojmu sebevražda. Sebevraždu primárně vymeze jako sebou, vlastním přičiněním, způsobenou smrt (z angl. self-inflicted). Toto vymezení je správné, avšak neúplné. Jako příklad uveďme situaci, kdy člověk svou nepozorností způsobí dopravní nehodu, při níž sám zahyne. I toto lze označit jako vlastním přičiněním způsobenou smrt, ale nikoli jako sebevraždu. Proto jako doplňující kritérium dodejme záměrnost. Sebevražda je tedy záměrné ukončení vlastního života (Comer, 2004). Doplňme také rovinu uvědomění si vlastního jednání, jak na ně upozorňuje Vokurka & Hugo (1998) Tito autoři pak sebevraždu definují jako ukončení vlastního života, které je úmyslné a vědomé. Definici sebevraždy doplňuje Viewegh (1996) o rovinu postojovou. Toto pak vymezuje jako sebedestruktivní jednání, které jasně manifestuje úmysl daného jedince dobrovolně ukončit svůj život, přičemž cílevědomě k tomuto volí takové prostředky, u kterých lze předpokládat skutečnost, že k ukončení života skutečně povedou. Lékařské prostředí využívá pro sebevraždu latinský termín suicidium (Baštecká et al., 2003).

Dodejme také pozitivní fakt, že v České republice má, i přes krátkodobá růstová období, od 70. let 20. století sebevražednost klesající tendenci. Nejméně sebevražď bylo spácháno v roce 2016, 1 316 lidmi (Český statistický úřad, 2018). Celosvětově pak počet sebevražď poklesl o 26 % (Borges, Orozco, Villatoro, Elena Medina-Mora, Fleiz, & Díaz-Salazar, 2019). Přesto však sebevražda stojí na předních příčkách ve statistikách úmrtí. Zhruba 800 000 úmrtí každý rok je způsobeno sebevražedným jednáním. Také hovoříme o druhém nejčastějším důvodu úmrtí lidí ve věkové skupině 15-29 let. (World Health Organization, 2018). Obecné pravidlo však poukazuje na vztah mezi nižší suicidalitou a úrovní industrializace a urbanizace, se silným vlivem zvláště katolické církve (Raboch & Zvolský, 2001). Zajímavý postřeh přináší Roy, Tremblay & Duplessis-Brochu (2018), kteří se přes otázku jednoho ze studentů univerzity dostal na téma, které není v mnoha ohledech zpracováno. Student položil otázku, pokud jsou muži společensky privilegovaní, proč vznikají politiky na ochranu jejich zdraví. Přes mnoho úvah a výzkumnou činnost se dostali až ke zpracování témat mužů v ne úplně běžných rolích. Zpracováním sebevražednosti mužů došli, mimo jiné, k tématu mezer v komunitním zpracování dané problematiky, např. podskupin mužů vychovávajících dítě. Z tohoto je patrný apel na víceúrovňové zpracování problematiky.

### 3.1 Formy sebevražedného jednání

Pojďme se nyní společně zaměřit na jednotlivé druhy jednání, jehož výsledkem je smrt daného jedince. Viewegh (1996) jako sebevraždu v pravém slova smyslu popisuje jednání, kdy daný jedinec provede racionální úvahu nad vlastním životem, svým místem na světě a vlastním bytím, přičemž po této úvaze je rozhodnut skončit vlastní život. Toto rozhodnutí čerpá, jak je uvedeno výše, jak z úvah nad smyslem vlastního bytí, tak z individuálního hodnotového systému. Tato forma suicidálního jednání byla poprvé pojmenována Hochehem (1919 in Viewegh, 1996). Označuje se jako tzv. bilanční sebevražda.

Stejný autor také dodává, že v případě, kdy chybí vědomý úmysl ukončit vlastní život, hovoříme pak o tzv. sebezabití. Řadí sem také situace, kdy dojde k jednání, vedoucímu k ukončení života pod vlivem halucinací. Tedy výsledný akt, který končí smrtí je následkem odlišného, použijme zde slovo primárního, úmyslu.

Další kategorií je sebeobětování. Při bližším studiu problematiky se dostaneme až k pojmu heroická sebevražda, kdy daný člověk ukončí vlastní život, přičemž se motivem stává boj za ideál, který pramení z morálních hodnot konkrétního člověka (Viewegh, 1996). Sebeobětování tedy vychází z altruistických důvodů (Raboch & Zvolský, 2001).

V případě, že se na sebevražedném aktu domluví více osob, které jsou ve vzájemném vztahu, hovoříme pak o sebevraždě rozšířené. Ta se dále dělí na sebevraždu ve dvojici či skupinovou, popř. rodinnou a masovou (Viewegh, 1996). Problematické je pak zařazení případu, kdy jeden člen rodiny, pod vlivem těžké deprese, vyvraždí zbytek rodiny, aby je tak uchránil před domnělým nebezpečím a následně zabije sebe. Vokurka & Hugo (1998) toto zahrnují pod rozšířenou sebevraždu, kdežto Viewegh (1996) výše uvedené zařazení odmítá.

Doplňme také informaci, že souvislost mezi sebevraždou a duševními poruchami, zejména depresemi a užíváním alkoholu, je popsána převážně v zemích s vysokým finančním zázemím. Avšak popsány jsou také mnohé případy, kdy je sebevražedný akt impulsivní reakcí na stresové situace, ve kterých selhávají copingové mechanismy. Jedná se o situace finanční nouze, rozpad vztahů a chronická onemocnění s chronickými bolestmi. Nadto přidejme výčet situací, jako jsou válečné konflikty, živelné katastrofy, prožitá násilí, zneužívání či pocity izolace, které jsou vysoce rizikové ve vztahu k sebevražednému

jednání. Míra rizika sebevražděného jednání je vyšší také mezi tzv. zranitelnými skupinami obyvatel. Zde máme na mysli skupiny čelící diskriminaci, jako jsou uprchlíci a přistěhovalci, domorodé národy, homosexuálové, transsexuálové, vězni atd. Nejzávažnějším rizikovým faktorem je pak již proběhlý předchozí sebevražděný pokus u konkrétního člověka. (World Health Organization, 2018). Davison & Neale (1994) také dodávají, že cirká polovina všech lidí, kteří spáchali sebevraždu se o ni už v dřívějšku pokusili.

Několikrát jsme v textu použili sousloví sebevražděné jednání. Sebevražděné jednání jako takové je pomyslnou výslednicí určitých procesů. V první řadě tomuto jednání předcházejí sebevražděné myšlenky. Jedná se o jednotlivé ideje, které nabývají tvaru a konkrétního rozměru, až se z nich stanou sebevražděné představy. Ty v sobě již zahrnují složky místa, času a způsobu uskutečnění. Samotné sebevražděné jednání dělíme do dvou skupin. První z nich je dokonaná sebevražda, kdy toto jednání vede ke smrti konkrétní osoby. Druhou skupinou jsou pak sebevražděné pokusy, které nazýváme též jako tzv. parasuicida nebo tentamen suicidii. Na oba fenomény je však nutno nahlížet jako na stejně závažné (Baštecká a kol., 2003). Sebevražděný pokus je aktem třikrát až osmkrát častějším než dokonaná sebevražda. Okolnosti sebevražděného pokusu a použité prostředky poukazují spíše na touhu po zastrašení, vydírání okolí, získání výhod, vyhnutí se odpovědnosti či důrazné upozornění na vlastní neúnosnou situaci. Zvláštním případem je pak tzv. institucionalizovaná sebevražda. Jedná se o případ, kdy je sebevražda společensky přijímána, místy dokonce vyžadována. Jednalo se o situace, kdy byla v sázce čest. Toto lze vypořadovat ve starověkém Římě, křesťanství a převážně v Japonsku. Podrobnější studium sebevražděného jednání se dostalo do hledáčku medicíny, psychologie a sociologie na konci 18. století, přičemž sebevražda nabývá značně negativního konotátu (Raboch & Zvolský, 2001). V souvislosti s výše zmíněným Japonskem uveďme výzkum, který porovnával náhled na sebevraždu u amerických a japonských studentů medicíny. Zatímco Američané nahlíželi na sebevraždu jako na akt zlosti či agrese, Japonci jej vnímali jako normální, odůvodněné jednání (Domino & Takashi, 1991 in Comer, 2004).

Pozastavme se nad zajímavým poznatkem, který popsal Stengel (1961 in Viewegh, 1996). Při sebevražděném pokusu je daná osoba konfrontována s následnými výraznými změnami, způsobenými právě sebevražděným pokusem. Pojďme si je podrobněji přiblížit:

- Po sebevražedném pokusu je konkrétní člověk v naprosté většině případů převezen do nemocnice. Pobyt v nemocnici se pak může stát první možnou příležitostí, jak odborně řešit skutečný motiv, který k sebevražednému pokusu vedl. Raboch & Zvolský (2001) pak poukazují na zaměření léčby na zjištění možných depresivních či jiných psychických poruch. Pokud bychom se pozastavili nad prevencí, pak i v případě, že se daný člověk dostane k praktickému lékaři ještě před provedením sebevražedného pokusu, jsou ve většině případů právě depresivní symptomy somatizované, larvované, což velice omezuje určení správné léčby
- Sebevražedný pokus je primárně automutilačním jednáním, které daný organismus poškozuje. V mnoha případech je pak možné, že je daný člověk tímto jednáním tělesně postižen, což může zásadní měrou pozměnit dosavadní způsob fungování, včetně sociálních vazeb.
- Zvolský & Raboch (2001) také dodávají, že řada parasuicidií je spíše než jednáním nemocným, tak nešťastným. Comer (2004) také poukazuje na spojení sebevražedného jednání s jistými životními okolnostmi, které nemusejí být přímo motivátory tohoto jednání, ale spíše jsou určitými precipitory, jako např. stresové události, změny nálad a myšlení, užívání alkoholu a drog, duševní onemocnění atd. Zde pak právě Stengel (1961 in Viewegh, 1996) poukazuje na jednu z konsekvencí parasuicida, kterýmž je opuštění konfliktního prostředí, což samo o sobě může dopomoci k jejich následnému řešení.
- Taktéž dochází, jak jsme naznačili výše, ke změně interpersonálních vztahů. Toto se kvalitativně děje na obou pólech, tedy někdy k lepšímu, ale i k horšímu. Dochází zpravidla však k vyšší závislosti na blízkých lidech a jejich pomoci.
- Dochází pak také ke změně dosavadního způsobu života, včetně pracovní sféry jak u člověka po parasuicidu, tak u bližních.
- Díky změně sociálních kontaktů a, jak bylo řečeno výše, zvýšení jejich kvantity, dochází také k redukci vnější izolace a přichází pomoc z okolí.

Zmiňme také jeden ze silných faktorů, který může motivovat k suicidálnímu jednání, a tím je touha po odvrácení vlastního osudu, resp. protest proti vnímané sociální nespravedlnosti. Velice výstižně toto popisuje často používaná věta „Se zabiju, abys viděl/a jak špatný je mě opouštět“ (Carbajal a kol., 2017). McClelland, Reicher & Booth (2000) provedli diskurzivní analýzu 172 dopisů na rozloučenou, které lidé zanechali, před

spácháním sebevraždy. Upozorňují na fakt, že většina těchto dopisů nebyla osvětlením základních motivů, které tyto osoby k činu vedly, ale slouží jako zpracování viny, přičemž je určena příjemci dopisu. Zároveň dodávají, že tímto často sebevraždu společensky omlouvají. Zároveň uvedme závěry výzkumu Ioannou & Debowské (2014), které zkoumaly a porovnávaly skutečné a uměle vytvořené sebevražedné dopisy. Výzkum potvrdil existenci tří hlavních proměnných těchto dopisů. Jsou jimi vyjádření lásky, pozitivní partnerský konstrukt a jako třetí je omluva. Manning (2015) poukazuje na fakt, že hlavním represivním činitelem v sebevraždě v současnosti je cílení na způsobení psychické újmy pro konkrétního pozůstalého. Nosným kamenem je pak pocit viny. Výzkumy prokazují, že takto pojatá agresivní sebevražda se vyskytuje mezi osobami s intimními vztahy, přičemž závažnost následků sebevraždy odpovídá intimitě daného vztahu.

### **3.2 Teorie sebevražd**

S přihlédnutím na dělení teorií sebevražd Viewegha (1996) rozlišujeme přístupy sociologické, lékařské a psychologické.

Hlavním představitelem sociologické školy je francouzský sociolog Émile Durkheim, který roku 1897 vydává dílo „Sebevražda“. V Českých zemích je zástupcem sociologické teorie Tomáš Garrigue Masaryk, jenž vydává roku 1881 habilitační práci s názvem „Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty“. Durkheim vymezuje jako výchozí bod sebevražednosti situace, ve kterých jsou oslabovány sociální vazby daných osob. V případě ochabující vazby mezi jednotlivcem a společností, hovoříme o sebevraždě egoistické. V opačném případě pak zmiňme sebevraždu altruistickou, která svou motivací cílí na dobro druhých lidí. Zvláštním fenoménem jsou pak náhlé zvraty v sociálních vazbách a nejasnost sociálních norem, které ústí v narušení sociálních vztahů. V takovémto případě hrozí sebevražda anomická. Tomáš Garrigue Masaryk vysvětluje příčiny sebevražednosti vývojem lidské civilizace, jehož produktem je mravní a náboženský úpadek (Baštecká a kol., 2003). Na sociální podmíněnost sebevražedného jednání reaguje Giddens (1999), který naopak zdůrazňuje individualitu každého sebevražedného případu a hlubokou osobní angažovanost.

Přesuneme-li se k lékařským interpretacím sebevražedného jednání, můžeme si povšimnout určitého odosobnění, jakési ztráty náhledu na jedinečnou motivaci každého

člověka. Důraz je zde kladen na determinaci suicidálního jednání určitou chorobou (Viewegh, 1996). Lékařský náhled na problematiku zahrnuje také biochemické výzkumy. Ty mimo jiné prokázaly souvislost mezi nízkou hladinou hlavního serotoninového metabolitu, sebevraždou a impulzivitou (Davison & Neale, 1994). Biologický přístup obecně také klade důraz na výzkum rodinného rodokmenu, přičemž hledají biologické faktory, které přispívají ke zvýšení rizika suicida u daného jedince (Comer, 2004).

Třetí skupinou teorií, které se zabývají fenoménem sebevraždy jsou teorie psychologické. Ty se zaměřují na individuální příčiny suicidálního jednání. Jako jednu z metod zkoumání využívají psychologické testování. Prokázaly tak vztah mezi sebevražednými úmysly a mírou beznaděje (Davison & Neale, 1994). „*Beznaděj jako očekávání, že věci v budoucnu nebudou lepší, než jsou teď, předpovídá případnou sebevraždu silněji, než sama deprese*“ (Baštecká & kol, 2003, 176). Další výzkumy prokazují souvislost mezi zúženým a nepružným myšlením a sebevraždou (Davison & Neale, 1994). Touha po objevení „sebevražedné osobnosti“ nebude nejspíše nikdy naplněna, přesto se však Jackson (1963 in Viewegh, 1996) zaměřil na definování znaků, které mohou dopomoci k predikci možnosti sebevraždy u konkrétního člověka. Těmito znaky jsou:

- Vznik autoagrese neboli zaměření agrese proti vlastní osobě, což se v praxi projevuje sebepoškozujícím chováním. Nevědomě manifestováno třeba zvýšeným sklonem k nehodovosti.
- Na filozofické úrovni člověk může toužit po vlastním obrození a obnovení sama sebe v lepším formátu. Tedy člověk chce primárně zničit „špatné já“ a sebevraždu bere jako poslední uzavření kapitoly, přičemž vnímá budoucnost stále jako otevřenou, protože chce začít znovu a lépe. Lidé také věří (a v policejním vyjednávání se obdobný případ objevil, viz dole) že se po smrti shledají se svými zesnulými milovanými. V neposlední řadě je suicidální jednání také útěkovým mechanismem, který má ulevit od těch situací a těch osob, které nepřinášejí do života daného jedince štěstí.
- Významným faktorem je pak ztráta, po které následují prožitky zoufalství.

V současnosti je, při výzkumu suicidality, kladen důraz na prožitkovou stránku fenoménu, na pochopení vnitřního stavu věcí ve vztahu k sebevraždě. Proto jsou, z pohledu



metodologie, často využívány sebehodnotící dotazníky (Baštecká & kol, 2003). Pro zajímavost uvedme, že v historii byla sebevražda trestným činem (Tucker, 2015).

### 3.3 Prevence sebevražedného jednání

Maris (1992 in Comer, 2004, 308) předkládá obvyklé prediktory, které se objevují před suicidem a lze z nich usuzovat riziko jeho vzniku. Jsou jimi:

- *„Depresivní porucha a některé další mentální poruchy*
- *Alkoholismus a jiné formy látkové závislosti*
- *Sebevražedné myšlenky, rozpravy o sebevraždě, příprava, určité náboženské přesvědčení*
- *Předchozí sebevražedné pokusy*
- *Tvrdé metody*
- *Izolace, osamocený život, nedostatek podpory*
- *Beznaděj, kognitivní rigidita*
- *Běloch, muž, starší věk*
- *Sebevražda v rodině, sociální modelování, genetika*
- *Ekonomické či pracovní problémy*
- *Manželské problémy, rodinná patologie*
- *Stres a stresové události*
- *Zlost, agrese, iritabilita*
- *Tělesné onemocnění*
- *Opakování a kombinace výše uvedených“*

Co se týče zvolené metody k ukončení vlastního života, tak dle výzkumů Světové zdravotnické organizace WHO (2018) je zhruba 20 % sebevražd provedeno pomocí sebeotrávení pomocí pesticidů. Dodává také, že většina těchto činů se odehrála ve venkovských, zemědělských oblastech zemí s nízkými a středními příjmy. Dalšími častými formami jsou oběšení a použití palné zbraně. S těmito informacemi WHO přistupuje také k možné prevenci sebevražd. Mezi možné kroky, které mohou snížit počet suicidií řadí například omezení přístupu k prostředkům, jejichž pomocí lze spáchat sebevraždu. řadí sem právě pesticidy, palné zbraně, určité léky). Zamýšlí se také nad možnou úlohou médií v prevenci suicidálního jednání. Dalším možným krokem je zpracování konkrétních

politických postupů cílících na snížení škodlivého užívání alkoholu. Důležitá je také včasná identifikace a následná péče, včetně léčby, o osoby s duševní poruchou, s uživateli drog, péče o osoby s chronickými bolestmi a o lidi s emočními problémy. Jako efektivní vidí školení zdravotnických pracovníků, které usiluje o včasné rozpoznání a následného zvládnání sebevražedného chování. V případě parasuicida je žádoucí kvalitní následná péče a podpora. Poukazuje na fakt, že sebevražda je fenomén komplexní, tedy preventivní opatření by mělo vycházet z mezioborové spolupráce. Ferguson a kol., (2019) vypracovali ve své studii komunitní vzdělávací program prevence sebevražedného jednání pro zdravotníky a pro odborníky v oblasti lidských služeb. Cílili právě na venkovské oblasti. Výsledky výzkumu poukazují na pozitivní vliv zmíněného programu, který svým účinkem podporuje venkovskou komunitu a upravuje pozitivním způsobem postoje odborníků v dané oblasti k tématu suicida, přičemž jsou pak tito odborníci připraveni podpořit ohrožené osoby.

V případě sekundární prevence předkládají Bondar & Sullivan (2013 in Westefeld, 2019) klíčové komponenty postupu sekundární prevence. Jsou jimi:

- Důkladná diagnostika a posouzení přítomnosti psychiatrických poruch.
- Přímé informování se o okolnostech sebevraždy. Zhodnocení současného sebevražedného postoje, analýza historie sebevražedného jednání.
- Posouzení kritických oblastí, které hrozí rizikem sebevražedného jednání, jako jsou beznaděj, duševní bolest, nedávno utrpěné ztráty, zneužívání návykových látek, přístup k palným zbraním, nespavost atd. celkové zhodnocení rizikových a protektivních faktorů na straně pacienta.
- Zvážit použití psychologických testů.
- Odhadnout současnou hrozbu sebevražedného jednání.
- Vypracování plánu léčby, posouzení vhodnosti psychiatrické medikace.
- Zvážení hospitalizace, zapojení pacientova okolí do péče.

V rámci terciální prevence, je zde poměrně nový The Zero Suicide model. Tento model cílí právě na multidimenzionální péči o suicidanty ve zdravotnických zařízeních. Filozofie tohoto přístupu vychází z předpokladu nedokonalosti a roztržitosti zdravotní péče, přičemž tento program se snaží o systematický přístup k tématu. Vypracovala sedm

základních prvků, ke kterým by mělo každé zdravotnické zařízení, pečující o suicidálního pacienta, směřovat (The Zero Suicide, 2015):

- Vytvoření kompetentní, sebevědomé a pečlivé pracovní síly
- Identifikace pacientů s rizikem sebevraždy důkladnou diagnostikou
- Zapojit všechny jedince, kteří jsou ohroženi sebevraždou do plánu péče o tento problém
- Léčit sebevražedné myšlenky pomocí metod, které byly důkladně zkoumány
- Využívat sociální opory
- Neustálé zvyšování kvality

Huisman & van Bergen (2018) poukazují na efektivitu peer programů při prevenci suicidality, přičemž výše zmíněná Zero Suicide je pomyslným cílem, kam se má vývoj v oblasti přístupu k sebevražedným pacientům uchylovat.

Velmi krátce se také pozastavme také nad novou problematikou, tématem 21. století, kterým je masové využívání internetu a sdílení vlastních myšlenek, vzpomínek a citů právě touto cestou. Lindström (2018) poukazuje na téma online fór, jejichž ústředním tématem jsou sebevraždy. Tato fóra jsou provozována jako prostor, pro vzájemnou pomoc lidí, se sebevražednými myšlenkami. Každý účastník diskuze se pak v rámci své anonymní pozice vyjadřuje k určenému tématu. Tyto příspěvky jsou často glorifikovány a považovány za vyjádření odborníka, přičemž se zde nacházejí informace jak lékařské povahy, tak vyjádření k sociální sféře tématu, ale také názory na kvalitu poskytovaných služeb v dané oblasti.

Vyvstává také otázka, je-li sebevražedné jednání jakkoli spojeno s věkem konkrétního člověka. Výzkumy prokázaly, že sebevražedné pokusy, které se objevovaly u velmi mladých lidí, zde pod 14 let věku, byly předcházeny jistými behaviorálními vzorci, jako útky z domova, předvádění se, záchvaty vzteku, ponižování se, sociální vyloučení a osamělost, zvýšená citlivost na kritiku, nízká frustrační tolerance atd. (Cytryn & McKnew, 1996; McGuire, 1982 in Comer, 2004).

Mnohem častěji se pak suicidální pokusy objevují po 14 roku věku. Statistiky ve výzkumu Bridge & kol. (2018) prokazují, že ve Spojených státech amerických připadalo

v letech 2001–2015 na 1 000 000 lidí 12 768 sebevražd mladých lidí ve věku 14–17 let. Zhruba polovina sebevražd teenagerů má vazbu na deprese, nízké sebehodnocení a pocity beznaděje, v kombinaci s pocity hněvu a impulzivitou (Sheras, 2001 in Comer, 2004).

Staří lidé v západních společnostech páchají mnohem více sebevražd než lidé z jakékoliv jiné věkové skupiny. Zhruba každý 19. člověk ze 100 000 ve věku nad 65 let v USA (Conwell & Duberstein, 2001 in Comer, 2004). Mezi lety 2000–2010 byla zachycena stále vzrůstající tendence k suicidalitě lidí na 65 let věku

### **3.4 Mýty týkající se sebevražedného jednání**

Pojďme se společně zaměřit na mýty, které kolem sebevražd kolují. Zahalují tento, již ze své podstaty záhadný, fenomén dalším temným oparem a znesnadňují laickou orientaci v problému. Výzkum, který realizovali Till, Wild, Arendt, Scherr, & Niederkrotenthaler (2018) poukazuje na vztah mezi četbou tabloidů (menší novinový formát, pozn. autora) a pravděpodobností uvěření mýtům o sebevraždách. Tento fakt je podpořen také nedostatečnými znalostmi v problematice sebevražd a vysoce stigmatizujícími postoji vůči lidem, kteří spáchali sebevraždu.

Nejprve se zaměříme na mýty, které osvětluje Ali (2018):

#### **1. Sebevražda je pouze jednání impulsivní**

Toto tvrzení, jak zdůrazňuje autor, je nejdál od pravdy, jak jen může být. Pokud by na sebevraždu bylo nahlíženo pouze jako na výslednici impulsivního jednání, pak, jak velice trefně glosuje, by bylo ve výzkumu zanedbáno vše, kromě samotného aktu. Procesy, které předcházejí sebevražednému jednání totiž mohou trvat i roky. Sebevraždu označují jako progresivní fenomén a poukazují na podobnost se srdečním onemocněním. To má také svou genezi, přičemž na počátku stojí nezdravé stravování, nedostatek pohybu a kouření. Taktéž vývoj hrozby sebevraždy u konkrétního člověka je determinován bolestivými zážitky, jakož i akty, které negativní dopady zmírňují.

#### **2. Člověk musí být „smyslů zbavený“ aby dokázal spáchat sebevraždu**

Tento mýtus vznikl z toho důvodu, že většinová populace si neumí představit, že by se sebevražda stala přirozeným vyvrcholením života. Tato premisa však nepotvrzuje předpoklad, že lidé, kteří spáchali sebevraždu byli odtrženi od reality, např. psychotičtí. Předpoklad, že si většina populace nedokáže představit spáchat sebevraždu vyvrací mimo

jiné také mýtus číslo jedna. Jelikož k dokonání sebevraždy je nutno ujít dlouhý kus cesty, kdy se člověk vnitřně na tento akt připravuje. Následné pitvy však potvrzují přítomnost psychické choroby u 95 % suicidantů. Comer (2004) potvrzuje, že přestože DSM-IV sebevraždu nezahrnuje pod duševní poruchy, kliničtí psychologové a psychiatři se shodují na určitých doprovodných jevech, které svým působením vytvářejí rizikové prostředí pro sebevražedné jednání. Jsou jimi dysfunkční copingové styly, emoční zmatek a zkreslený náhled na život.

### **3. Sebevrazi neplánují budoucnost**

Zde se pozastavme nad bolestivým paradoxem. Člověk, který se chystá spáchat sebevraždu je vnitřně vystavován silné tenzi pramenící z ambivalence, která je determinována bojem mezi sebezáchovným pudem a touhou zemřít. Uvnitř jedné osobnosti pak probíhají dva procesy zároveň. Na jedné straně člověk touží zemřít a na druhé chce být zachráněn, což je právě ten styčný bod, který podmiňuje následné další plánování budoucnosti. Jsou popsány případy přeživších, kteří si po celou dobu plánování sebevraždy přáli, aby jejich plán nikdo neobjevil. V momentě, kdy proběhl sebevražedný pokus a několik okamžiků před ním, toužili být zachráněni.

### **4. Sebevražda je akt sobecký**

Sebevražda s sebou samozřejmě nese také emoční doprovod na straně pozůstalých. Vlivem intenzivních a negativních emocí se pak může náhled na člověka, který spáchal sebevraždu, vyvíjet směrem k hodnocení jeho sobeckosti, vzhledem k tomu, co to udělal. Avšak ve skutečnosti je jen málo důkazů o tom, že člověk, který spáchal sebevraždu byl v životě sobectější než ostatní. Naopak existuje mnoho důkazů o tom, že je člověk, jenž chce spáchat sebevraždu, přesvědčen o tom, že jeho smrt bude pro ostatní úlevná. V praxi se toto často projevuje jednáním, které si klade za cíl co možná nejvíce zmírnit dopady sebevraždy na milované. Např. provedení suicidálního aktu daleko, mimo dosah rodiny a oznámení tohoto činu vhodným orgánům, aby našli tělo a nemusela se o toto starat rodina.

### **5. Sebevražda jako snadné řešení**

Tento mýtus je vyvrácen pomocí medicínského vysvětlení. Sebezáchovný pud, jenž není v naší moci ovládat a vědomě jej vyřadit, je řízen amygdalou. Ten dělá sebevražedný akt naopak velice složitým, jelikož se sebezáchovný pud řadí mezi nejstarší a nejsilnější pudy.

## **6. Sebevražda jako akt hněvu**

Autor potvrzuje, že hněv je velice ohrožujícím faktorem v genezi sebevražedného jednání. Jedním z argumentů, proč však není sebevražda důsledkem hněvu je fakt, že hněv prožívá naprostá většina populace. Přesto sebevraždu nespáchá. Naopak je při suicidálním aktu přítomný silný pocit vnitřní tíhy a odcizení. Hněv a nenávisť tito lidé obrátili do svého nitra, přičemž se přetavil do pocitu smutku a pocitu, že vlastní smrt bude přínosem pro ostatní. Hillman (1997) příčinu sebevražedného chování vysvětluje jako důsledek nerozlišování mezi vnitřním a vnějším, čímž člověk velice trpí.

Pro úplnost doplníme mýty, které uvádí Baštecká & kol. (2003).

## **7. Hovory o sebevraždě ji mohou vyvolat**

Autorka naopak poukazuje na úlevu, kterou může člověk se sebevražednými úmysly pocítit, pakliže nabude vědomí o možnosti a takovémto závažném tématu s někým hovořit.

## **8. Kdo o sebevraždě mluví, ten ji nespáchá**

V tomto případě můžeme vidět jistou podobnost s příslovím „pes, který štěká, nekouše“. Naopak ¾ lidí, kteří spáchali sebevraždu o svém úmyslu hovořili (Davison & Neale, 1994).

## **9. Kdo chce spáchat sebevraždu, tomu už nelze v jeho činu zabránit**

Autorka poukazuje na potřebu vztahu, kterou danému člověku lze naplnit

## 4. Krizové vyjednávání jako součást policejní praxe

V úvodu jsme se zmínili o okruhu situací, ve kterých zaujímá pozice policejního vyjednavče nenahraditelné místo. Jedná se o širokou variabilitu fenoménu, v nichž lze silou slova a dovednostmi cvičeného policisty směřovat vývoj situace tak, aby důsledky jednání osoby v krizi, resp. osoby se sebevražednými úmysly, měly co nejmenší fatální či mutilační potenciál. V případě nebezpečných situací s účastí třetí osoby se k nasazení policejních vyjednavců uchyluje v těch krizových situacích, ve kterých vyjednavč využije odborné techniky a postupy vyjednávání k:

- *„pokojnému a bezpečnému řešení krizových situací především v případech se zadržováním rukojmích.*
- *Získávání a předávání operativních informací k činnosti a chování pachatele/teroristy a rukojmích“* (Útvar rychlého nasazení Policie České republiky, 1999, 1).

Pro úplnost informací k situacím s rukojmími chceme dodat Bolzův (1996 in Klein, 2006) postřeh, kterým popisuje možnosti, které má policie ve svých rukou, při řešení situací s rukojmími:

- Útok na únosce
- Zásah odstřelovače
- Použití chemických zbraní
- Vyjednávání

Obecně prvním krokem ve vyjednávání je efektivní využití času k eliminaci negativních emocí a tím zklidnění situace (McMains, & Lanceley, 2003) Obrátíme-li zrak k tématu suicidií, pak lze obecně říci, že *„cílem zásahu složek IZS je odvrácení nebo omezení bezprostředního působení rizik vzniklých činností osoby demonstrující úmysl spáchat sebevraždu, zejména ve vztahu k ohrožení života, zdraví nebo majetku a vedoucí k přerušení jejich příčiny“* (Ministerstvo vnitra-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2006, 1). Dodejme také, že po celou dobu existence ozbrojených sborů na území České republiky, resp. bývalého Československa, je vyjednávání běžnou součástí

řešení mimořádných a krizových situací (Macek, Uhlíř, 2001). Přehled krizových situací, nejen s osobou se sebevražednými úmysly, ve kterých je nasazován policejní vyjednávač nabízí například metodika Policie České republiky (Útvar rychlého nasazení Policie České republiky, 1999) či Grubb, Brown, & Hall (2015). Dle URNA (1999) se jedná se o:

- Barikádové situace. V případě barikádových situací, kdy přímému kontaktu mezi policií a osobou v krizi, resp. pachatelem, stojí pevná překážka je špatné zhodnocení silných a slabých stránek osoby v krizi, resp. pachatele a jejich možné podcenění (Greenstone, 2007).
- Vysoce rizikové sebevražedné pokusy jsou specifickým suicidálním jednáním, při kterém hrozí nebezpečí také nezaujatým osobám (Útvar rychlého nasazení, 1999). Při vyjednávání v situaci vysoce rizikového sebevražedného pokusu je doporučeno dotazovat se na sebevražedné myšlenky a motivaci otevřeně. Slatkin (2015) upozorňuje na nebezpečí odklonu od ústředního tématu konverzace v případě dotazování se oklikou.
- Incidents násilí v domácnostech, které přerostly v násilný incident, popř. sérii násilných incidentů, přičemž charakterizovány jsou podobně jako barikádové situace.
- Nepokoje a vzpoury ve vězeních
- Riziková zatýkání nebezpečných pachatelů. Hovoříme o policejních akcích proti pachatelům v místech, kde je vysoké riziko jejich ozbrojení a kladení odporu.
- Post-krizová, resp. post-traumatická intervence je, mimo pracovníků speciálně vyškolených k poskytování intervence, také za využití komunikačních schopností policejních vyjednávačů poskytována obětem trestných činů. Jako jedna z oblastí, která je zpracována v procesu post-krizové, resp. post-traumatické krizové intervence, je zpracování aktivity obranných mechanismů (Vodáčková, 2002).



Rogan (2009) sestavil seznam třinácti indikátorů, které značí nestálost situace vyjednávání a je nutno za těchto předpokladů počítat s možným rizikem:

- Dobrovolné určení vlastního term.
- Osoba v krizi vyžaduje vyjednávání face-to-face.
- Popírání sebevražedných tendencí.
- Slovní vyjádření vůle, jak nakládat po smrti s majetkem.
- Držení zbraně.
- Předchozí násilné jednání.
- Roztěkaná komunikace.
- Žádost o přivedení konkrétní osoby do situace vyjednávání.
- Špatné navázání raportu.
- Nedostatek sociální opory.
- Žádné nebo nerealistické požadavky.
- Přítomnost alkoholu nebo drog.
- Více životních stresorů působících společně.

#### **4.1 Předpoklady úspěšného policejního vyjednače**

Shrňme nyní, ve zkratce, předpoklady, které by měl splňovat policejní vyjednač. Tyto informace by, dle názoru autora práce, neměly chybět při pokrytí našeho tematického rámce. Znalost této problematiky je stěžejní pro další úvahy o vyjednávání, jelikož vyjednávání, jak v policejní, tak společenské praxi, je typické svou individualitou. Máme tím na mysli jedinečnost každého procesu vyjednávání. Proto jsou také uchazeči o rozšíření kvalifikace o status policejního vyjednače a následně policejní vyjednači, teoreticky a prakticky proškolení na širokou oblast témat. Pro úplnost doplníme informaci o organizaci samotnému výcviku, jehož garantem je Odbor služebních příprav a sportu ministerstva vnitra České republiky. Obsahová stránka a řešení lektorského osazení kurzu spadá pod pravomoci Útvaru rychlého nasazení Policie České republiky, které je v současnosti jediným pracovištěm, oprávněným tyto odborné služby poskytovat (Útvar rychlého nasazení Policie České republiky, 1999).

Vzhledem k výše uvedené informaci o šíři poskytovaných informací účastníkům kurzu pro rozšíření kvalifikace o status policejního vyjednače, a následnému vykonávání

této role, je jednou z dominantních vlastností uchazeče, a následně vyjednače, „zdravý rozum“. V našem případě operacionalizujeme jako přiměřený intelekt v kombinaci s jistou dosaženou životní moudrostí. Intelekt není sám o sobě zhodnocen, pokud by s jeho pomocí nebyl nabyt jistý obecný přehled o fungování světa, o procesech, které se týkají většiny lidských bytostí, což je předpoklad plynulé a bohaté komunikace mezi lidmi. V tomto tematickém rámci mezi vyjednačem a osobou v krizi. Vzdálíme-li se kognitivní oblasti předpokladů, docházíme k poli emocí. Naprostá většina situací, ve kterých zasahuje policejní vyjednač v roli primárního krizového intervenanta, s sebou nese silný emoční náboj a možný vývoj situace je často i pro policistu zdrojem stresu. Proto po emoční stránce je žádoucí jistá emoční stabilita vyjednače. Schopnost nepodlehnout určité „nakažlivosti“ silných afektů osoby v krizi a nenechat se vyvést z míry povahou situace, což by výrazně snižovalo profesionální efektivitu procesu vyjednávání. Zároveň je nezbytnou podmínkou jistá míra empatie, která umožňuje soucitu a spoluprožívání s osobou v krizi v kombinaci s aktivním nasloucháním (Zúbek, 2017). Zde Slatkin (2015) dodává, že aktivní naslouchání je obecně nejlepším přístupem. Žádná z těchto vlastností se v policejní praxi efektivně nevyužije bez obecně kladného vztahu k lidem. Z technické stránky věci vyzdvihneme obecně dobré verbální schopnosti, zejména pak schopnost verbální fluence na straně vyjednače, s absencí řečových vad. Rogan (2011) svým výzkumem poukazuje na celkovou důležitost verbální složky policejního vyjednávání a určitým jazykovým vyladěním mezi vyjednačem a osobou v krizi. Další vlastností, která by mohla v čtenáři vyvolat mnoho otázek na její definici, je důvěryhodnost vyjednače. V našem případě lze pak nahradit pojmem přesvědčivost. Hovoříme tedy o schopnosti přesvědčit danou osobu, že se vyjednač upřímně zajímá o její osud a zároveň dokáže vhodně reagovat (Zúbek, 2017). Vždyť jedním z primárních úkolů je navázání kontaktu s osobou v krizi, zde se sebevražednými úmysly a zahájení zklidňující komunikace s touto osobou (Ministerstvo vnitra-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2006). V zájmu zachování duševního zdraví policisty je žádoucí určitá míra cynismu, v pohledu na svět. Jako poslední jmenujme určitou schopnost pracovat se lží a s postoji k ní. V situacích vyjednávání se nezdá, že pracuje se lží, což může u policisty, zaujímajícího ke lži negativní postoj, vyvolávat vysokou míru tenze a podmiňovat vznik pocitu viny (Zúbek, 2017).

McMains, & Lanceley (2003) uvádějí šest premis, které vycházejí ze základních lidských potřeb, které by měl vyjednaváč respektovat a s tímto přistupovat ke každému jednotlivci:

- **Bezpečí** – zajištění bezpečí obou komunikačních stran je prioritním zájmem. Tedy v tomto případě příslušníků policie na jedné straně a osoby v krizi na straně druhé. Tato premisa vychází z nejvyšší možné hodnoty, se kterou je operováno, a tou je lidský život.
- **Ochrana** – vyjednaváč by měl disponovat schopností předvídat a dopomoci k řešení duševní bolesti, tenze, popř. učinit maximum pro ochranu před vznikem a následně pomoci od bolesti emocionální, jakož i fyzické.
- **Pocit příslušnosti** – ve vyjednávání je nezbytné respektovat hodnotu příslušnosti a pevného místa v rodinném, profesním či jiném společenství konkrétního člověka.
- **Síla** – apel na schopnost ovlivňovat sled událostí a vlastní život a schopnost ovlivňovat druhé lidi
- **Svoboda** – konkrétní člověk má příležitost a sílu k tomu dělat přesně to, po čem v životě touží
- **Zábava** – život není pouze uvržení do existence s cílem přežít, důraz je kladen také na hodnotu zábavy a schopnost prožitku vlastního bytí.

## **4.2 Krizové vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly**

Úvodem této kapitoly chceme zopakovat skutečnost, že suicidální pokusy jsou nejčastějšími typy situací, ve kterých je využito služeb policejního vyjednaváče. Magers & Spratt (2007) upozorňují na riziko možné apriorní stereotypie ze strany vyjednaváče při přípravě na akci se sebevrahem. Jak upozorňují, může pak vyjednaváč čelit velmi silnému komunikačnímu protějšku. Jedná se jak o osoby v krizi, které se vlivem spleťtých životních cest rozhodnou pro ukončení svého života, přičemž je před tímto činem konfrontován s policejním vyjednaváčem, tak o osoby, které svým konáním mohou způsobit újmu na zdraví, majetku či dokonce životě i jiných lidí. Takovéto případy jsou Policií České republiky souhrnně označovány jako „vysoce rizikové sebevražedné pokusy“ (Útvar rychlého nasazení Policie České republiky, 1999). Zmíňme také bombové sebevražedné útoky, jejichž problematiku do jisté míry zpracovává Larzilliére (2016).

Zvláštním fenoménem s vysokou nebezpečností, kterým se v této práci nebudeme věnovat, ale zaslouží si alespoň zmínku, jsou sebevražedné kulty, které jsou vedeny charismatickým vůdcem, jehož osobnostní profil je výrazný orientací na sílu a kontrolu, přičemž suicidální jednání a podmiňování takového jednání je jedním z instrumentů zachování moci (Baker, 2001).

Primárním úkolem vyjednávače u osob se sebevražednými úmysly je získat veškeré informace o dané osobě. V první řadě informace, jedná-li se skutečně o osobu se sebevražednými úmysly. Tato věta, ačkoli na první pohled může vypadat až komicky, že vyjednávač touto informací nedisponuje, je stěžejním bodem. Z proběhlého výzkumu této diplomové práce mohu potvrdit, že některé situace se mohou vyvíjet způsobem, kdy vyjednávač skutečně získává informace až samotným procesem vyjednávání. Pokud tedy tuto informaci chceme zjistit, pak metodiky hovoří pro přímou otázku, zjišťující úmysly dané osoby. Slatkin (2015) dokonce upozorňuje na fakt, kdy nepřímé vyjádření otázky a snaha o nabytí těchto informací pomocí nepřímých komunikačních manévrů a oklik může vést až k odklonu komunikace od požadovaného tématu vyjednávání. Tyto odklony a neuvážené kroky mohou být vysoce rizikové, a to z důvodu možné nebezpečnosti osoby v krizi. Pro představu uveďme, že tou může být člověk ozbrojený palnou zbraní či dokonce výbušninou a demonstruje úmysl ji použít. Pokud přihlédneme k velmi časté formě sebevražedného jednání, a tou je skok z výšky, pak je vysoce nebezpečná i osoba, která se chce takového jednání dopustit v hustě obydlené oblasti. Tímto činem přímo ohrožuje další lidi, kteří se pohybují v blízkém okolí budovy. Policejní vyjednávač se v komunikaci s osobou v krizi a její spoluprací společně podílejí na co možná největší minimalizaci negativních afektů a z toho plynoucí odvrácení jednání s cílem usmrcení se. Naopak se vytváří atmosféra, ve které je možný vznik konstruktivního přístupu k dané situaci s přihlédnutím na psychické charakteristiky daného jedince. Osoba v krizi totiž velmi často trpí tunelovým viděním, podmíněným zúženým myšlením, v jehož centru je momentálně prožívané utrpení. Proto je vhodné nechat osobu v krizi hovořit, o čem sama chce, nesměrovat rozhovor od počátku direktivně ke kýženému cíli direktivně (Útvar rychlého nasazení Policie České republiky, 1999).

Naopak je žádoucí poskytovat osobě v krizi, s přihlédnutím na změnu myšlení, jmenovanou výše, možnosti konstruktivního řešení problému, které sama prozatím nezkusila či nepromyslela a vzhledem k povaze situaci nemůžeme očekávat, že je na místě objeví

sama. Zároveň mají tyto alternativy potenciál přinést úlevu či řešení situace (Taylor, & Thomas, 2005 in Rogan, 2009).

Vyjednavač by měl však také myslet na bezpečnost svou a ostatních policistů a civilistů. Na hrdinské činy zde není místo. (Útvar rychlého nasazení Policie České republiky, 1999). Jedním z jeho úkolů je totiž neustálé vyhodnocování možných rizik osoby v krizi (Greenstone, 2007). Pro úplnost uveďme výňatek z metodiky jednání s osobou se sebevražednými úmysly generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky (2006, 2), které se překrývá s metodikou Policie České republiky:

### ***„Zásady pro jednání***

*a) požádat o eliminování okamžitého rizika (odstranit „sebevražedný prostředek“ z dosahu osoby v krizi),*

*b) pokud si nejste jisti, zda jde o sebevražedné jednání, zeptejte se: „Chcete spáchat sebevraždu?“ (je to nesnadná otázka, ale otevírá prostor pro navázání kontaktu a zřehlednění situace),*

*c) jakmile se připustí sebevražedný úmysl, žádejte, aby o těchto myšlenkách a pocitech hovořil (neváhejte se zeptat, jaký má plán – jak se chce zabít a proč),*

*d) odrazujte od další konzumace alkoholu nebo drog, cigareta je možná,*

*e) hovořte pomalu, zřetelně, jednoduchým jazykem, používejte otevřené otázky a pokud osoba se sebevražednými úmysly nereaguje, svá sdělení opakujte,*

*f) zaměřte se na příčinu sebevražedných pocitů a situaci, která je navodila (např. „Řekněte mi, co se stalo, že ...“),*

*g) zarámujte věci perspektivně, např. „Co by Vám pomohlo?“, ale vyhněte se frázím typu „Chápu, co asi zažíváte“,*

*h) projevit osobní zaujetí a porozumění, že v dané chvíli osoba se sebevražednými úmysly nenalézá jiné východisko,*

*i) probrat další alternativy řešení, které osoba dosud vyzkoušela, a nabízet další („Co by se stalo, kdybyste ...“, „Vím, že se teď asi trápíte, a možná si ještě neuvědomujete, že něco ve vás stále hledá nějakou naději.“, „To všechno se může změnit, uvidíme, jestli na něco nepřejdeme.“),*

*j) když něco požadujeme, trvejte na svém, avšak nezastrašujte, nepřete se – dovolte jí se na nás naštvat,*

*k) bedlivě vnímejte narážky nebo věty naznačující spáchání sebevraždy,*

*l) otevřeně mluvíte o smrti jako o konečném řešení, zdůrazňujete, že sebevražda je jen jednou z mnoha alternativ,*

*m) nepřistupujte na „poslední přání“,*

*n) nabízejte ujištění, nikoliv však falešné ujišťování,*

*o) pátrejte po tom, co má pro sebevraha stále nějaký význam, a mějte ho k tomu, aby sdělil, co ji zatím „drží nad vodou“,*

*p) po tom, co mu umožníte mluvit o tom, co ho trápí, mějte ho k tomu, aby realisticky plánoval, co dál,*

*q) hrajte o čas. Pokud bude sebevrah ochoten o své bezvýchodné situaci hovořit, dochází k rozšíření tzv. „tunelového vidění“, na jehož konci je smrt. Hovor by měl směřovat ke společnému hledání alternativního řešení jeho nastalé situace,*

*r) počítejte s tím, že se změnami psychických stavů osoby se sebevražednými úmysly mohou přicházet i rychle se střídající změny psychiky vlastní (nasazení, soucit, vztek, obavy apod.). Uvědomováním si jejich existence je dostáváme pod kontrolu vůlí a rozumu.“*

Americký psycholog, vysloužilý policista a vyjednávač Fay (2014) uvádí seznam okruhů, které v situacích vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly vždy postihl, získal co možná nejvíce informací, které mohly vést k dalšímu, konstruktivnímu rozhovoru. Tyto informace získával vhodně položenými otázkami ve vhodném pořadí. Nyní si tyto rámcové okruhy vyjmenujme:

- Sběr informací o konkrétní osobě a hledání možného řešení.
- Ztráta vědomí v důsledku smrti jako úlevový mechanismus a pokrytí problematiky ohledně následků takového činu.
- Nesnesitelná psychická bolest.
- Frustrace psychických potřeb.
- Ambivalence neboli zpracování témat mezi řečeným a vykonaným.
- Beznaděj.
- Zúžené myšlení, omezené kognitivní zpracování alternativ.
- Útěk, zpracování ztráty okolím.
- Copingové styly konkrétního člověka.
- Protektivní faktory u konkrétního člověka.

- Otázka, uzavírající vyjednávání, ponechávající možnost otevřené budoucnosti.

Pokud je vyjednaváč vystaven situaci, kdy je osoba v krizi motivována k suicidálnímu jednání instrumentálně, tedy s cílem získat kontrolu nad jinou osobou skrze takovéto počínání pomocí pocitu viny, je vyjednaváčovým úkolem zjistit, proti komu je tímto jednáním postupováno. Komunikačními zásadami, pokud budeme hovořit obecně, je nestrannost. Tedy osobu v krizi nemoralizujeme, neudělujeme nevyžádané rady, nepoučujeme z pozice znalého, neanalyzujeme a nesoudíme. Naopak podněcujeme k otevření se a rozhovoru o svém prožívání a myšlení. Pozitivní motivací také může být otevření témat s kladným emočním nábojem, osobě blízkých. Pokud dojde na téma smrt, hovoříme o ní zcela otevřeně. Vyjednaváč by měl zjistit také sebevražedný plán osoby v krizi a příčiny takovéhoho jednání. Další komplikací je přítomnost alkoholu nebo drog, přičemž se snažíme osobu v krizi od jejich další konzumace nenásilně odradit. Nikdy nelze přistoupit na poslední přání před smrtí. Při telefonickém vyjednávání je jedním z cílů udržení osoby v krizi na drátě. Předtím, než osoba v krizi zavěsí, uzavře s ní vyjednaváč dohodu o času, kdy dojde k dalšímu telefonickému spojení. (Útvar rychlého nasazení Policie České republiky, 1999). Závěrem uvedme, pro naše tma ne příliš pozitivní tvrzení Křivohlavého (1995) „není pravda, že umění mluvit je všemocné“.

## Empirická část

### 5. Formulace výzkumného problému

Problematika policejního vyjednávání, ať už si názor tvoříme dle rešerše literatury či dle poznatků, získaných vlastním výzkumem, je velice široká a lze ji zpracovávat z mnoha úhlů pohledu. Tematický rámec práce zúžil okruh zájmu pouze na oblast osob, se sebevražděnými úmysly. Toto rozšíření profesní kvalifikace s sebou nese kontinuální doplňování vzdělání, jakož i zdokonalování osobnostní složky. Teoretické uchopení práce se zaměřilo jak na osobnostní předpoklady uchazečů o tuto pozici, kde se informačním substrátem stal výzkum realizovaný autorem v roce 2017 (Zúbek, 2017), tak o teorii sebevražd a sebevražděného jednání z dostupných literárních zdrojů.

Obecné výzkumné uchopení se váže na nespočetně oblastí, přičemž jsou některá zcela obecná, vážící se například na teorii situací vyjednávání, statistické přehledy policejní práce se zaměřením na vyjednávání atd. Z našeho pohledu lze tento problém uchopit také z mnoha stran. Lze se zabývat aktuálností technik krizové intervence. Můžeme se vědecky zabývat policejní taktickou prací tak, aby osobě v krizi co nejméně „překážela policejní práce“ s vyjednáváním spojená. Pokud bychom se vzdálili psychologickému náhledu na věc, pak se můžeme bavit také o technickém řešení míst, která jsou nejčastěji vyhledávána osobami se sebevražděnými úmysly a jejich úpravě, aby k tomuto účelu nebyla zneužitelná. Pokud odhlédneme naopak od samotné policejní práce, je nasnadě provést komparativní analýzu přístupů jednotlivých složek IZS k dané problematice, jelikož ne vždy ne na místě první policie. Psychologické uchopení této práce si však klade za cíl popsat kritická místa vyjednávání s osobou se sebevražděnými úmysly, jakož i faktory podporující. Zabýváme se nejčastějšími motivy suicidálního jednání z pohledu policejních vyjednávačů. Součástí výzkumu a jako dalším objektem zájmu je i popis udržování duševního zdraví u vyjednávačů.

S přihlédnutím ke kvalitativní povaze výzkumného vzorku, načež i kvantitě jsme zvolili kvalitativní přístup, který je nadto poplatný k zodpovězení námi stanovených výzkumných otázek. Pro přiblížení naší výzkumné filosofie přikládáme definici kvalitativního výzkumu, což je „proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník



*vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách* (Creswell, 1998 in Hendl, 2005, 50). Strauss a Corbinová (1999, 10) přidávají o něco prozaičtější definici. Kvalitativní výzkum je „*jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace.*“

## **5.1 Cíl práce a výzkumné otázky**

Touto prací si klademe za cíl mapování rizik, která jsou spojena s vyjednáváním s osobou se sebevražednými úmysly, jakož i popis protektivních faktorů, které vyjednávání směřují žádoucím směrem. Dalším z cílů je průzkum nejčastějších motivů tohoto jednání. V nezákladnějším možném případě se jedná o dyádu osoba v krizi – vyjednaváč, proto jsme si jako další cíl stanovili popis prvků uvolňování psychického napětí, praktikovaných policejními vyjednaváči. S přihlédnutím na jistou vzácnost výzkumného vzorku jsme jako kritérium pro výběr probandů stanovili pouze „*vykonává funkci policejního vyjednaváče*“. Věk, pohlaví, etnikum, místo pobytu ani jiná další kritéria nebyla zohledněna při výběru výzkumného vzorku. K naplnění výzkumných cílů práce jsme, po konzultaci s vedoucím práce, formulovali tyto výzkumné otázky:

1. Jaké jsou rizikové fáze vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly?
2. Jaké jsou rizikové faktory vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly?
3. Jaké jsou protektivní faktory vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly?
4. Jaké jsou nejčastější motivy osob se sebevražednými úmysly k tomuto jednání?
5. Jakými formami vyjednaváči uvolňují psychické napětí?

## **6. Popis zvoleného metodologického rámce a metod**

### **6.1 Metodologický rámec výzkumu**

Studium odborné literatury, zabývající se problematikou vyjednávání v policejní praxi, je v českém prostředí poměrně málo zmapované. Pokud bychom chtěli jmenovat primární zdroje, pak bychom pravděpodobně volili publikace, zabývající se krizovou intervencí jako takovou či metodiky práce sborů integrovaného záchranného systému, k nimž je však velice složitý přístup, v mnoha případech. Co se týče prací vědeckých, jsou to převážně díla z per studentů vysokých škol na bakalářských a magisterských stupních. Tato problematika je v České republice relativně málo vědecky pokrytá. Empirie však poukazuje na jistou uzavřenost a ochranu „know how“, kterou integrované záchranné složky třímají ve svých rukou. Zahraniční literatura však nabízí o poznání více zdrojů a není na informace tolik skoupá. Povaha těchto textů však poukazuje na, do jisté míry, rozštěpené kvantum informací, které je nutno studiem jednotlivých materiálů skládat postupně dohromady. I po důkladné rešerši jsme našli jen minimum textů, které by se danou problematikou zabývaly komplexně. Nejčastěji se jedná o studie, zabývající se jedním konkrétním fenoménem, popřípadě závislostí mezi jevy.

Vzhledem k povaze práce policejního vyjednavče, jeho nasazování v mnoha oblastech lidského fungování a charakteristikám výzkumného záměru jsme se rozhodli využít kvalitativního přístupu. Tento nám dovoluje zabývat se danou problematikou více do hloubky a do detailu, doptávat se a vhodně reagovat na výzkumnou situaci při práci s jednotlivými policisty.

### **6.2 Metoda získávání dat průběh výzkumu**

S přihlédnutím k povaze výzkumného vzorku a výzkumným otázkám jsme jako metodu sběru dat použili semistrukturované interview. Díky tomuto přístupu jsme získali větší prostor pro pokrytí daného kontextu v konkrétních výzkumných situacích. Dále jsme díky tomuto metodologickému přístupu vytvořili podmínky, ve kterých měli probandi větší volnost v přístupu k danému tématu a nebyli limitováni pevnými tematickými hranicemi. Toto bylo vykoupeno vyššími časovými nároky metody, kdy délka interview byla převážně určována samotnými probandy a délkou jejich monologu. Tato metoda také klade zvýšené nároky na výzkumníka. Hovoříme o schopnosti udržet pozornost po delší časový úsek tak,

aby bylo zachyceno maximum informací. Taktéž zmiňme nároky na komunikační dovednosti a vhodné doptávání se tak, aby byly probandem přesně dekodovány a zároveň tímto nedocházelo ke zkreslování odpovědí.

Konstrukce polostrukturovaného interview, resp. kladených otázek, vycházela primárně z cílů našeho výzkumu a zaměřovala se na přímé získání potřebných dat, z nichž získáme odpovědi na výzkumné otázky. Rozhovory si kladly za cíl pokrýt tyto tematické okruhy: rizikové fáze vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly; podporující faktory ve vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly; nejčastější motivy osob se sebevražednými úmysly k takovému jednání; psychohygiena u vyjednavců a popis vždy jednoho, konkrétního případu každým probandem. Poslední otázka, zaměřující se vždy na jeden konkrétní příklad z praxe, přináší do našeho výzkumu poznatky, které by mohly ujit pozornosti v předešlých krocích rozhovoru. Zde se nám otvíral prostor pro podrobné dotazování, přičemž jsme byli limitováni etickou složkou výzkumu a dotazováním se na podrobnosti, vztahující se přímo k osobě v krizi, které byly i při rozhovorech úzkostlivě tajeny.

### **6.3 Sběr dat**

Příslušníci Policie České republiky jsou skupina, která vykazuje jistou mírou uzavřenosti vůči výzkumným tendencím z vnějšku. Podskupina policejních vyjednavců je kvantitativně omezená populace, k níž je přístup poměrně složitý, místy uzavřený. Právě kvůli těmto předpokladům a vstupním podmínkám proběhl výběr respondentů do výzkumu metodou sněhové koule. Z osobní známosti jsme oslovili prvního respondenta výzkumu, který mi pak ochotně předal kontakt na další možné probandy nebo je v mé přítomnosti telefonicky sám oslovoval a domlouval předběžnou schůzku vyjednavče s výzkumníkem. Nutno však podotknout, že vzhledem k dřívějším výzkumným aktům autora práce byl nyní komunikační přístup snazší a probandi otevřenější. Subjektivně jsme cítili menší ostýchavost a větší otevřenost při poskytování informací. Pokládáme však za velmi důležité dodat, že mnoho informací v sobě skýtalo faktografické údaje demografického rázu, popřípadě informace interního charakteru. Jsou to informace běžně nedohledatelné, a proto pro potvrzení jejich pravosti a pro potvrzení proběhlého výzkumu jsme průběžně komunikovali s vedoucím práce a potvrzovali reálný průběh interview. V případě dalších nejasností je zde možnost komunikace univerzity se samotným policistou, který byl zprostředkovatelem

dalších kontaktů a potvrzení realizace výzkumu. Každému účastníkovi výzkumu byla nabídnuta možnost komunikace s vedoucím této práce, což by kotvilo etické pokrytí výzkumu a potvrdilo dodržení předem stanovených podmínek.

Sběr dat pomocí semistrukturovaných interview probíhal formou osobního kontaktu, individuálně s každým probandem. Odehrávaly se jak v prostorách služebny Policie České republiky, tak v civilních prostorech. Využili jsme také prostoru statku, který jeden z účastníků vlastní. Mnozí probandi mezi sebou udržují přátelské vztahy, sběr dat byl proto jednodušší. Časově byly rozhovory realizovány tak, aby vyhovovaly jednotlivým probandům a minimálně narušovaly jejich běžný rytmus. Na jednotlivých termínech jsme se s většinou probandů domluvili telefonicky, některé byly zprostředkovány přímo jedním z probandů. Sběr dat proběhl v časovém období od listopadu 2018 do ledna 2019. První respondent, který zprostředkoval zbylé kontakty byl, seznámen s filozofií výzkumu a předal tyto informace dalším respondentům, a to včetně telefonického kontaktu na výzkumníka. Záznam rozhovorů byl prováděn výhradně písemnou formou. Na tuto situaci jsme však byli již připraveni. Respondenti trvali na naprosté anonymitě, a tudíž kategoricky odmítali hlasové zaznamenávání rozhovorů. Taktéž doslovné přepisy rozhovorů a jejich následné uvedení v této práci bylo negativně glosováno. Proto jsme předložili variantu, kdy zaměníme veškeré údaje, které by vedly k možnému dohledání případu, a následně vyjednače, za údaje fiktivní (jména, detaily dané situace vyjednávání atd). Z rozhovorů budeme uvádět vždy výňatky tak, abychom co nejvíce naplnili poměr vědecký přínos:anonymita. Z tohoto důvodu nedisponujeme exaktními záznamy o délce trvání jednotlivých rozhovorů. Ale průměrně jsme se pohybovali zhruba mezi 40-45 minutami.

Každé jednotlivé setkání s respondentem bylo započato poděkováním s účastí ve výzkumu a věnování svého času. Následně na to jsme respondentovi poskytli veškeré informace, které se týkaly výzkumu a ponechali jsme prostor pro možné dotazy. Prvořadě jsme respektovali požadavek na udržení absolutní anonymity jednotlivých účastníků. Důraz byl kladen také na nepořizování jakýchkoliv audiovizuálních záznamů. Jednotliví probandi byli důkladně informováni o etických aspektech výzkumu., byla jim garantována anonymita a její dodržení i v dalším procesu zpracování této práce. Vždy na začátku rozhovoru byli informováni, že si výzkumník bude během interview psát množství poznámek, do kterých měli respondenti možnost kdykoli nahlédnout.

Každý realizovaný rozhovor vyvrcholil prostorem pro možné otázky samotných respondentů. Mezi nejčastější otázky patřily dotazy směřující na autorův neutuchající zájem o policejní práci. Otázky na přesné budoucí profesní zaměření a neformální dialogy ohledně předešlé diplomové práce a jejím úspěchu.

#### **6.4 Charakter výzkumného souboru**

Výběr respondentů proběhl, jak už jsme zmínili výše, metodou sněhové koule. Vstupní podmínky, pro zařazení do výzkumného souboru byly mírné. Pokud přihlédneme k jisté exkluzivitě této sociální skupiny a náročnosti, která provází získávání takového souboru lidí, je tento přístup opodstatněný. Kritérium, které bylo nutné respondentem splnit, aby byl zařazen do výzkumu byla aktivní služba u Policie České republiky a výkon činnosti policejního vyjednavče jakožto rozšíření profesní kvalifikace policisty. Proměnné pohlaví, věk, etnická příslušnost, bydliště nebyly ve výzkumu nijak zohledněny. Nefigurovaly také mezi podmínkami pro účast. Dodejme však, že všichni respondenti byli muži. Jakékoliv další bližší údaje o probandech nejsou uvedeny, s ohledem na dodržení podmínky anonymity.

Při přípravách výzkumu jsme si kladli za cíl získat ideálně 15 respondentů. Za pomoci zprostředkovatele metody sněhové koule jsme oslovili dohromady dalších 12 lidí. Tito byli přátelé a známí člověka, který nám zprostředkoval kontakt. Bohužel dva odmítli účast ve výzkumu. Naší spodní hranicí bylo 10 respondentů, přičemž do tohoto intervalu jsme se vešli s konečným počtem 11 probandů. Pro větší saturaci výzkumných dat jsme do diplomové práce použili také rozhovory z předchozího výzkumu (Zúbek, 2017), které, do jisté míry, kompenzovaly získaný počet respondentů. Dodejme však, že jsme pracovali pouze s materiály, které se týkaly našeho tematického rámce, tedy osob se sebevražednými úmysly. Díky otevřenosti a vzájemné důvěře jsme získali také několik popisů případů, ve kterých figurovalo více osob, z nichž některé byly drženy jako rukojmí. Potenciální sebevražedné jednání, resp. hrozící trestný čin vraždy, bylo v těchto případech instrumentálně podmíněno.

## 6.5 Etické zásady výzkumu

Naprostá většina respondentů, účastnících se tohoto výzkumu byla již účastna výzkumu Zúbka (2017). Tudíž zprostředkování kontaktu a ohlasy byly veskrze pozitivní. Drželi jsme se přístupu, který zafungoval ve výše zmíněném případě. Respondent, který zprostředkoval kontaktní informace, rovněž podával ostatním informaci o dobrovolnosti účasti na výzkumu a dodržení anonymity, kterou jsme předpokládali z předchozí empirie. Každý jednotlivec byl, ještě před započítím vlastního interview, seznámen s očekávaným průběhem výzkumu a jeho konečným účelem. Taktéž jsme podali informace o možném profesním zaměření autora a vizi, jakou by měla tato práce v ideálním případě naplnit. Důraz byl opakovaně kladen na dodržení anonymity účastníků, z jejichž rozhovorů čerpáme informace. Taktéž lidé, kteří účast ve výzkumu odmítli byli informováni o anonymitě jejich účasti a důslednému nakládání se získanými daty tak, aby nebyl volně dohledatelný jejich zdroj. Vzhledem k požadavku nepožizování audiovizuálních záznamů, jsme probandy informovali o způsobu záznamu získaných dat formou písemného zápisu, do kterého měl každý náhled. Pro upřesnění, každý respondent měl náhled do zápisu, který vznikl z jím podaných informací. Data, získaná od jiných účastníků, jsme nijak dále nešířili. Ještě před započítím samotného rozhovoru jsme nechali každému probandovi prostor, pro pokládání případných dotazů. Většina jich směřovala na dobu trvání interview a na okruhy, kterými se budeme přesně zabývat. Jako poslední informace, kterou jsme podali před započítím rozhovoru bylo právo na jakoukoliv otázku neodpovídat. Tuto možnost však žádný z respondentů nevyužil. Naopak po ukončení rozhovoru byl opět ponechán prostor pro případné dotazy a zpětnou vazbu, ve které jsme zjišťovali, jak na respondentovi rozhovor působil, jaká viděl slabá, a naopak silná místa a jaké by navrhoval úpravy, pro ještě lepší saturaci dat, díky rozšíření pole záběru. Co se týče problematiky informovaného souhlasu, tak vzhledem k respektování anonymity jsme tento souhlas vyžadovali pouze ústní formou

Jednou z pokrytých oblastí je také kazuistika. V našem výzkumu jsme získali také případ, který dopadl fatálně. Vzhledem k charakteristikám našich případů, ke kterým policejní vyjednávači vyjížděli, pozměnili jsme faktografické údaje, jako jsou jména zmíněných osob, neuvádíme přesné místo, kde se daná situace odehrála a také jsme v několika případech pozměnili jednání, jehož se osoba v krizi dopustila. Tyto změny však probíhaly v součinnosti s jednotlivými probandy tak, aby nedošlo ke ztrátě ani zkreslení, pro nás, podstatných informací. Záznam, který výzkumník během rozhovoru získal byl každému

respondentovi vždy nabídnut k pročtení a návrhu možných změn. Po skončení interview jsme nabídli každému účastníkovi poskytnutí výsledné podoby práce v elektronické podobě, až bude ve fázi odevzdání.

## 6.6 Metoda zpracování výzkumných dat

Vzhledem z výše uvedenému požadavku o nepožizování audiovizuálních záznamů, vytvářeli jsme záznamy rozhovorů v písemné formě přímo během procesu interview. Tato metoda, jak se nám již několikrát empiricky potvrdilo, je velice náročná na schopnosti výzkumníka. Primárně jsme nechtěli respondenta rušit pořizováním záznamu ani jej brzdit v případě, když hovořil rychleji, než byl tvořen zápis. Jakousi vzájemnou vyladěností však docházelo ke spontánnímu zpomalení interview vždy dle nevědomých reakcí výzkumníka. Přesnost zaznamenávání jsme ověřovali metodou parafrázování řečeného. Díky tomuto přístupu jsme předcházeli nechtěnému zkreslení dat. Nežádka jsme byli konfrontováni se situací, kdy se jistá informace opakovala, data byla saturována, přesto jsme se však na tutéž informaci doptávali tak, abychom pole záběru co možná nejvíce rozšířili.

Výzkumná data, nasbíraná rozhovory s policejními vyjednávači byla následně zpracována metodou Glasera a Strausse (1967) zvanou zakotvená teorie. Ta se vykazuje platností k určité vymezené populaci, ve které proběhl sběr dat (Hendl, 2005). V našem případě, policejních vyjednávačů. Data jsou postupně analyzována ve třech základních krocích. Prvním z nich je „*proces rozebírání, prozkoumávání, porovnávání, konceptualizace a kategorizace údajů*“ (Strauss & Corbinová, 1999, 42), což označujeme jako tzv. otevřené kódování. Následuje kódování axiální, což Strauss & Corbinová (1999, 70) definují jako „*soubor postupů, pomocí nichž jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi*“. Následuje třetí operace zvaná selektivní kódování „*kdy se vybere jedna centrální kategorie, která je pak systematicky uváděna do vztahu k ostatním kategoriím*“ (Strauss, & Corbinová, 1999, 86).

Tabulka 1.: Příklad otevřeného kódování během analýzy sebraných dat

Přepis části záznamu rozhovoru	Pojmy
<p>...naštěstí ho <i>zastavila hlídka na hranicích</i>, jenže on nejdřív že <i>začne ujíždět</i>, no a když zjistil, že kolem kluků <i>nemá kudy</i>, tak to <i>vzal přes tu trávu</i> podél těch bejvalejch kancelářů, a tam se <i>zapíchl do trávy</i>. (autor osobně zná místopis incidentu, pozn. autora). Tak se v tom <i>autě zamknul</i>. Byl <i>ozbrojený</i> a začal <i>vyhrožovat</i>, že pokud ho <i>s klukem nepustí do zahraničí</i> (zde jsme vynechali konkrétní stát, pozn. autora), tak <i>zabije syna i sebe</i>. (na otázku, čím byl pachatel ozbrojen) Měl <i>nůž, pistoli</i> naštěstí ne. Takže mi volaj a že na místo jede i <i>tlumočník</i>. A to víš, <i>chlape, obšanclej policajtama</i> kluka v autě a ještě <i>cizinec</i>. Nic extra <i>příjemného už když jsme tam jeli...</i></p>	<p><i>kontakt s policií</i>  <i>místo vyjednávání</i>  <i>prvotní reakce na kontakt s policií</i>  <i>bezvýchodná policejní situace</i>  <i>snaha o únik před kontaktem s policií</i>  <i>nečekaná krizová událost na straně pachatele, resp. osoby v krizi či oběti</i>  <i>přítomnost zbraně</i>  <i>hrozba následků s rukojmím</i>  <i>kladení podmínek ze strany osoby v krizi, resp. pachatele</i>  <i>druh přítomné zbraně</i>  <i>odborníci</i>  <i>vlastnosti policejní přítomnosti</i>  <i>gender pachatele, resp. osoby v krizi</i>  <i>vlastnosti policejní přítomnosti</i>  <i>občanství</i>  <i>očekávání policejního vyjednavče</i></p>

Pojmy, které výše uvádíme v tabulce číslo 1, jsme vyextrahovali ze samotných přepisů jednotlivých rozhovorů s policejními vyjednavči. Tyto pojmy jsme v dalších krocích seskupovali do jednotlivých kategorií. Tento proces je znázorněn v tabulce č. 2, přičemž vychází z uvedeného výňatku rozhovoru tak, aby demonstroval podstatu tohoto kroku.



Tabulka 2.: Ukázka pojmových kategorií

Pojmy	Kategorie
Místo vyjednávání Hrozba následků s rukojmími Kontakt s policií Vlastnosti policejní přítomnosti	RIZIKOVÉ FAKTORY SITUAČNÍ
Nečekaná krizová událost na straně osoby v krizi Zbraně Prvotní reakce na kontakt s policií Občanství	RIZIKOVÉ FAKTORY NA STRANĚ OSOBY V KRIZI
Další odborníci (tlumočník) Očekávání vyjednavče	RIZIKOVÉ FAKTORY NA STRANĚ POLICEJNÍHO VYJEDNAVAČE

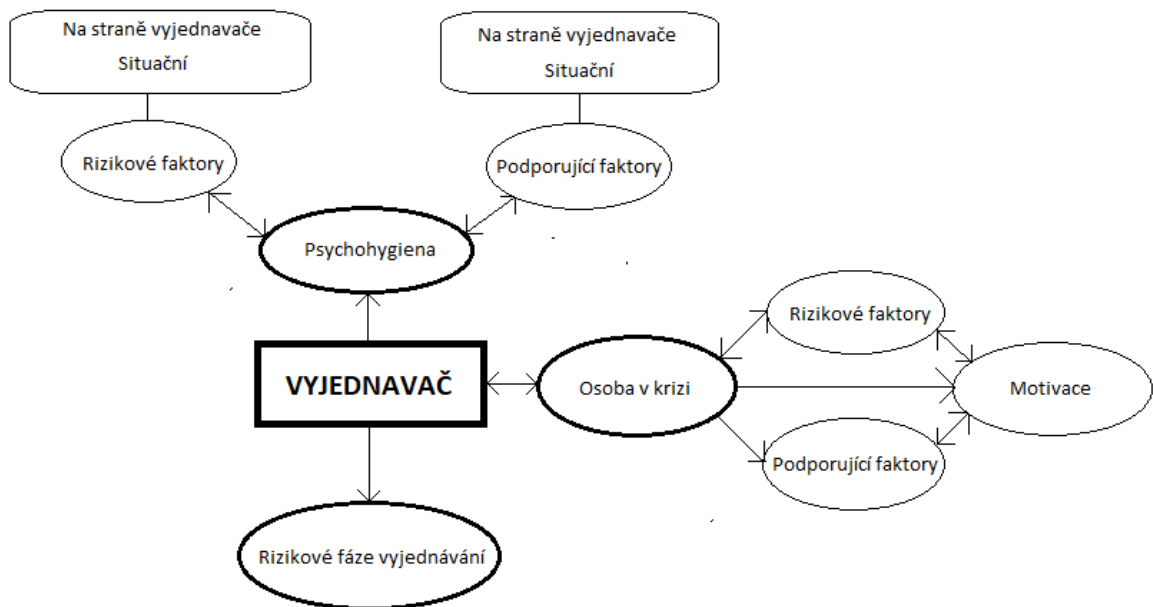
Následujícím krokem procesu zpracování výzkumných dat bylo tzv. axiální kódování. Námi vytvořené kategorie jsme přetvářeli a upravovali tak, aby tyto podmnožiny co možná nejlépe pokrývaly fenomény v nich obsažené, přičemž nám vznikaly další podkategorie, které byly dále upravovány. Poté, co jsme vytvořili konečný počet kategorií, pokrývající námi popsané fenomény, jali jsme se hledat centrální kategorii, která se bude vázat ke všem ostatním, což Strauss & Corbinová (1999) označují jako selektivní kódování. Vzhledem ke stejnému výzkumnému vzorku a podobnému tématu zaměření výzkumu jako v případě výzkumu proběhlému v předešlé práci (Zúbek, 2017), jen se zaměřením na konkrétní problematiku, vyvstala nám tatáž centrální kategorie, kterou je „policejní vyjednavče“. Touto ústřední kategorií podmiňujeme vznik ostatních a působí jako mediátor jejich vzájemného ovlivňování. V důsledku bychom mohli debatovat nad existencí a dynamickými procesy ostatních, níže uvedených, podmnožin, jako například „osoba v krizi“. Toto filozofické hloubání by nás však zavedlo na scestí. Všechny tyto podkategorie by nemohly být takto výzkumně uchopeny v případě, kdy by nedošlo ke kontaktu s naší

centrální kategorií, tedy „policejním vyjednávačem“. Tato krátká filozofická odbočka si kladla za úkol pouze poukázat na důležitost naší centrální kategorie. Nadto dodejme, že vzájemným zpětným procesuálním působením podkategorií na kategorii centrální, dochází také k jejímu ovlivňování. Pokud bychom se na okamžik vzdálili z jazykového úzu vědy, pak ostatní kategorie zpětně mění centrální kategorii „policejní vyjednávač“, tedy i vyjednávač je pouze člověkem, který reaguje na nastalou situaci, jak prokázal výzkum. Tvorba a proměna kategorií byla podmíněná cílem zodpovězení výzkumných otázek a co nejlepším pojetím daného tématu a širokým pokrytím problematiky.

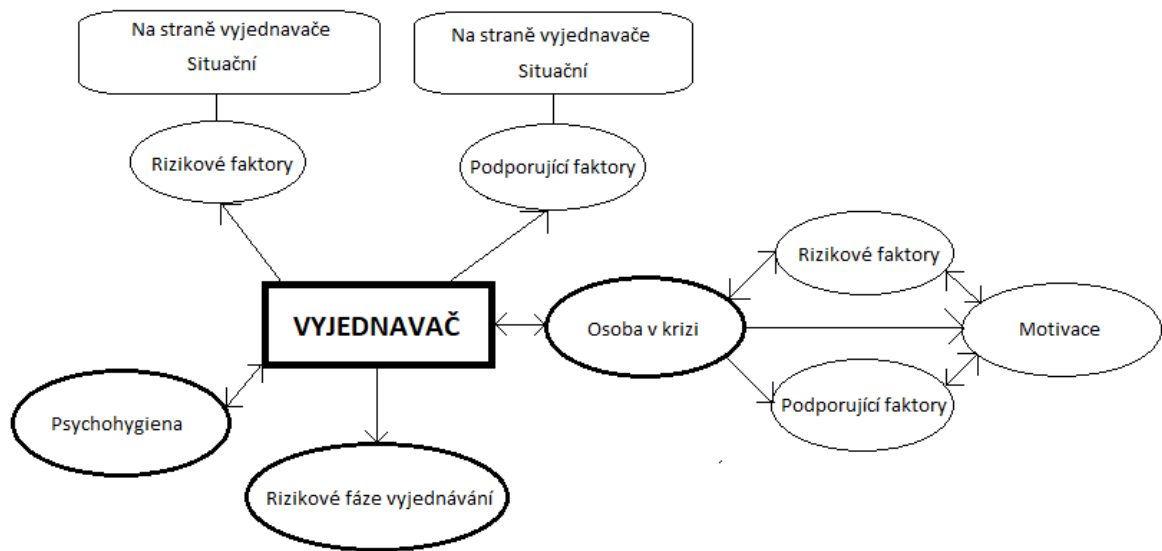
Pojďme si společně rozebrat strukturu a procesy, které mezi kategoriemi probíhají. Jak bylo již několikrát řečeno, naší ústřední kategorií je „policejní vyjednávač“. První, oboustrannou interakcí je vzájemné působení policejního vyjednávače a osoby v krizi. Jednání policisty může, v tom nejhorším scénáři negativně či vůbec, ovlivnit jednání osoby v krizi. Tato vzájemná komunikace se zpětně přenáší na samotného vyjednávače. To nejen v reakcích na nastalou událost, ale také přesahem do osobního života. Toto se zpětně odráží v určité pohodě policisty a, v nadneseném slova smyslu, duševní připravenosti na výkon služby. Výzkum dále prokázal oboustranné působení množiny „osoba v krizi“ s podmnožinou“ rizikové faktory. Máme na mysli ty faktory, které se přímo váží k osobě v krizi. Ve výzkumu faktorů jsme oddělili stranu policisty a stranu osoby v krizi. Rizikové faktory osoby v krizi samozřejmě podmiňují jisté jednání z její strany, jakožto i osoba může podnítit vznik těchto faktorů svým spontánním chováním. Stejnou interakci zaznamenáváme i v případě podmnožiny „podporující faktory“. Tyto dvě podmnožiny jsou dále v obousměrném působení s podmnožinou „motivace“. Zde máme na mysli motivaci k suicidálnímu jednání. Následně se plynule přesuňme ke kategorii „psychohygiena“. S touto podmnožinou jsme operovali zdaleka nejvíce a promýšleli jsme, která ji umístit do celého systému tak, abychom co možná nejpřesněji popsali její interagování. Obrázky 1. a 2. (viz dole) popisují naše finální úvahy ve vytvořeném systému. V konečné fázi se projevil vliv této podmnožiny ve vzájemné interakci s hlavní množinou „policejní vyjednávač“. Tato úvaha je zcela logická, jelikož se tyto duševně-ozdravné procesy váží k samotné osobě. Zároveň je však její podoba ovlivňována pracovními procesy, v našem případě vyjednáváním, tedy osobou v krizi. Nadto, jak už jsme naznačili výše, jsou tyto postupy promítány do konečného profesionálního výkonu. Také oboustranně působí na podmnožinu „osoba v krizi“. Tato vzájemná interakce je myšlena jako oboustranné působení jak případu na následné psychohygienické jednání vyjednávače, tak jak tyto procesy ovlivňují

vyjednávání. Zcela samostatně, vázána jednostranným působením, se nachází kategorie „rizikové fáze“ vyjednávání. Z výzkumu je patrné, že se jedná o určitou, relativně objektivně danou, skupinu situací a momentů, které se, nejen ve vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly, objevují. Tyto rizikové fáze se při vyjednávání objevují relativně pravidelně a jednostranné působení vysvětlujeme jako profesionální působení vyjednavče na možnou minimalizaci jejích následků. Posledním shlukem podkategorií, vážících se na tu hlavní je dvojice „rizikové faktory“ a podporující faktory“. Obě tyto kategorie ještě dělíme na vážící se k vyjednavči a situační. Finální grafické znázornění vazeb a jejich směrů mezi jednotlivými kategoriemi a subkategoriemi ilustruje obrázek č. 3.

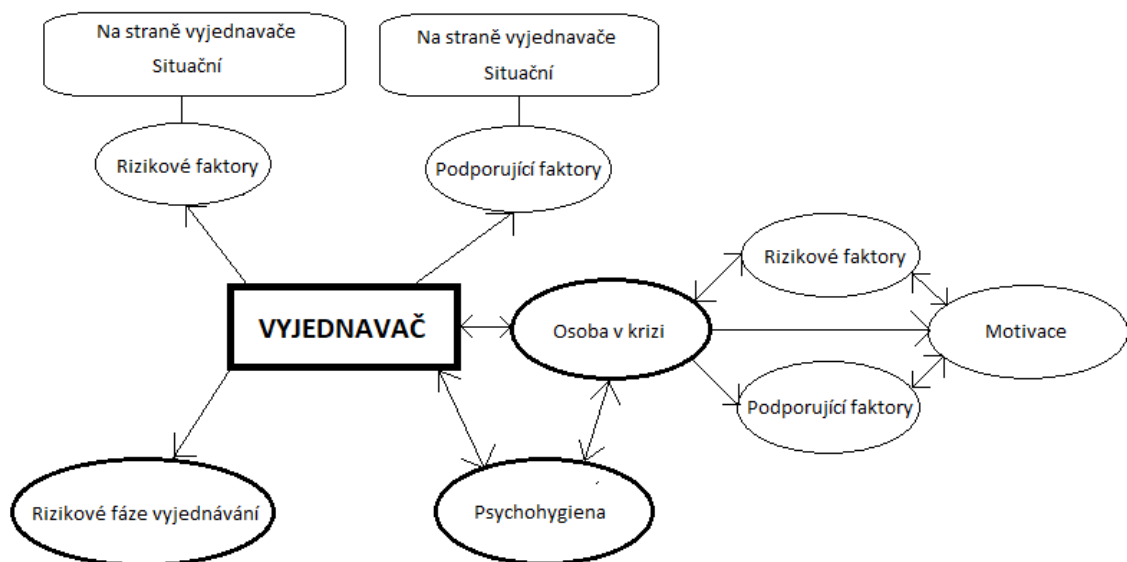
Obrázek 1.:



Obrázek 2.:



Obrázek 3.:



## 7. Výsledky výzkumu

Následující řádky objasní a popíše obsahy jednotlivých, námi vytvořených, kategorií a subkategorií, které přehledově znázorňuje obrázek 3. Podrobně se zaměříme na jednotlivé prvky každé kategorie, přičemž naše výzkumné závěry vždy podložíme přepsanými částmi výpovědí respondentů výzkumu, které se k dané problematice váží. Obsahy jednotlivých kategorií budou označeny tučným nadpisem a subkategorie budou vyznačeny formou tučného nadpisu bez číslovky. Údaje, které by mohly při četbě této práce zasvěcenou osobou vést k možné identifikaci případu a konkrétního vyjednavče jsme zaměnili za údaje fiktivní, avšak s důrazem na zachování dat, pro náš výzkum určujících. Máme na mysli údaje demografické, popř. detailní, určující jednání osoby v krizi nebo policejního vyjednavče.

### 7.1 Vyjednavč

Naše centrální kategorie lze být výzkumně i filozoficky uchopena z mnoha stran, mnoha náhledů a mnoha metodologických přístupů. Můžeme se tázat, jakými předpoklady by měl policejní vyjednavč disponovat (viz Zúbek, 2017). Můžeme popisovat soustavy situací, ve kterých se služby této pozice využívá. Mohli bychom se zabývat metodikou, kterou jsou tito odborníci vzdělávání nebo se zaměřit na postupy, které ve svém poslání prakticky využívají. Statisticky bychom se taky mohli zabývat vztahy mezi jednotlivými proměnnými, vážícími se k postavě policejního vyjednavče, při jejich správné operacionalizaci. Myšlenka tohoto výzkumu byla podmíněna výsledky výzkumu předchozího, který se vztahoval na totožnou, ne příliš početnou, populaci. Výsledky našeho bádání, z roku 2017, nám prokázaly naprostou převahu situací vyjednávání, ve které se jedná s osobou se sebevražednými úmysly. Proto jsme viděli jako největší přínos uchopit tuto problematiku právě z tohoto konce a zabývat se zmíněnou tematickou kategorií. Na druhou stranu se však také, jako vedlejší produkt výzkumu, prokázaly některé maladaptivní vzorce chování, při nakládání s pracovním stresem a přístupem k psychohygieně a zvládnání náročnosti profesní kvalifikace policejní vyjednavč jakož i zvládnání profese policista. Kládli jsme si za cíl, zmapovat typické reaktivní jednání policejních vyjednavčů při redukci hladiny stresu, vážící se k výkonu povolání. Co se týče teoretických podkladů, ke zmapování tématu „policejní vyjednavči“, provázela nás touto cestou metodika Policie České republiky, vytvořená útvarem rychlého nasazení. Tato teoretická základna však nepopisuje veškerá zákoutí, která se váží k psychice policejních vyjednavčů. Staví se do role určité

východí teoretické stanice, přičemž naše práce si klade za cíl mapovat reálné průběhy a následky této činnosti, ve které je centrální postavou, v našem případě centrální kategorií, „vyjednaváč“.

### **Uvolnění psychického napětí**

Na počátku této části jen uvedme na pravou míru možnou nejasnost. V obr. 1, 2 a 3 jsme tuto kategorii, pro přehlednost a minimalizaci dlouhých textů označili slovem „psychohygiena“. Při zkoumání procesů, které policejní vyjednaváci využívají pro obnovení duševních sil jakož prevenci rozvoje negativních psychických fenoménů jsme došli k poznatku, že relativně velký důraz je stále zpětně kladen na nároky, které jsou od osobnosti potencionálního policejního vyjednaváče vyžadovány. „...*hele celkově záleží taky na tom, jakej jste člověk a proč to děláte nebo s čím jste do toho šel...*“; „*Ono se nedá úplně obecně říct, jak nejlépe zvládat stres v práci. Hlavně těch vyjednávání zas není tolik a každé se s tím vyrovnává po svém. Už při školení koukaj, jestli na to vůbec člověk má povahu a splňuje určitý předpoklady, ale celkově je ten stres celkově v práci, než že by člověka vyřídilo vyloženě vyjednávání, tolik toho opravdu zase není. Horší jsou ty papíry...*“.

Tedy jako východí předpoklad a prokázaný prvek v systému zpracování stresu, je jakýsi **ideální osobnostní model**, který by měl policejní vyjednaváč splňovat. Abychom nepřesáhli tematický rámec této práce, odkážeme na detailnější zpracování problematiky na Zúbka (2017). Jako překvapení se projevila skutečnost, že rozšíření profesní kvalifikace o post policejní vyjednaváč a následné plnění této pozice je mnohem méně stresující, vzhledem k počtu případů, ke kterým vyjednaváci vyjíždí než celková úroveň náročnosti práce policisty. Zároveň se nám opět potvrdil osobnostní předpoklad, který jsme prokázali už ve výzkumu z roku 2017. Důraz byl opět kladen na **odstup, rezervu nebo cynismus**.

Doslova „*Mě to až zas tak nezasahuje. Hodím to za hlavu a nelámu si ji s tím.*“

Dalším zajímavým zjištěním je **subjektivně vnímaná odlišnost ve vnímání náročnosti práce mezi gendery**. Přestože ve výzkumném vzorku nefigurovala jediná žena, tyto odlišnosti respondenti relativně jasně definovaly. Pro ukázkou uvedme doslovnou citaci:

„*ženský to berou jinak, chlap vidí mrtvolu a jede dál...*“. Jako poslední předpoklad, který byl v tomto výzkumu odhalen je **znalost policejní práce a vyjednávacích postupů**.

„...*jenže nebylo tolik času všechno zjistit, hlavně musíš celkově vědět co děláš a ty postupy znát, to ti taky dodá mnohem víc klidu, než když jdeš a máš v hlavě prázdno, co jako dělat. Některý taktický postupy bys měl mít v automaticce a pokud jdeš vyjednávat, tak jsi proškolenej, nejdeš tam úplně dutej a udělal jsi vše co je v tvých silách.*“

Tento, na první pohled snadno zanedbatelný, fakt poukazuje skutečnost, že policejní práce probíhá leckdy v relativně vysokém tempu, přičemž jistá míra automatického jednání, alespoň co se týče technické stránky věci, je na místě. Z rozhovorů jsme taktéž pochopili, že je velmi důležitá jistá úroveň důvěry ve své schopnosti, což jsme však zařadili do protektivních faktorů na straně vyjednavče, o nichž budeme hovořit později.

Výše uvedené řádky shrnují spíše osobností vlastnosti, které jsou do určité míry prevencí před škodlivými účinky pracovního stresu, popřípadě naučené takticko-technické pozadí, které usnadňuje celý proces. V případě genderu popisují rozdíly ve vnímaném obsahu. Výzkum však také poukázal na strategie, které v praxi využívají policejní vyjednavči k redukci již vzniklé hladiny stresu. Ve výzkumu z roku 2017 jsme okrajově zavádili o téma soukromí policejních vyjednavců, přičemž jsme poodhalili některé maladaptivní vzorce chování při nakládání se stresem. V tomto výzkumu jsme se zaměřili právě na charaktery jednání, vedoucí k redukci hladiny vnímaného stresu. Z celkového počtu jedenácti respondentů uvedlo devět lidí, jako jednu ze strategií zvládnání stresu, **požívání alkoholu**. Navíc jsme se doptávali respondentů, jak často a v jaké míře alkohol pijí. Výsledky rozhovorů však nepoukazují na abúzus ani na škodlivé užívání této látky. Co bylo pro nás zajímavější byl však počet probandů, kteří spontánně uvedli jako jednu z možností zvládnání pracovního stresu, právě alkohol.

*„...chodím na hokej nebo se dem s klukama voz\*at“; „jenže jak se pomodlil, tak měl najednou úplně smířenej pohled a fakt skočil...otevřel jsem si na něj flašku...ale ono není divu, v 83 letech co mu na světě zbylo...; „...tak já rád běhám nebo jdeme do hospody.“*

Při detailnějším studiu motivace k pití alkoholických nápojů se jako nejčastější motiv objevovala touha interpersonálním kontaktu mimo formální prostředí, které v zaměstnání převládá, tedy jistá abreakce formou afiliace. Policejní vyjednavči do restaurací chodili „pokecat a vypnout“. Tedy krátkodobě se vyprostit z běžného pracovního prostředí. V případě, že samotné pití alkoholu je určitou cestou i cílem, pak jsme jako motiv odhalili jistou rituálnost pití, kdy si proband „otevřel flašku“ na počest starého muže, který se od svého úmyslu skončit svůj život skokem z výškové budovy po ztrátě manželky nenechal odradit a, i přes náznak úspěchu vyjednávání, svůj úmysl dokončil. Jako posledním motivem se objevil zvláštní termín „reset“, který proband vysvětluje takto:

*„jednou za čas to chce vyresetovat a pak se trošku kurýrovat a člověk je jak novej...“*

Nutno opět zdůraznit, že častým motivem tohoto jednání není vyjednávání jako takové či stres, vzniklý z této činnosti. Policejní práce jako taková, resp. byrokratická část a rozložení

směn bývají označovány jako významný stresor, který podněcuje policisty k širokému spektru abreaktivního jednání. Kořeny pracovního stresu u policistů považujeme jako velice zajímavý a, ze zkušenosti s výpověďmi samotných respondentů, poměrně důležitý objekt zkoumání. Mimo jiné jsme odhalili také možný vznik rodinných a partnerských problému právě ve spojitosti s výkonem povolání policisty. Dvanáctihodinové směny, které někteří příslušníci Policie České republiky slouží, v kombinaci s relativně běžnými změnami plánu směn a vysokým personálním podstavem často ústí v partnerské nepokoje z důvodu nedostatku času a omezené možnosti rozplánovat si soukromý čas. Opět tuto skutečnost shledáváme jako možný námět k budoucímu výzkumu.

Na tomto místě zdůrazníme, že v žádném případě nechceme devalvovat náročnost vyjednávání a stavět nad ni náročnost pozice „Policista“, jako takové. Pouze jsme chtěli poukázat na poměr mezi stresem vyvolaným plněním pracovních povinností v situaci vyjednávání a mimo ni, kde převládá. Ale abychom se na věc podívali z obou úhlů pohledu, výzkum také prokázal důležitost **zkušeností**, nasbíraných v situacích vyjednávání, které ve výsledku působí protektivně proti stresu a považujeme je za psychohygienický, preventivní prvek.

Doslova citujeme „...*když se do toho dostaneš, nebereš to tak, zvykneš si.*“ Na druhou stranu vyvstává myšlenka, kterou jsme výzkumně nepodchytili, jestli tato zkušenost postupem času nemůže přerůst v určitou formu otupělosti, a tedy i snižování kvality odvedené práce. Nutno silně zdůraznit, že toto tvrzení nebereme jako fakt, ale pouze jako naši úvahu nad daným tématem a získanými informacemi.

Jako reakci na výše uvedené dodejme, že jistá forma supervize, zároveň kontroly nad kvalitou odvedené práce v situacích vyjednávání je opatřena samotnou policií. Dvakrát, až třikrát, do roka se konají **specializovaná školení** policejních vyjednávačů, na kterých jednotliví policisté předkládají situace vyjednávání, kterým byli přítomni a ve kterých participovali. S Vedoucími těchto školení a ostatními kolegy vyjednávači se nad jednotlivými situacemi pozastavují a detailně probírají dobré a špatné kroky, které konkrétní vyjednávač udělal. Zároveň ponechávají prostor pro zpětnou vazbu daného vyjednávače a reflexi jeho prožívání v souvislosti s daným případem, přičemž toto sdílení a kolektivní úvaha nad daným tématem působí, dle výpovědí participantů katarzivně.



V tomto okamžiku se dostáváme k další formě uvolnění psychického napětí, která je mezi participanty praktikována v nejhojnější míře, a tou je **sport**. Z výpovědí probandů je jasně patrné, že sportovní vyžití nejen produkuje endorfiny, které, jak je obecně známo, vytvářejí pocity štěstí, ale také snižuje vnitřní tenzi. Tedy naše úvaha směřovala v tomto bodě na podstatu a vlastnosti pracovního stresu. Více než vyčerpání a nedostatek energie pociťují probandi pocity napětí a tlaku, které díky sporu mohou snížit a „vybít se“.

*„chodíme se ke (zde uveden název konkrétního klubu bojových sportů) vybouchat nebo jdeme pod bazén na basket.“* „...nejčastěji kolo, to se asi vyblbnu nejmíc a chodím občas běhat, to vám taky hezky vyčistí hlavu. A když se mi jó nic nechce, tak si něco pustím nebo spím.“ *„nebo jdeme na paintball...“* Vyvstala nám však také otázka v případě bojových sportů, jestli v této souvislosti hovoříme pouze o abreakci a vybití nahromaděného napětí s přidanou hodnotou zlepšování vlastní fyzické kondice a schopností sebeobrany a pacifikování potenciálního pachatele nebo bychom mohli usuzovat na vybíjení agrese respondentů. Pokud bychom pracovali s předpokladem naplnění agresivních impulsů, vyvstává nám další otázka, jestli je tato agrese danému jedinci přirozená nebo vzniká v důsledku výkonu povolání. Detailnějším výzkumem této problematiky jsme se nezabývali, ale opět zde vidíme možný námět na hlubší prozkoumání. Také jsme se zamýšleli nad volnočasovými aktivitami se zbraněmi, jako je v našem případě paintball. Zde vidíme široké pole pro zkoumání osobnostních vlastností, kterými policisté disponují a možnému výzkumnému srovnání policistů s rozšířením profesní kvalifikace o post vyjednávač a policistů bez tohoto rozšíření. Z hlediska individuálnosti daného sportu jsme neshledali výraznou převahu kolektivních ani individuálních sportů. Bojová umění zde nepovažujeme za kolektivní sport, tudíž je zastoupení obou druhů sportů mezi respondenty relativně vyrovnané. V našem výzkumném souboru se jedná o sporty bojové, tedy zde MMA (Mixed Martial Art, pozn. autora) a Muay Thai, kolektivní, kde jsme zaznamenali basketbal, fotbal a hokej. Ze sportů pro jednotlivce uvádíme cyklistiku, běh a kulturistiku, resp. cvičení v posilovně.

Jako další formu udržení psychické rovnováhy a uvolnění tenze, kterou jsme výzkumem odhalili je **sex**. Díky tomuto zjištění můžeme usuzovat na poměrně vysokou otevřenost respondentů k odpovědím, za což i na tomto místě, mimo závěr práce děkujeme. Zde bychom se mohli setkat s námitkou, že sexuální činnost člověka bychom mohli z výzkumu vyřadit, jelikož je zcela přirozená, a proto ji nezahrnujme pod množinu uvolnění psychického napětí. Jako argument bychom však použili fakt, že samotní respondenti

zdůrazňují abreaktivní účinky sexu. Zároveň však dodávají, že je podstatná **rodinná pohoda**. „*On skvěle pomáhá i sex, ale musíš to mít doma celkově v pohodě. Pokud nemáš doma pohodu, tak je jasný, že se to promítne i na tvou práci a budeš si to s sebou tahat, kord do případů, kdy ten člověk chce skočit, protože se s ním třeba rozešla holka. Jasně že toho můžeš využít i k prospěchu, když jseš normální, trochu šikovnej a dokážeš se s ním o tom bavit, ale taky tam můžeš vejrat a rozklepat se jak...*

Mezi nesportovní aktivity, kterými se však respondenti osvěžují a udržují v psychické kondici, patří **spánek, četba a sledování filmů či seriálů**. Jeden respondent, mimo jiné, uvedl jako duševně ozdravnou činnost **jízdu na motocyklu**. „*...nebo se jdu projet na motorce.*“

### **Rizikové faktory na straně policejního vyjednače**

Tuto část započneme přímým vyjádřením jednoho z respondentů, které je sympaticky výstižné. Na přímou otázku, která cílila na faktory, které mohou ohrozit vyjednávání, pramenící ze samotného vyjednače, odpověď zněla: „*stačí když je vyjednač začátečník, má první akci nebo se stydí anebo je prostě blbec*“.

Jako první rizikový faktor, který pramení ze strany Policie České republiky, resp. policejního vyjednače, je **nedostatek zkušeností**. Uvedme zajímavý paradox. Každá situace vyjednávání je unikátní, nikdy se vyjednač nesetká s totožným případem či totožnou osobou v naprosto identickém duševním rozpoložení. Zároveň však postupy, které jsou při vyjednávání používány jsou, s nadsázkou, relativně pevně dané a vycházejí z metodik. Začátečník, který vyjíždí na svou první akci se dle slov respondentů může potýkat s konfliktem individuálnosti situace a stanutí tváří v tvář živému, smýšlejícímu člověku a zároveň kognitivnímu zpracovávání naučených postupů, které využije, aby vyjednávání bylo co nejúčinnější a zároveň neohrozilo takticko-strategické cíle konkrétní akce.

„*ty školení dávaj strašně moc, ale první akce je prostě křest.*“

Zároveň však neopomeňme dodat, že policejní vyjednač není nikdy policista začátečník. Znalost postupů policejní práce je jedním z předpokladů přijetí do následného vzdělávání na post policejního vyjednače. Na dostatek zkušeností nasedá, jako další rizikový faktor, **prožívaný stres**, u konkrétního policejního vyjednače. V situaci, kdy nemá policejní vyjednač dostatek zkušeností, se vyjednávání může dostat do fáze, kdy si policista přestane vědět rady a může jednoduše „*...zazmatkovat*“ či zvolit, pro danou osobu

v krizi, nevhodný postup vyjednávání. V žádném případě však nechceme tuto položku redukovat pouze jako závislý a doprovodný fenomén ke zkušenostem. Míra prožívaného stresu je multifaktoriálně podmíněná veličina, která čerpá nejen z oblasti profesní, kdy hladinu prožívaného stresu modifikuje také náročnost výkonu povolání policisty jako takového, nejen v roli vyjednavče, ale také oblasti soukromé. I vyjednavč, byť jakkoli kvalitní profesionál, je pouze člověk, který řeší mimo zaměstnání také každodenní problémy, včetně soukromých krizí. Tyto jednotlivé stresory se sčítají a utvářejí výslednou hladinu prožívaného stresu. Avšak v souvislosti s mírou zkušeností s vyjednáváním subjektivně klesá hladina prožívaného stresu při vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly. Naopak je zajímavé, že čím více zkušeností, tím více stresu se projevuje v případě vyjednávání s únosci. Avšak zde dodejme, že k takovýmto případům jezdí většinou speciálně proškolení vyjednavči útvaru rychlého nasazení a překračuje to tematický rámec naší práce. V souvislosti s mírou prožívaného stresu a nabranými zkušenostmi se jako další rizikový faktor projevila **nejistota** vyjednavče. Záměrně toto oddělujeme od nabraných zkušeností, jelikož i zkušený vyjednavč může být postaven do situace, se kterou si jednoduše „neví rady“

*„...byla na perniku. Furt dokola se pouštěla toho pletiva...já už pak nevěděl, co říká a co jí odpovědět, nešlo jí nic vyvracet...“*

Pro nás zajímavým a nečekaným rizikovým faktorem je **očekávání vyjednavče**. Při výjezdu ke konkrétnímu případu si vyjednavč zjišťuje co možná největší množství informací k tomu, aby při konfrontaci tváří v tvář měl již před vytvořený ucelený obraz konkrétního jedince. Díky těmto informacím jede do konkrétní situace s určitým balíčkem postupů, které však mohou být pro danou osobu v krizi zcela nevyhovující. Očekávání se také může negativně projevit v hladině prožívaného stresu. Naopak pokud je dle dostupných informací konkrétní případ svým charakterem podobný případům, které daný vyjednavč řešil již mnohokrát, blíží se na místo s očekáváním vyjednávání v okruhu zvládnutých témat. Po příjezdu na místo však může být konfrontován s mnohem závažnějším případem, což rozbije určitou mentální přípravu na konkrétní případ.

Pokud se vzdálíme od pojetí rizikových faktorů na straně pouze samotného vyjednavče a přihlídneme k policii jako takové, pak se jako rizikový faktor projevila přítomnost **dalšího odborníka**. Zde přibližme, co máme konkrétně na mysli. V tabulce číslo 1 jsme přiblížili případ, ke kterému byl, kromě policejního vyjednavče, přivolán také

tlumočník. Takováto situace je vždy riziková, a to hned z několika možných úhlů pohledu. V první řadě uvedme možné jazykové zkreslení, které v takovéto situaci hrozí. V odlišných jazycích a odlišných kulturách se jazykový úzus vyvíjí individuálně. Tudíž sdělení, která jsou mezi osobou v krizi a policejním vyjednávačem recipročně vysílána mohou lehce pozměnit významu, přičemž takováto modifikace a následné dekódování zkreslené informace je samo o sobě rizikem. Na druhém místě zmiňme možné antipatie, které mohou vzniknout nejen mezi osobou v krizi a vyjednávačem, ale také mezi tlumočníkem a osobou v krizi. Antipatie mezi tlumočníkem a policejním vyjednávačem nebyly ve výzkumu potvrzeny. Situace policejního vyjednávání je vysoce stresogenní událost, tedy i samotný tlumočník, popř. jiný odborník, jako například lékař, nemusí dosaženou hladinu stresu okamžitě zvládat.

Přestože je policejní vyjednávač trénovaný profesionál, poukazovali respondenti také na **momentální psychický stav** vyjednávače, který může vážně ohrozit průběh a výsledek vyjednávání. „...*nebo se špatně vyspí*“. Nedostatek spánku, špatná nálada, nakupené denní stresory, promítnutí osobních problémů, ale také kocoviny nebo určité druhy mánie atd., to všechno jsou činitelé, které jsme pod tuto kategorii zahrnuli, přičemž přímo ovlivňují výsledný výkon vyjednávače. Vývoj psychického stavu vyjednávače samozřejmě ovlivňuje také samotná osoba v krizi. Dalším zajímavým objevem je také riziko vzniku **citového vztahu** s osobou v krizi. V tomto případě nehovoříme o dovednosti empatie, ale možné lítosti, která dokáže snížit úsudek vyjednávače. Horším případem, dle slov respondentů, je situace, kdy se člověk do osoby v krizi může zamilovat. Z tohoto jsme vyextrahovali další faktor, kterým je **pohlaví**. K tomuto faktoru však přistupujme velmi obezřetně. Není pravidlem, že se vyjednávání s osobou opačného pohlaví nutně musí změnit ve vzplanutí citů. Naopak někteří probandi poukazovali na funkčnost této dyády ve vyjednávání, kdy vyjednávačka může mnohem snáze přesvědčit muže. „...*ženský tam chlap spíš brečet přestane*...“

Posledním vyextrahovaným rizikovým faktorem je **uniforma**. Všichni probandi se shodli na skutečnosti, že v situacích vyjednávání je mnohem efektivnějším vyjednávač, který je oděn v civilním oblečení. Dokonce se někteří setkali s osobami, kteří vůči policii, resp. uniformě, cítili vyloženě odpor. V takovýchto případech se uniformovaní policisté mohou stáhnout mimo dohled osoby v krizi tak, aby umožnili efektivní vyjednávání. Nikdy však nelze docílit stavu, kdy by policisté místo opustili úplně.

## Podporující faktory na straně policejního vyjednavče

Zde zdůrazněme, že podporující faktory na straně vyjednavče nezaměňujeme s předpoklady pro výkon této funkce. Nebudeme zde tedy popisovat potřebnou kvalifikaci a osobnostní vlastnosti, nezbytné pro výkon profese. Podporujícími faktory zde máme na mysli ty fenomény, které posunují vyjednávání směrem k pozitivnímu konci, k vzájemné dohodě a, v našem případě, odstoupení osoby v krizi od cíle ukončit svůj život, popř. se poškodit.

Jako první uvedme, pro nás velice lidský postřeh, kterým je **slušné chování**. Tato položka se může zdát ve vědecké práci až absurdní a nehodná uvedení. Avšak opak je pravdou. V situacích vyjednávání není policejní vyjednavč všeznalý bůh, který má právo rozdávat moudrost a stavět se do role dokonalého. Toto celé zde předkládáme přesně ve formě, ve které s tímto jevem pracovali i naši respondenti. Na slušné chování byl kladen velký důraz. „*Základ je slušný chování. Ten člověk je v krizi, není to pachatel nebo vrah, pro kterýho si jdeš. On tam stojí a skáče, protože prostě neví jak dál nebo se mu něco přihodilo. Nemůžeš se s ním bavit jak s nějakým pitomcem, má taky svoji důstojnost, kterou mu musíš zachovat...*“ Tato ukázka, dle našeho úsudku, zcela vystihuje podstatu a ideu této kategorie. Samozřejmě lze namítat, že v případech vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly, která je momentálně pod vlivem drog nebo je v situaci, kdy se suicidální jednání stává instrumentem k dosažení vytyčeného cíle, jako v případě uvedeného útěku za hranice se synem nebo při barikádové situaci s loveckými puškami, pak osoba není v té krizi, kdy by zoufalstvím nevěděla, co má dělat. Zdůrazňujeme však, že v každém takovém případě stojí tváří v tvář pouzí lidé. Slušné chování je základním instrumentem, jak navázat kontakt. Nadto i oba zmíněné případy potvrzují, že ačkoli mohlo být suicidální jednání účelné, popř. impulsivní, v obou případech se skutečně jednalo o osoby v momentálně bezvýchodné situaci. Slušné chování však nevylučuje použití vulgarismů v případě, že se vyjednavč s osobou v krizi osobně zná.

Na poslední větu předcházejícího odstavce navažme dalším podporujícím faktorem, kterým je **vzájemná znalost vyjednavče a osoby v krizi**. V takovýchto případech má vyjednavč výhodu dostupnosti informací o osobě v krizi a rámcovém odhadu možných reakcí této osoby. Vyjednavč je obeznámen formou, kterou může s danou osobou komunikovat. „*...říkám mu ku\*va Josef co tam děláš, slez dolů...*“ (jméno osoby bylo změněno, pozn. autora). Konkrétní respondent na tomto příkladě poukázal na skutečnost, že

si k dané osobě mohl dovolit takto mluvit, a navíc byla tato komunikace mnohem efektivnější než naučené formální fráze, jelikož si daná osoba uvědomovala, s jakým vyjednávačem hovoří a byla otevřená další komunikaci. Tento případ nebudeme dále detailněji citovat, jelikož je v okolí, ve kterém se stal relativně známý a mohlo by dojít k identifikaci konkrétní situace a konkrétního policejního vyjednávače

Třetím faktorem, který je prokázán výzkumem jsou **vstřícné kroky**. Tuto kategorii jsme vytvořili uměle pro podkategorie **káva, cigareta, drobný obnos peněz, malé dárky**. V situacích, kdy je osoba v krizi v hmotné nouzi, popř. potřebuje doplnit hladinu určité látky v krvi stává se toto instrumentem pro další vývoj vyjednávání směrem, který je žádoucí. Chceme se v tomto místě vyvarovat plagiátorství vlastní práce z roku 2017, proto dále tuto kategorii nebudeme rozšiřovat, jelikož jsme dospěli k totožným závěrům, jako ve zmiňovaném výzkumu.

## 7.2 Osoba v krizi

V tomto momentu vnímáme jako příhodné osvětlit termín „osoba v krizi“, se kterým v této práci pracujeme. Pro potřeby našeho výzkumu jsme osobou v krizi označili tu osobu, která jedná se záměrem ukončit svůj život, popř. jedná tak, aby se riskantní jednání stalo instrumentem k dosažení určitých požadavků, přičemž může vést k zabití sebe a jiných osob. Policejní statistiky a empirické zkušenosti respondentů hovoří jasným jazykem, kdy naprostá většina situací, ve kterých je nasazen policejní vyjednávač, jsou situace vyjednávání o zabránění sebevražednému pokusu. V této části jsme se zaměřili na zjištění nejčastějších motivací osob v krizi, k tomuto jednání. Zároveň jsme se snažili pokrýt otázku nejčastějších provedení těchto pokusů.

### Motivace

Studium motivace lidí k takovému jednání vnímáme jako naprosto výchozí a základní stavební kámen veškerých dalších možných úvah o vzniku preventivních programů, které mohou být vytvořeny. Znalost motivace nám umožňuje přesnější zacílení na centrum problematiky a její širší uchopení tak, abychom docílili mezioborového provázání a prevence i řešení daného problému by se tak vykazovalo mnohem vyšší účinností.

Na prvním místě, v seznamu námi nasbíraných informací o motivaci, se nachází **rozchody s partnerem či partnerkou**. Tyto situace se velice často vykazují jistou

zkratkovitostí jednání. Respondenti také uvádějí časté instrumentální pohnutky k takovému jednání. Suicidální pokus se může obrátit v manipulativní pokus přesvědčit partnera či partnerku k návratu do vztahu. Zdůrazňujeme, že tomu tak není vždy. „*To bylo někdy, asi ... roky zpátky, nám volali, ať přijedeme do...že na 158 volali nějakí lidi, že tam chce skočit chlap z baráku. Když jsme dorazili na místo, tak, už to kluci měli kolem uzavřený. Viděl jsem na věžáku člověka, jak stojí na římsě...než jsem běžel nahoru, tak jsem na něj mluvil chvíli megafonem, aby se nelekl, kdo to za ním přiletěl. To nikdy nevíš, kdo to může být, jestli třeba nebere prášky, nemá zbraň nebo tak. Ten první kontakt je vždycky kritičej...bylo mu tak 19 a byl úplně hotovej, že se s ním rozešla holka kvůli kamarádovi a byl pod vlivem teda. Naštěstí byl takovej komunikativní a ve výsledku jsme si fakt hezky popovídali...on to byl docela normální rozumnej kluk, ale neustál to...Primárně se tady zaměřujeme na zklidnění té situace a snažíme se předejít nějakýmu zkratkovitýmu jednání a stále se snažíme aby s náma mluvil a trošku se odepnul od té neřešitelnosti a tady hlavně aby fakt nespadol náhodou z té římsy...domluvili jsme se, že budu stát tál, ale on si vleze zpátky, aby mu to náhodou neujelo a pokecáme prostě tady... trvalo to dobrý dvě hodiny, ale nakonec se zklidnil a uznal že to je kravina, že tohle je moc velká cena...“ V případech, kdy se vyjednávání odehrává na místě, na kterém může dojít i k náhodnému sebezabití, jako jsou například hrany výškových budov, stožáry vysokého napětí atp., snaží se policejní vyjednávači samotné vyjednávání co nejrychleji přesunout na „bezpečnější půdu“, tedy na místo, kde se minimalizuje riziko případného sebezabití, současně s ošetřením emocí osoby v krizi a jejím zklidnění.*

Ve své praxi se policie setkává také se situacemi, kdy je sebevražedný pokus motivován naprostou **osamělostí a ztrátou bližních**. Uvedme zde příklad muže, ve věku kolem 80 let. „*pán stál zvenku na balkóně v sedmém patře a chtěl skočit...byl velice silně věřící. Zemřela mu nedávno žena a zůstal úplně na vše sám. Vyprávěl o Bohu a o manželce...už to vypadalo, že nakonec přeleze zpátky, ale najednou se začal modlit. Působil, jakože se relativně uklidnil, jenže jak se pomodlil, tak měl najednou úplně smířenej pohled a fakt skočil...*

Dalším, výzkumem odhaleným, motivem, který vede lidi k sebevražednému jednání je přítomnost **vážné nemoci**. Často, jak jsme se dozvěděli, se jedná o zkratkovité jednání, které se odehrává v krátkém časovém úseku po obdržení diagnózy. Převážně se jedná o nemoci nevyléčitelné či smrtelné. „*volali mě s tím, že na...mostu stojí chlap a chce skočit*

*dolů na koleje...vyprávěl mi, co mu řekli v nemocnici a že má rakovinu. Povzbudil jsem ho, že si život užil naplno a že se o tom můžeme pobavit v hospodě.“* V takovýchto situacích se vyjednační dostávají do střetu mezi touhou po životě a nevyhnutelností osudu. Pohybují se na tenké hranici a práce s nadějí se zde může, dle získaných informací, snadno obrátit v zoufalství a nevyhnutelnost. V takovýchto případech se primárně ošetřují negativní prožívané afekty a nechává se průchod emocím.

Velice častou motivací je také **bezvýchodně nedostačivá finanční situace**. V mnoha případech se vyjednační setkávají s osobami, které mají stasisicové dluhy, často způsobené opakovanou prohrou v hracích automatech. Neustálým hraním se snaží zlepšit svou bezvýchodnou situaci, kterou naopak opakovanými prohrami prohlubují. Tato situace tlačí vyjednače do kouta, jelikož zde chybí možné východisko, o kterém by mohli hovořit a které v sobě skýtá řešení dané situace, či alespoň jeho náznak. „...*ale to je pak opravdu problém se na něčem chytit, protože pokud nemá peníze, nemá kam jít, nemá co jíst a nemá nikoho, je potom dost složitý najít východisko a téma k řešení, od čeho bychom se mohli odpíchnout.*“

Respondenti také hovořili o případech, kdy je sebevražedné jednání důsledkem **duševní choroby**, popř. **nedostatečné medikace duševní choroby**. Dalším uvedeným motivem je často **důsledek užívání návykových látek**.

*„Nebo se stává že někdo bere třeba nějaký prášky a dojdou mu nebo je prostře brát přestane, tak mu sepne.“*

Zde také vzpomeňme případ, který se odehrával v chatkové kolonii, kde se v rodinné chatce zabarikádoval psychiatrický pacient trpící schizofrenií. Jeho matka jej nechala hledat polici. Byl nalezen právě zde, kde vyhrožoval, že to celé zapálí pomocí propan-butanové lahve“.

Jako příklad vyjednávání s přítomností drog zde uveďme, po opětovné analýze případových studií ze zásahů u osoby v krizi se sebevražednými úmysly, případ *„holky, feřačky, který prostě nějak bzuklo a stála na střeše, že skočí. My jsme tam přijeli a ona mluvila rusky a neuměla ani slovo česky...snažili jsme se domluvit skoro čtyři hodiny, než jsme ji sundali...“*

Výzkum nám prokázal, že velké množství případů, ke kterým vyjíždí policejní vyjednační se policie dozví od třetí osoby. Nejčastěji přes **tísňovou linku 158**, na kterou



volají **členové nejbližší rodiny**. Častěji se jedná o případy, kdy je daná osoba pohřešovaná a až postupným sběrem informací se vytvoří obraz možného suicidálního pokusu. Policie proto cílí na co možná nejefektivnější sběr informací o dané osobě, kterou se následně snaží lokalizovat pomocí získaných dat a lokalizační techniky, kterou disponuje. Sběr informací probíhá také s účelem zhodnocení potenciální nebezpečnosti dané osoby, potvrzení nebo vyloučení přítomnosti zbraní, zjištění zdravotního a duševního stavu. Dále volají na tísňovou linku také náhodní **svědci** možného suicidálního pokusu. Osoby v krizi jsou pak příjezdem policie spíše překvapeni. Také jednou z možností odhalení sebevražedného pokusu je **zanechaný dopis**, ve kterém se osoba v krizi loučí, popřípadě rozepisuje své plány. Policisté se také setkávají s případy, kdy si osoba v krizi na tísňovou linku **zavolá sama**. Dalším, námi prokázaným, typem motivace k takovému jednání je však **vyžadování pozornosti**. Tyto osoby, dle výpovědi respondentů, nejednají primárně s úmyslem zemřít, ale toto jednání se stává instrumentem k upozornění na jimi řešený problém. Zde nebudeme uvádět přesný přepis rozhovoru, jelikož by se v tomto případě snadno dal určit konkrétní příklad. Jen přiblížíme, že se jednalo o případ, kdy se aktivistická organizace, bojující za ekologické zájmy usadila v industriální stavbě. Jejich požadavkem byla přítomnost masových médií, do kterých sdělovali svá poselství. Nástrojem jim bylo jednání, při kterém prohlašovali, že nebudou přijímat potravu ani tekutiny do chvíle, než dosáhnou svých cílů. Policii se nakonec podařilo aktivisty přesvědčit k opuštění nepřístupného prostoru a následnému jednání.

V tomto bloku dodejme, zde vysoce rizikový sebevražedný pokus, v kombinaci s hrozbou vraždy, případ, kdy se hrozba vraždy a sebevraždy stala **instrumentem**, jak si zajistit svobodný odjezd ze země s rukojmím.

*„...tak se v tom autě zamknul. Byl ozbrojený a začal vyhrožovat, že pokud ho s klukem nepustí do zahraničí tak zabije syna i sebe...“*

### **Rizikové faktory na straně osoby v krizi**

Výsledky našeho výzkumu se v kategorii rizikových faktorů na straně osoby v krizi výrazně neliší od výsledků výzkumu z roku 2017, ve kterém jsme se zabývali vyjednáváním v policejní praxi jako takovým. Přesto tyto výsledky budeme prezentovat tak, jak jsme je získali analýzou sebraných rozhovorů. V této části se snažíme oddělovat motivy osoby k sebevražednému jednání od rizikových faktorů, přestože se některé mohou překrývat. Výzkum si kladl za cíl detailnější zmapování problematiky, a proto na této separaci trváme.

Na prvním místě uvádíme, pro nás poněkud nečekaný objev, jímž je **víra**. Z výše uvedeného příkladu se starým mužem, jenž se před skokem z výškové budovy pomodlil je

patrné, že toto vnitřní vyrovnání s nastalou situací a posvěcení činu je vysoce rizikovým momentem. V nastalé diskuzi o významu víry a duchovního přesvědčení během suicidálního pokusu jsme měli vnitřní přesvědčení, že víra je protektivním faktorem, které nás stavilo do role těch, jenž toto osvětlení nejsou schopni pochopit. Tato premisa byla sice ústně potvrzena, ale v konkrétním případě působila jako velice rizikový faktor. V úvaha, která víru staví víru na toto světlo je zásadní fakt, že silně věřící člověk je ze své podstaty vděčný za boží dar života. Tedy svévolné nakládání se smrtí není apriori schvalováno. Člověk v pokročilém věku, který přijde o manželku, se kterou strávil celý život, nepřekypuje zdravím a vidina další světlé budoucnosti je subjektivně nemožná, logicky může dojít k rozhodnutí v nejvyšším zoufalství svůj život ukončit. Zde poukážme na klíčový moment, a tím je mimo zkratkovitého jednání také jistá forma bilancování svého života. V této fázi se silně věřící člověk dostává do střetu mezi subjektivním, trýznivým prožitkem ztráty milované osoby a ztráty vidiny budoucnosti s touhou utéci utrpení a střetu s božím darem života, na jehož ukončení nemá právo. Na toto vysvětlení jsme dospěli po další společné úvaze s konkrétním respondentem. Ve chvíli, kdy se muž pomodlil a přijal své rozhodnutí za konečné a nezvratitelné, mohlo v jeho mysli dojít i k možnému smíření s vyšší mocí, omluvě Bohu nebo promluvě k zemřelé manželce. V této chvíli překročil neporušitelnou zásadu uvnitř sebe a došel k možnému vnitřnímu klidu, což dodalo sebevědomí ke skoku a do jisté míry omluvilo jeho jednání. Tato úvaha je námi vytvořená, ale po hlubším zamyšlení jsme společně s respondentem toto vysvětlení schvalovali.

Dalším, velice rizikovým faktorem, na který respondenti poukazovali je možný **odpor vůči policii**. „...*může bejt taky nas\*anej, co za k\*etěna mu tam zase poslali, kousne se a je problém...*“ V předchozí části této práce jsme se dostali k problematice uniformy u policejního vyjednaváče. Uniforma jako taková, jak se prokázalo může působit jako stresor. Tento předpoklad může být podpořen také **emoční nestálostí** osoby v krizi, což velmi výrazně snižuje efektivitu a celkovou možnost vyjednávání. „...*taky co to je za člověka, může bejt schizoidní, můžou mu lítat emoce, chvíli je lítostivej, pak chytne vztek...*“ Při emoční nestálosti vyjednaváči čelí hlavnímu problému, kterým je nepředvídatelnost. Z rozhovorů je patrné že vyjednávání s takovýmto člověkem skýtá úskalí ve dvojí reakci na jeden podnět. Na jedno sdělení ze strany vyjednaváče může tentýž člověk v krátkém časovém rozestupu reagovat jednou klidnou a jednou velice bouřlivou emocí, která má potenciál vést až k dokonání sebevraždy.

Velice zásadním rizikovým faktorem, který přímo ohrožuje možnou úspěšnost celé akce a staví policisty před situaci, na kterou reagují s jiným důrazem, je přítomnost **zbraně**. Připomeňme zde případ muže, který se zabarikádoval ve svém domě poté, co od něj chtěla odejít manželka. V domě měl legálně držené lovecké pušky a jako rukojmího si vzal svého syna. Dožadoval se okamžitého kontaktu s manželkou, která byla toho času v zaměstnání a musela být policií eskortována na místo. Muž, těžký alkoholik, který byl i v situaci vyjednávání pod vlivem, vznášel stále požadavky na kontakt s manželkou, přičemž v případě, že mu nebude poskytnut, zastřelí sebe i syna. V takovéto situaci vyjednávači primárně cílí na výměnný obchod, kdy nabídnou spojení s manželkou výměnnou za dítě. V okamžiku, kdy se bariéry na domě otevřely, aby mohl být syn propuštěn, zpacifikovala zásahová jednotka tuto osobu. Tento příklad je vyhrocenou ukázkou toho, jak přítomnost palné zbraně zvyšuje naléhavost řešení dané situace. I v případě, že daná osoba nedrží žádného rukojmí je však přítomnost zbraně kritickým prvkem, jelikož stále ohrožuje policisty i civilisty při jejím neuváženém nebo náhodném spuštění.

Výše uvedený případ poukazuje na rizikový faktor, který se objevuje i při vyjednávání s osobou se sebevražděnými úmysly, a tím je **rukojmí**. Z analýzy případů jsme vyvodili dvě hlavní skupiny situací, ve kterých se rukojmí při sebevražděném jednání objevuje. Prvním z nich je situace extrémního zoufalství, přičemž rukojmí se stává demonstrací naléhavosti daného problému konkrétní osoby v krizi a zároveň osoba v krizi, resp. pachatel může vnímat přítomnost rukojmího jako možnost celý proces urychlit a zefektivnit díky vnímané psychologické převaze. Druhá skupina případů je čistě instrumentálně podmíněna a je reakcí na nastalou situaci, viz případ s překročením hranic a zabarikádováním se v autě.

Situaci vyjednávání také významně komplikuje přítomnost **návykových látek** v krvi osoby v krizi. V případě alkoholu poukazují respondenti na časté projevy agrese a impulzivní reakce. To výrazně prodlužuje a snižuje efektivitu vyjednávání, přičemž i opačný extrém přináší závažné komplikace. Tím máme na mysli abstinenci příznaky u osoby v krizi, jejíž primární zacílení je ukončit život nebo získat potřebnou dávku dané látky. V tomto momentě se podání potřebné látky může stát předmětem vyjednávání nástrojem, jak zklidnit osobu v krizi a přesvědčit ji, aby přistoupila na podmínky, které jí policie nabízí. Leckdy se stává, že „*aspoň frťan nebo cigáro*“ je nutnou podmínkou k tomu, aby daná osoba v krizi byla schopna vůbec fungovat a následně komunikovat s vyjednávačem.

Jako poslední, výzkumem prokázaný, rizikový faktor jmenujme **jazykovou bariéru**. Tento stav je možné redukovat pomocí tlumočnicka, který umožní průběh celého vyjednávání. Nadto je postavena také kulturní rozdílnost a jiné komunikační standardy, přičemž je nutno v takovýchto případech postupovat velice obezřetně i s přihlédnutím na zákony naší a dané země.

*„...takže mi volaj a že na místo jede i tlumočnick. A to víš, chlap, obšanclej policajtama kluka v autě a ještě cizinec. Nic extra příjemnýho už když jsme tam jeli...“*

*„...to byla holka, feťačka, který prostě nějak bzuklo a stála na střeše, že skočí. My jsme tam přijeli a ona mluvila rusky a neuměla ani slovo česky...snažili jsme se domluvit skoro čtyři hodiny, než jsme ji sundali.“*

### **Podporující faktory na straně osoby v krizi**

Co se týče podporujících faktorů na straně osoby v krizi, vyextrahovali jsme několik položek, které se překrývají s naším výzkumem z roku 2017. Tuto skutečnost si vysvětlujeme převážně faktem, že vyjednavací v naprosté většině případů jezdí právě k osobám se sebevražednými úmysly, a tudíž náš datový substrát vychází z téhož.

V první řadě uvedme jako podporující faktor samotného vyjednávání **otevřenou reakci na situaci vyjednávání**. Pod tuto širokou položku jsme zahrnuli opak odporu k policii na prvním místě a otevřenost ke komunikaci s policejním vyjednavacem na místě druhém. *„Hrozně těžko se pomáhá někomu, kdo o to nestojí.“* Tato ukázka shrnuje podstatu této kategorie. Člověk, který je ochoten přijmout pomoc, je otevřenější a přijímá ji i od policejní autority. Pokud použijeme ukázku z rozhovorů z roku 2017, pak situaci vystihuje zcela jasně *„On základ je, aby se s tebou ten člověk vůbec chtěl bavit“*. V situacích, kdy je člověk ochoten s policejním vyjednavacem otevřeně komunikovat a je tedy splněn základní předpoklad, pak se častým opěrným bodem stává **rodina**. Svízelnou se pak stává situace, kdy se osoba v krizi, takříkajíc, nemá kam vrátit. Rodina a sociální opora, v kombinaci s **uspokojivou finanční situací**. Zde opravujeme závěry z minulého výzkumu, kdy jsme k těmto položkám přidali „otevřenou budoucnost“. Po detailnější analýze jsme však dospěli k závěru, že rodina, uspokojivá finanční situace a **absence závažných onemocnění** jsou jednotlivé prvky otevřené budoucnosti. Každá jednotlivá položka umožňuje vidět budoucnost jako reálně prožitelnou. Zde se omlouváme za určité krkolomné vyjádření.

Z taktického hlediska se jako rizikový, ale zároveň také protektivní faktor objevují **potřeby**, resp. jejich uspokojení. V případě, že je daná osoba v krizi závislá na látce, kterou v době vyjednávání nemá k dispozici, stává se tato skutečnost faktorem rizikovým. Existují však situace, kdy podání cigarety, vody, popřípadě jídla je určitým dalším krokem v prohloubení důvěry nebo uzavření obchodu s vyjednavčem pomocí výměny.

*Nabídl jsem mu, že mu dám cigáro, když sleze dolů... “*

Ve výjimečných případech, při jednání s těžkým alkoholikem, je až nutné podat malé množství alkoholu v případě, že jsme konfrontováni s abstinenčním syndromem, který znemožňuje vyjednávání.

### 7.3 Situace vyjednávání

Nejčastější, námi zjištěnou formou suicidálního jednání, ke kterým jsou povoláni policejní vyjednavči jsou „skokani“. Jedná se o osoby v krizi, které se rozhodly ukončit svůj život skokem z výšky. V kazuistikách se také objevily případy držení palné zbraně. V těchto situacích osoba v krizi vyhrožovala jejím použitím v případě, že policie neučiní kroky, osobou žádané. Také jsme se setkali s případem kombinace rizika skoku z výškové budovy a držení nože. Jeden případ také poukázal na riziko skoku z výšky a zároveň riziko zasažení elektrickým proudem, kdy se vyjednávání odehrávalo na stožáru vysokého napětí.

#### Rizikové faktory situační

Zde jsme, oproti výzkumu realizovaném v roce 2017, vyextrahovali pouze dva faktory, které jsou oproti předchozímu výzkumu nové. Jedním z nich je **náhodné sebezabití, vlivem podmínek vyjednávání**. Policejní vyjednávání s osobou se sebevražděnými úmysly probíhá zpravidla v terénu, v oblasti určené samotnou osobou v krizi. I v případě, že tato osoba již ustoupila od úmyslu zemřít, hrozí stále riziko sebezabití, tedy nechtěného zabití vlastní osoby. Zde hovoříme o technickém zázemí vyjednávání, přičemž k fenoménu sebezabití může dojít často na místech, která jsou vystavena přímým povětrnostním podmínkám, jako jsou stožáry vysokého napětí, sloupy nebo střechy výškových budov. Respondenti poukazují na nebezpečí náhlých poryvů větru, které mohou osobu shodit. Na vliv počasí, námrazy nebo naopak extrémního horka, kdy dochází k vyčerpání sil. Tyto podmínky mohou způsobit oslabení sil daného člověka a následné nechtěné sebezabití.

Druhým faktorem je **přítomnost náhodných kolemjdoucích**. Tuto kategorii jsme upravili tak, aby její pojmenování nebylo pejorativní. V originále bychom však hovořili o „čumilech“, kteří mohou osobu v krizi „rozhodit“ ještě mnohem více. Jedná se o zvědavé pohledy, v horším případě i pokusy o verbální kontakt. Z toho důvodu je oblast, ve které vyjednávání probíhá, vždy policií uzavřena. Avšak toto probíhá až ve chvíli, kdy je na místě policejní hlídka. I v tomto případě však není takovýto strategický postup vždy stoprocentně efektivní, a to vlivem městských zástaveb, ve kterých mohou lidé z oken svých bytů sledovat a narušovat průběh policejního vyjednávání.

Abychom se na tomto místě opět vyhnuli plagiátorství výsledků výzkumu z roku 2017, dodejme jen, že dalšími vyextrahovanými faktory byly **počasí**, které působí na obě strany vyjednávání v případě, že probíhá mimo vnitřní prostory **a hrozba omezení dopravních tepen**. Nadále se k těmto již popsaným položkám vyjadřovat nebudeme.

### **Podporující faktory situační**

Zde poukážme na skutečnost, že situačních podporujících faktorů je mnohem méně než těch rizikových. Často se jedná o opaky rizikových, jako je např. **příznivé počasí**. Opět se chceme vyhnout plagiátorství a opakování něčeho, co jsme již v minulosti vyzkoumali, proto uvedeme pouze jeden, pro nás nový poznatek.

Tím je **bezvýchodnost policejní situace**. Tato zvláštní položka se vyazuje jak rizikovým potenciálem, tak potenciálem protektivním. Záhy vysvětlíme podstatu. Jedná se převážně o situace, kdy se sebevražedné jednání stává instrumentem dosažení vytyčených podmínek. Bezvýchodnost policejní situace vnímáme jako takovou konstelaci, kdy nemá osoba v krizi, resp. pachatel, jinou možnost než s policisty komunikovat. Samozřejmě se tyto situace, pokud nejsou správně uchopeny, mohou přeměnit ve vysoce rizikové, které fungují na principu „zahnání do kouta“. Avšak také lze toto východisko využít pro vzájemný obchod mezi policií a osobou v krizi, resp. pachatelem. Pokud neexistuje jiná cesta úniku, pak je právě onou cestou samotné vyjednávání. V případě, že jsou do případu zataženi také rukojmí, cílí se primárně na jejich bezpečí a co možná nejrychlejší osvobození. Tedy v takovýchto případech se nezřídka stává, že konec vyjednávání není dosažen konsenzem, ale zákrokem pomocí donucovacích prostředků v nestřežený okamžik, přičemž v tuto chvíli získává policie absolutní kontrolu nad situací.

## 7.4 Rizikové fáze vyjednávání

Na tomto místě, asi nejvíce ze všech míst v této práci, narážíme na limity našeho výzkumu. Vzhledem k podobnému výzkumnému vzorku a úzkému zaměření oblasti vyjednávání se střetáváme v bodě, který platí jak pro tuto úzce vymezenou oblast vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly, tak pro vyjednávání obecně. Velice krátce proto uvedeme body, které jsou totožné jak v tomto, tak v předcházejícím výzkumu a to proto, abychom pět předešli možnému plagiátorství. Rizikové fáze vyjednávání jsou s osobou se sebevražednými úmysly totožné jako rizikové fáze vyjednávání obecně. Jako jediný faktor, který jsme objevili navíc, oproti již proběhlému výzkumu je fáze **opouštění místa vyjednávání osobou v krizi**. Paradoxně začínáme tuto oblast konečnou fází vyjednávání. V tomto případě máme na mysli skutečnost, kdy se po zdlouhavém vyjednávání podaří najít vzájemný konsenzus a osoba se sebevražednými úmysly od těchto ustoupí a rozhodne se nadále v tomto jednání nepokračovat. Zvláště pak v situacích vyjednávání na sloupech vysokého napětí hrozí riziko pádu při opouštění tohoto místa. V naprosté většině případů je však na místo povolána také jednotka hasičů, kteří s tímto procesem jsou svou technikou nápomocni, což eliminuje riziko na minimum. Nutno dodat, že však toto není pravidlem.

Zde se stručně vyjádříme k dalším rizikovým fázím. Tou nejrizikovější je **navázání raportu** neboli prvního kontaktu s osobou v krizi. Prvotní stanutí tváří v tvář policii, v emočně vypjaté situaci hrozí zkratkovitým, impulsivním jednáním s možným fatálním koncem. Taktéž ozbrojená osoba může pod návašem stresu ohrozit nejen sebe, ale také policisty a, v případě, nezaujaté osoby.

V případě barikádových situací, tedy situací, kdy je osoba se sebevražednými úmysly uzavřena v, pro policisty, nepřístupném prostoru jsou kritické **odmlky**. Mimo hrozby dokončení sebevražedného úmyslu hrozí také přímé ohrožení jak policistů, tak, v případě, nezaujatých osob, a to nejen použitím zbraně, ale také například volným puštěním zemního plynu z plynových zařízení v případě vyjednávání v bytě nebo v prostorách s plynovým vedením.

V případě vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly se mohou policisté často setkat s kladením **ultimát**. Toto je mnohem častější než kladení požadavků. Ultimáta je možné plnit pouze v případě možnosti jejich reálných splnění. Jedná se však převážně o případy, kdy je sebevražedné jednání instrumentem k dosažení stanovených cílů. Při kladení

ultimát hrozí ohrožení života nejen osoby se sebevražednými úmysly, ale také k možným rukojmím.



## 8. Odpovědi na výzkumné otázky

### 1) Jaké jsou rizikové fáze vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly?

Pokud budeme hovořit o vyjednávání v pořadí, ve kterém se jednotlivé kroky realizují, pak prvním, výrazně rizikovým bodem vyjednávání, je navázání raportu. Prvního kontaktu s osobou se sebevražednými úmysly. Na toto můžeme nahlížet hned z několika úhlů pohledu. V první řadě jede vyjednávač k osobě, o které, byť je jedním z úkolů získat co nejvíce informací, mnoho neví. Dostává se na místo k člověku, který může trpět duševní poruchou, je nevyzpytatelný ve svých reakcích a v neposlední řadě může špatné navázání kontaktu znemožnit další fáze vyjednávání. Jako druhou vezměme v potaz možnost, že této osobě může přivodit šok pouhá vyjednávačova přítomnost, která může být podpořena odporem k policii.

Vývoj průběhu vyjednávání se může dostat do momentu, kdy si osoba se sebevražednými úmysly uvědomuje své postavení, popřípadě si jej uvědomovala už před tímto automutilačním jednáním. Hrozba sebevražedného pokusu se pak stává instrumentem k dosažení individuálních cílů. Policisté jsou proto postaveni před osobu, jenž klade ultimáta, na která musejí vhodně reagovat a zvažovat realizovatelnost požadavku. Kladení ultimát je naléhavější v případě vyjednávání za přítomnosti rukojmích. Tato situace se stává jednou z nejnebezpečnějších.

Jako velmi vysoce rizikové popisují respondenti odmlky ve vyjednávání. Odmlky působí jako hluchá místa, kdy dojde k přerušení veškerého kontaktu mezi osobou v krizi a vyjednávačem. V našem případě, hovoříme-li o vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly, hrozí při odmlce, nejčastěji při barikádové situaci, dokonání sebevraždy. V nejvážnějších případech hrozí nebezpečí i nezúčastněným osobám v případě, že osoba se sebevražednými úmysly zvolí jako nástroj k tomuto činu instrument, jenž s sebou nese riziko vznícení, exploze či se jedná o palnou zbraň.

Vysoce rizikovým se může stát proces opouštění místa vyjednávání a náhodné sebezabití, vlivem technických podmínek dané oblasti.

## 2) Jaké jsou rizikové faktory vyjednávání s osobou se sebevražděnými úmysly?

Rizikové faktory při vyjednávání s osobou se sebevražděnými úmysly jsme rozdělili na tři velké kategorie. První z nich se váže k osobě policejního vyjednavče. Jedná se o faktory, které váží buď přímo k danému jedinci nebo jsou podmíněny policejním, takticko-strategickým přístupem obecně. Toto rozdělení výrazně zvyšuje přehlednost výsledků našeho výzkumu.

Výrazným rizikovým faktorem, který je přímo vázán na policejního vyjednavče je nedostatek zkušeností. Stanutí tváří v tvář opravdovému, smýšlejícímu člověku, který je v situaci, kdy jedná s cílem ukončit si život je silně zatěžující, přičemž nedostatek zkušeností zvyšuje riziko vzniku chyby na straně vyjednavče. Zároveň je však forma vyjednávání podmíněna metodikami, pomocí nichž je vyjednavč školen. Při nedostatku zkušeností pak hrozí riziko špatné aplikace naučených postupů do praxe.

Na předchozí odstavec navazuje prožívaný stres, jehož hladina může přímo ohrozit profesionální výkon vyjednavče a následně výsledek celého vyjednávání. Ve chvílích, kdy není vyjednavč dostatečně zkušený a přestane si vědět rady, hrozí „zmatkovitá“ reakce, která hrozí devalvaci vyjednávání. Stres, který je multifaktoriálně podmíněný, nechceme redukovat pouze na závislou proměnnou míry zkušeností. Jedná se o položku, kterou ve vysoké míře sytí také soukromý život policisty. Zde zahrnujeme i situaci rodinnou. Je nutné však zdůraznit, vrátíme-li se ke stresu profesnímu, že výrazným modifikátorem hladiny prožívaného stresu je samotný výkon povolání policisty, mimo situace vyjednávání.

Samostatně vyextrahovaným rizikovým prvkem je nejistota. Jedná se o mezičlánek v řetězci prožívaného stresu a dostatku zkušeností, který je, mimo jiné, modifikován také konkrétním případem a danou osobou se sebevražděnými úmysly, jejich jednání se může stát nečitelným.

Jako rizikové se ukázalo také očekávání vyjednavče. Očekávání od daného výjezdu utváří předem připravovanou paletu postupů, která se na konkrétní případ nejlépe hodí, dle získaných informací. Toto strategické jednání však v sobě skrývá hrozbu vytvoření určitého plánu vyjednávání, který v praxi nebude fungovat i přes to, že vycházel z objektivně získaných informací o konkrétní osobě. Naopak v případech, kdy jsou dostupné informace toho

rázu, že vytvoří iluzi situace, kterou vyjednávač už v minulosti mnohokrát úspěšně zvládnul, hrozí riziko rozbití mentální přípravy skutečnost, že daný případ je reálně závažnější, což je vyjednávači známo až po příjezdu na místo.

Nyní se dostáváme do momentu, kdy je rizikový faktor nikoli na straně samotného vyjednávače, ale na straně policejního takticko-strategického přístupu. Jedná se o přítomnost dalšího odborníka, který do vyjednávání vstupuje. V našem případě se jednalo o tlumočníka. Hrozí zde riziko zkreslení významu daných informací samotným překladem, či zkreslení konotativního významu vlivem rozličných kultur. Nadto v přítomnosti dalšího odborníka hrozí vznik vzájemných antipatií. Odborník, jenž je přítomen vyjednávání je v situaci značně stresogenní, kterou nemusí v daném okamžiku duševně zvládnout.

Dalším navázáním na odstavec ohledně prožívaného stresu je v tomto případě momentální psychický stav vyjednávače. Abychom tuto oblast neredukovali pouze na stres, tak také manické stavy, nedostatek spánku atd. ohrožují proces vyjednávání a profesionální výkon.

Za rizikovou můžeme označit možnost vzplanutí citového vztahu ze strany vyjednávače směrem k osobě se sebevražděnými úmysly. Pod tuto kategorii zahrnujeme jak vznik lítosti, která, v neúměrné míře, snižuje úsudek, tak také zamilování se.

Na předchozí skutečnost navazuje faktor pohlaví. Není vždy pravidlem, že by spolu měla jednat stejná nebo naopak opačná pohlaví, ale jisté riziko vzniku vztahu nebo naopak antipatie zde hrozí. Zároveň je však pohlaví možným podporujícím faktorem, přičemž četnost odpovědí poukazuje spíše na rizikovost této kategorie.

Na straně vyjednávače je relativně rizikové nosit policejní uniformu, kterou velice často lidé, se kterými je vyjednáváno, vnímají jako rušivou, až znemožňující vyjednávání. Civilní oblečení je pro vyjednávání, dle slov všech respondentů vhodnější než uniforma, která může působit jako stresor či jako prvek policejní autority, která svým potenciálem redukuje otevřenost osoby se sebevražděnými úmysly.

Od tohoto odstavce se zaměříme na ty rizikové faktory, které se váží přímo na osobu se sebevražděnými úmysly, popřípadě z ní vycházejí.

Na prvním místě uvádíme víru, vyznávanou osobou v krizi. Zdůrazňujeme však, že nehovoříme o rozdílech mezi jednotlivými církvemi, tedy pracujeme pouze s vírou v Boha. Vnitřní vyrovnání se s extrémním řešením konkrétní, náročné životní situace tím, že se modlitbou vnitřně člověk spojí se svým Bohem a duchovně si akt sebevraždy posvětil je vysoce rizikovým bodem ve vyjednávání. Takováto osoba pak ztrácí dogma nedotknutelnosti svého života vlastní rukou, tudíž následné psychické nastavení v sobě sebevražedný akt mnohem spíše nese jako finální a nevyhnutelný.

Další rizikový faktor na straně osoby v krizi, který svým potenciálem ohrožuje celé vyjednávání je odpor osoby se sebevražednými úmysly vůči policii. Tento faktor si můžeme taktéž propojit s faktorem uniforma, která je na straně policistů. Osoba s vnitřním nastavením, které postojově působí kontra policii, se předem může stavět do pozice vetování celého pokusu o navázání kontaktu ze strany policie, přičemž tento odpor pouze zvyšuje emoční rozladu dané osoby.

V pořadí třetím faktorem, který jsme výzkumem odhalili je emoční nestálost osoby se sebevražednými úmysly. V takovéto situaci jsou vyjednaváči postaveni před problém, který se vyazuje častým a silným střídáním nálad a celkové nepředvídatelnosti chování konkrétní osoby. Období relativního klidu a subjektivně vnímaného ideálního průběhu vyjednávání střídají chvíle bouřlivých výbuchů emocí.

Závažnost celé situace je modifikována přítomností zbraně. Tato skutečnost nejenže ohrožuje danou osobu se sebevražednými úmysly, ale také svou podstatou hrozí přeměnou v trestný čin, počínaje možným nelegálním držením palné zbraně. V takovémto případě jsou ohroženi také policisté a civilní obyvatelstvo.

Zvlášť závažné jsou pak situace vyjednávání za přítomnosti rukojmích. I v situacích vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly se rukojmí objevují. Přičemž primárním cílem vyjednávání je jejich osvobození. Výzkum identifikoval dvě hlavní skupiny situací, kdy se v těchto situacích objevují rukojmí. První z nich je demonstrace naléhavosti situace osoby se sebevražednými úmysly a druhá skupina je držení rukojmích jako instrumentu ke zvládnutí nastalé situace s policií.

Významným rizikem ve vyjednávání je přítomnost návykových látek v krvi osoby se sebevražděnými úmysly. Zvýšená bývá pak agrese za přítomnosti alkoholu. Závažným problémem se jeví také abstinční příznaky při nedostatku dané látky, přičemž její podání se často stává jedinou formou, jak s osobou se sebevražděnými úmysly vyjednat.

Posledním faktorem na straně osoby, se sebevražděnými úmysly je pak jazyková bariéra. Nad jazykovou bariéru můžeme postavit také kulturní rozdílnost, s přihlédnutím na zákony zemí, ze kterých pochází vyjednavatel a osoba se sebevražděnými úmysly.

Jako třetí velkou skupinu rizikových faktorů jsme označili faktory situační, vycházející z charakteristik dané situace vyjednávání

První jmenujme náhodné sebezabití osoby se sebevražděnými úmysly vlivem podmínek vyjednávání. Zde je hlavním rizikem samotné prostředí, které svým technicko-stavebním stavem může při neopatrném jednání osoby se sebevražděnými úmysly působit rizikově.

V mnoha případech se vyjednávání odehrává na místech, kde hrozí participace nezúčastněných osob. Tuto kategorii jsme pojmenovali jako přítomnost náhodných kolemjdoucích. Jejich jednání, popřípadě zasahování do procesu vyjednávání může velmi negativně ovlivnit duševní stav osoby se sebevražděnými účinky.

Protektivním, jakož i rizikovým faktorem při vyjednávání se stává počasí, jehož působení ovlivňuje jak policejního vyjednavatele, tak osobu se sebevražděnými úmysly.

Posledním faktorem je pak hrozba omezení dopravních tepen, přičemž toto omezení výrazně zvyšuje obecnou sociální tenzi osob, tímto uzavřením postižených.

### 3) Jaké jsou protektivní faktory vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly

Stejně jako v předchozím případě, rozdělujeme zde protektivní faktory na straně vyjednavatele, osoby se sebevražednými úmysly a situační. Začneme tedy protektivními faktory na straně policejního vyjednavatele.

Na prvním místě je, na první pohled velice prozaický, faktor slušné chování. Vyjednavatel při svém poslání jedná s lidskou bytostí, jejíž důstojnost by měl respektovat a nestavit se do role všeznalého a všespásného proroka. I při slušném jednání s osobou se sebevražednými úmysly není vyloučeno použití vulgarismů.

Významným protektivním faktorem je pak vzájemná předchozí známost mezi vyjednavatelem a osobou se sebevražednými úmysly. Zde nemáme na mysli intimní vztahy, ale například vztahy typu „staří známí“ nebo „známej případ“, kdy vyjednavatel přesněji zná reakce této osoby a ví lépe, jak s konkrétním člověkem jednat.

Další jmenujme možné vstřícné kroky ze strany policejního vyjednavatele směrem k osobě se sebevražednými úmysly. Tato kategorie v sobě zahrnuje také malé dárky, jako jsou káva, cigareta, drobný obnos peněz, popř. jiné materiální dary.

V tomto místě se dostáváme k protektivním faktorům na straně osoby se sebevražednými úmysly.

Jedním z faktorů je otevřená reakce na situaci vyjednávání. Vyjednávání je o to snazší v případě, že daná osoba reaguje pozitivně nebo neutrálně na policejní přítomnost, nepocituje k policii žádný odpor.

Významným protektivním faktorem je pak rodina dané osoby. V případě, že se člověk „má kam vrátit“ se vyjednávání stává efektivnějším, díky možnostem komunikace o reálné budoucnosti za pomoci sociální opory ze strany rodiny.

Efektivnějším je vyjednávání také v případě, že daná osoba se sebevražednými úmysly disponuje dostatečným finančním kapitálem, kdy pak budoucnost není limitována nedostačivou finanční situací.

Pokud setrváme u úvah o otevřené budoucnosti, pak se jako významný protektivní prvek jeví absence závažných onemocnění.

V samotné situaci vyjednávání je pak naplnění potřeb možným efektivním hybatelem celého vyjednávání.

Příznivé počasí pozitivně ovlivňuje efektivitu vyjednávání.

Mezi protektivní faktory můžeme řadit také bezvýhodnou policejní situaci.

#### **4) Jaké jsou nejčastější motivy osob se sebevražednými úmysly k tomuto jednání**

Mezi jedny z nejčastějších motivů k sebevražednému jednání se řadí rozchody s partnerem či partnerkou. Často lze pak v jednání těchto osob pozorovat zkratkovitost. Nebývá však výjimkou, když se sebevražedný akt stává instrumentem k manipulaci s bývalým partnerem nebo partnerkou.

Jako další motiv uveďme celkovou osamělost a ztrátu bližních. V takovýchto případech nemá konkrétní člověk vidinu budoucnosti, jelikož je limitována nemožností ji trávit s blízkými lidmi.

Dalším závažným motivem je přítomnost závažného onemocnění. Výzkum prokázal, že se jedná často o zkratkovité jednání krátce po zjištění diagnózy. Převážně zde hovoříme o onemocněních nevyléčitelných či smrtelných.

Tak, jako je protektivním faktorem uspokojivá finanční situace, tak se stává motivem situace neuspokojivá. Jedná se převážně o osoby silně zadlužené, které svým jednáním chtějí tuto situaci zvrátit, přičemž se do ní naopak dostávají stále více.

Jako další příčinou sebevražedného jednání se jeví přítomnost duševní choroby, popř. její špatná medikace.

Posledním prokázaným faktorem je sebevražedné jednání jako důsledek užívání návykových látek.



## 5) Jakými formami vyjednávači uvolňují psychické napětí

Psychohygiena u policejních vyjednávačů cílí na ideální duševní život při maximálních profesionálních výkonech. Nutno však doplnit, že pro tuto premisu je za potřebí plnit také jisté předpoklady a postupy již během samotného vyjednávání jakož i předtím, než se policista vyjednávačem stane. Hovoříme pak o ideálním osobnostním modelu. Taktéž pro redukci stresu je nutné dobře znát policejní práci a policejní postupy.

V první řadě uvedme, že jedním z předpokladů, pro udržení duševního zdraví je jistá míra cynismu a odstupu od případu. Nenošení si práce domů. Přesto se však tomuto vyhnout na sto procent nelze. V takovýchto případech se na prvním místě objevuje požívání alkoholu jako prostředku pro redukci stresu. Výzkumy však neprokázaly škodlivé užívání alkoholu. Pití zde působí spíše jako zprostředkovatel interpersonálního kontaktu mimo pracovní prostředí. Tato společenská afiliace působí abreaktivně. Jako jedna z motivací k pití alkoholu je tzv. „reset“ mozku.

Relativně významný dopad na redukci stresu ze samotného vyjednávání mají specializovaná školení, konající se dvakrát až třikrát ročně. Na těchto školeních projednávají vyjednávači se školiteli jednotlivé případy, ke kterým vyjízděli a zpracovávají silné a slabé stránky.

V nejhojnější míře je u probandů provozován, jako forma duševní hygieny, sport. Hovoříme zde jak o kolektivních, tak individuálních, tak bojových sportech. Uvolnění tenze pomocí sportovních aktivit v kombinaci se zvyšování hladiny endorfinů v krvi jej činí nejefektivnější abreaktivní činností.

Jako forma uvolnění tenze je uváděn také sex. Na což navažme také rodinnou pohodu, která velice vysokou měrou působí na redukci dopadu pracovního stresu.

Do pasivního odpočinku pak zahrnujeme spánek, četbu a sledování filmů či seriálů.

V jediném případě se nám jako forma psychohygieny projevila jízda na motocyklu.

## 9. Diskuze

Na následujících řádcích se společně zaměříme na výsledky proběhlého výzkumu. Kriticky reflektujeme limity této studie a provedeme úvahu nad možným praktickým využitím získaných poznatků

### Výsledky výzkumu a možnosti dalšího výzkumu

Jako první výzkumnou otázku jsme určili vymezení rizikových fází vyjednávání s osobou se sebevražděnými úmysly. Prvním krokem, kterým vyjednávač de facto otevírá vyjednávání, je navázání raportu, prvotního kontaktu s danou osobou. Výjezd ke konkrétnímu případu je zahalen, i přes získávání informací před samotným příjezdem, jistou aurou neznáma, kdy vyjednávač přesně neví, proti jaké osobě stojí. Samotný příjezd policie na místo určení je také stresorem pro samotnou osobu, jenž svým jednáním cílí k ukončení vlastního života. Za zamyšlení stojí skutečnost, kdy vyjednávač není povinen mít policejní uniformu. Tento krok velikou měrou zvyšuje efektivitu vyjednávání. Jak jsme již na několika místech uvedli, policejní uniforma má potenciál vyvolávat v jednotlivcích averzivní pocity. Zde pak vyvstává otázka, v jaké míře je potřeba zachovat autoritativnost vyjednávače, jakožto policisty, právě pomocí uniformy. V tomto bodě vidíme možný další potenciál k výzkumnému uchopení, jehož výsledky by mohly naznačit rámcové vymezení situací, kdy je vyjednávání spíše doprovázením v těžké situaci a kdy je třeba působit autoritativně. Výzkum prokázal také existenci situací, kdy se sebevražděný pokus stává instrumentem, jak manipulativně docílit subjektivních zájmů dané osoby pomocí kladení ultimát. Toto instrumentální jednání je nebezpečnější, pokud jsou v konkrétní situaci participují také rukojmí. V této souvislosti nás napadá možnost podrobnějšího výzkumu instrumentálních pohnutek k tomuto jednání. V praxi bych pak výsledky takového podrobného výzkumu mohly dopomoci k detailnější klasifikaci a systematizaci jednotlivých případů a vytvoření přehledu možných situací a standartních vyjednávacích postupů. Přesto si však uvědomujeme individualitu každého člověka. Navažme specifickou situací vyjednávání, kterou je barikádová situace. V takovýchto chvílích se jako vysoce rizikové jeví odmlky ve vyjednávání. Tato specifická situace je typická zprostředkovaným kontaktem mezi osobou se sebevražděnými úmysly a policejním vyjednávačem. Detailněji se těmito situacemi náš výzkum nezabýval. Avšak opět zde vidíme široké pole k dalšímu výzkumnému uchopení.

Druhá výzkumná otázka cílila na rizikové faktory ve vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly. Primárně určuje efektivitu vyjednávání zkušenost vyjednavče, na kterou může navazovat určitá hladina sebejistoty. Tato pak ovlivňuje, mimo jiné, hladinu prožívaného stresu, přičemž o této problematice se ve své studii vyjadřují také Spence, W., & Millott, J. (2016). Dalším vyextrahovaným faktorem je očekávání vyjednavče od konkrétního případu. V tomto spojení nás napadá možnost podrobněji výzkumně postihnout vztah mezi očekáváním vyjednavče a reakcí, kdy vyjednávání skončí neúspěšně a sebevražedný pokus je dokonán. Tématem vyjednávání končících sebevraždou se zabývá autor Terhune-Bickler, S. D. (2005). Mimo rámec naší odbornosti pak stojí rizika spojená s participací dalšího odborného účastníka vyjednávání, v našem případě překladatele. Nakolik je daný překladatel proškolen v dané oblasti odpověď neznáme, avšak subjektivně pocítujeme potřebu hlubší analýzy jednotlivých kazuistik vyjednávání za účasti překladatele. Tyto poznatky mohou být vysoce ceněny v praktickém vyjednávání. Velice kontroverzní položkou pro nás zůstává momentální psychický stav vyjednavče. Jakožto člověk je vyjednavč vystaven denním stresorům, jakož i intenzivnějším emočním rozladám, popř. psychickým odchylkám od normálního fungování. Zde pak vyvstává otázka, jak řešit situaci, kdy je v daném regionu potřeba policejního vyjednavče, který je však ve stavu nedovolujícím efektivní vyjednávání. Vzhledem k současným podstavům v řadách policie je tato otázka o to naléhavější. Tyto úvahy však dalece přesahují rámec této práce. Co je však dle nás pro psychologický výzkum mnohem zajímavější je úvaha nad pohlavím vyjednavče a osoby se sebevražednými úmysly. Maskulinitou a feminitou ve vyjednávání se ve svém výzkumu zabývali Shan, W., Keller, J., & Imai, L. (2016). Podrobná znalost problematiky genderové rozdílnosti ve vyjednávání může zásadně zvýšit efektivitu vyjednávání.

Pro nás překvapivé je zjištění rizikovosti víry a vnitřního smíření se s osudem očima věřícího člověka. Tato položka, ačkoli výzkumně identifikována jako riziková, na nás stále, po důkladných úvahách, svým potenciálem působí jako eventuelně protektivní. Jedná pouze o implicitní teorie, které by po výzkumném uchopení byly potvrzeny, či vyvráceny. Podotýkáme však, že se jedná o, pro nás, velmi výraznou a zajímavou položku.

Třetí výzkumná otázka se tázala na faktory protektivní. Tedy faktory, které pozitivně ovlivňují celé vyjednávání. Pro nás zajímavý postřeh je menší důraz, kladený samotnými respondenty na protektivní faktory nežli na faktory rizikové. Pak bychom se mohli tázat, jestli i samotná školení policejních vyjednavčů, přestože metodiky mluví jasným jazykem, neklade důraz právě na to, co může vše „zkazit“, než co „pomáhá“. Jistou logiku věci

bychom našli. Pokud je náš předpoklad správný, pak by filozofie výcviku mohla stavět na spojení „hlavně bacha na...“. Z protektivních faktorů, lze-li to ve vědecké práci takto říci, se nám „nejsympatičtější“ jevílo slušné chování. Důraz kladen na respektování důstojnosti komunikačního protějšku. Člověka, se kterým je vyjednáváno. V soustavě metodických pravidel, technik vyjednávání a policejních postupů lze úvahově velice rychle zapomenout na toto základní komunikační pravidlo.

Odpovědi na čtvrtou výzkumnou otázku objasňovaly základní motivy, které osoby se sebevražděnými úmysly k tomuto jednání vede. Zcela převažovaly motivy vztahové. Prožitek nešťastné lásky je dostatečně intenzivním stresorem k tomu, aby člověk jednal fatálně. Nutno zdůraznit, že většina těchto reakcí je impulzivních. Proto zde vidíme možnost výzkumného pokrytí osobnostních rysů těch osob, které na tuto situaci reagují sebevražděným chováním. Narážíme však na etické otázky, jak takovýto výzkum realizovat, jelikož není v pravomoci policie psychologicky vyšetřovat tyto osoby. Pokud nespáchají trestný čin, pak jsou ve většině případů, při efektivním vyjednávání, z místa vyjednávání převezeni záchrannou službou do nemocnice. Tedy toto možné výzkumné uchopení by pravděpodobně spadalo pod resort zdravotnictví. Dalším motivem je naprostá osamělost. Přestože se jednalo o jeden jediný případ, přesto nás vede k zamyšlení, jak zajistit osamělým lidem opět motivaci žít. Tento apel směřuje spíše do sociálních služeb. Ovšem ty nemají pravomoc s takovýmto člověkem jakkoli jednat, pokud to není v jeho vůli. Silným motivem je také přítomnost závažné choroby. Resp. sebevražděné jednání bývá často reakcí na tento stav, což poukazuje na možné nedostatečné zpracování duševní péče o osoby se závažnou diagnózou.

Poslední výzkumná otázka cílila na uvolnění psychického napětí u policejních vyjednávačů. K tomu, aby tato otázka byla zahrnuta do výzkumu zásadní měrou přispěl výzkum, jenž jsme realizovali v roce 2017. (Zúbek, 2017). V něm jsme mimo jiné narazili na téma užívání alkoholu. Jelikož byl alkohol relativně často zmiňován, zaměřili jsme se na zpracování stresu u policejních vyjednávačů. Chtěli jsme identifikovat jakými formami se vyjednávači se stresem vyrovnávají a vysledovat, na kolik se jedná o zdraví škodlivé aktivity. Zajímavým zjištěním pak bylo zjištění, že u respondentů nebylo zjištěno nadužívání ani škodlivé užívání alkoholu, přestože výzkum z roku 2017 (Zúbek, 2017) na tuto skutečnost poukazoval. Toto vzniklo jako vedlejší produkt při sběru dat. Otázkou pak

zůstává, na kolik byli respondenti ve svých výpovědích upřímní ve chvílích, kdy jsme na téma alkohol cílili.

### **Výzkumné limity**

Prvními slovy této části práce chci zdůraznit fakt, že výzkum byl realizován na specifickém výzkumném vzorku. Proto i závěry, získané našim výzkumem jsou platné na danou populaci, zde policejních vyjednávačů, a proto je nelze generalizovat na populaci jinou, nežli z které pochází náš výzkumný vzorek. Kvalitativní výzkumný přístup jsme zvolili pro svou flexibilitu při sběru výzkumných dat. Vzhledem k velmi omezeným možnostem k získání respondentů do výzkumu se kvalitativní výzkum jeví jako metoda schopná proniknout pod povrch a získat mnohé informace i s premisou nižšího počtu probandů. S přihlédnutím na genderové složení výzkumného vzorku sledujeme jako možný limit tuto nevyváženost. Přestože se respondenti vyjadřovali o problematice genderu ve vyjednávání, získaná data jsou získána výhradně od mužů. Samotný záznam rozhovorů probíhal simultánním zápisem mluveného slova. Tuto metodu zaznamenávání výzkumných dat jsme zvolili s ohledem na dodržení požadavku anonymity ze strany účastníků výzkumu. Bereme na vědomí fakt, že takové řešení situace může působit rušivě v případě, kdy jsme se doptávali na správnost zachycených informací. Také vzhledem k přesnosti zaznamenaných dat je tato metoda na mnohem nižší úrovni než záznam mluveného slova na diktafon. Jednotlivý rozhovor trval v průměru 45 minut. Dále, vzhledem k popisu této problematiky se zamýšlíme nad možným obohacením výzkumných dat o rozhovory s lidmi, s nimiž bylo vyjednáváno v pozici osoby se sebevražednými úmysly. Získání těchto respondentů by však bylo extrémně náročné vzhledem ke skutečnosti, že policie nesmí zveřejňovat jména těchto osob.

### **Možnost využití**

Tematické charakteristiky této práce ji předurčují k využití v konkrétně vymezené populaci, zde policejních vyjednávačů, popř. jejich školitelů. S přihlédnutím na zacílení výzkumných otázek zde předkládáme dílo mapující kritické i podporující faktory v policejním vyjednávání, jakož i jednotlivé motivy k tomuto jednání. Výzkumné závěry, které přinášíme lze využít nejen při možné aktualizaci metodik policejního vyjednávání a zařazení získaných poznatků do odborného školení vyjednávačů, ale poukazujeme také na

motivů osob se sebevražednými úmysly k tomuto jednání. Tyto jsou už mimo pravomoc policie, ale jednotlivé orgány, zabývající se otázkami lidské motivace a následnými konsekvencemi by tyto informace mohly uchopit jako rámcový odrazový můstek. V praktickém využití práce však vidíme mnohem větší potenciál v sekci duševní hygieny policejních vyjednávačů. Několikrát jsme zmínili, že tyto poznatky lze generalizovat mimo jednotlivé vyjednávače také na policisty, kteří nejsou vyjednávači. K tomuto jsme dospěli díky výpovědím o stresogenosti práce u policie jako takové.

## 10. Závěry

Tato práce cílila na popis psychologických aspektů policejního vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly. Podrobněji se zabývala krizovými fázemi ve vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly. Postihla jednotlivé rizikové a podporující faktory ve vyjednávání. Tyto byly dále děleny na faktory na straně osoby se sebevražednými úmysly, policejního vyjednavče a faktory situační. Mapovali jsme nejčastější motivaci osob se sebevražednými úmysly k tomuto jednání. Nadto jsme se podrobněji zabývali také popisem postupů, které jednotliví respondenti využívají pro udržení duševní rovnováhy. Pro získání výzkumných dat jsme provedli 11 polostrukturovaných interview s vyjednavči Policie České republiky.

Výzkum potvrdil existenci jednotlivých rizikových fází vyjednávání a podrobně je popisoval. Data jsou získána skrze pohled policejního vyjednavče, přičemž, jak jsme uvedli výše, by komplexnost výzkumného uchopení byla vyšší v případě dalších rozhovorů s osobami, se kterými bylo vyjednáváno.

Výzkum také odhalil jednotlivé rizikové faktory, které mohou hrozit vyjednávání. Tyto faktory jsou rozděleny na faktory na straně vyjednavče, osoby se sebevražednými úmysly a situační. Stejně dělení je pak u faktorů podporujících. Výzkumný přístup zároveň, svou povahou, respektuje subjektivitu získaných dat, která je způsobena pohledem „očima policistů“.

Pokryli jsme problematiku motivace osob se sebevražednými úmysly k tomuto jednání. Popsány jsou nejčastější motivy tak, jak je uvádějí samotní policisté. Některé motivy jsou zároveň totožné s rizikovými faktory ve vyjednávání.

Zaměřili jsme se také na vlastnosti psychohygienických faktorů na straně policejních vyjednavců. Popsali jsme jednotlivé činnosti, které cílí na udržení duševní pohody jednotlivých respondentů.

## Souhrn

Předložená magisterská diplomová práce je svou strukturou dělena na oblast teoretickou a empirickou. Vzhledem k obecnějšímu zpracování problematiky Zúbkem (2017) jsme od počátku cílili na stěžejní teoretická témata této práce. Jako první jsme se zabývali krizí. Vymezili jsme její definice z pohledu různých autorů. Zaměřili jsme se na genezi krize u jednotlivců, jakož i na její zvládnání a poukázali jsme také na výzkum poukazující na důležitost rodinného kontextu. Zabývali jsme se důležitým parametrem v problematice krize, kterým je naděje. Pokryli jsme také oblast copingu.

Dále předkládáme teoretické zpracování průvodního jevu, nejen, krize, kterým je stres. Zaměřili jsme se nejen na definici, ale hlavně na jeho působení na člověka. Vzhledem k respektu k práci a jménům těchto autorů, zpracovali jsme také oblast historie výzkumů stresu. Zaměřili jsme se na nejzvučnější jména, která se danou problematikou zabývala. V závěru jsme zpracovali prožitkové koreláty stresu. Tedy co přesně člověk ve stresu může prožívat.

Relativně velký prostor jsme věnovali centrální problematice, která se vine celou prací. Tou je problematika samotných sebevražd. Opět jsme v úvodu vymezili definiční hranice pojmu. Plynule jsme přešli k formám jednání, které můžeme označit jako sebevražedné. Objasnili jsme si jednotlivé termíny, které se při studiu této problematiky vyskytují, jako je například parasuicidum atd. Ke zpracování jsme, mimo jiné, používali nejnovější výzkumy, vážící se k dané problematice, které prokázaly nutnost uchopení této problematiky na vícero úrovních a multidisciplinárně. Pro nás velmi zajímavé bylo zpracování mýtů, které se kolem tématu sebevraždy vyskytují. Jejich uvedením si klademe za cíl zpřehlednit alespoň náznakově orientaci v problému a vyvrátit společensky zažité mýty.

Další komplexní kapitolou bylo vyjednávání v policejní praxi. Nechtěli jsme zde nabírat prázdné řádky psaním o komunikaci, jednání a vyjednávání obecně. Nebylo naším cílem uměle navyšovat počet stran zpracováním témat, které se přímo neváží na naši problematiku. Proto jsme Vyjednávání zpracovali přímo jako součást policejní praxe. Naznačili jsme, v jakých situacích policejní vyjednávač zasahuje. Předložili jsme výčet



důležitých vlastností, kterými by měl ideální policejní vyjednávač disponovat, aby mohl co nejefektivněji plnit svou roli. Závěrem kapitoly jsme předložili teoretické zpracování vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly tak, jak na něj nahlíží samotné metodiky Policie České republiky.

Druhou velkou oblastí této práce je její empirické zpracování. Výzkumně jsme se zaměřili na psychologické aspekty policejního vyjednávání s osobou se sebevražednými úmysly. Tuto oblast jsme si definovali, s ohledem na úspěch při obhajobě předchozího konceptu výzkumu (Zúbek, 2017), v pěti výzkumných otázkách, které cílily na rizikové fáze vyjednávání, rizikové a protektivní faktory vyjednávání, a to jak na straně vyjednávače, tak osoby v krizi, tak situační. Zpracovali jsme také problematiku motivace osob s sebevražednému jednání a na druhé straně jsme se zabývali metodami uvolnění psychického napětí u policejních vyjednávačů. Výběr respondentů do výzkumu proběhl metodou sněhové koule. Samotný sběr výzkumných dat byl realizován metodou polostrukturovaného interview s 11 respondenty, muži. Všechny rozhovory probíhaly face-to-face a trvaly průměrně 45 minut. Obsahově rozhovor pokrýval oblasti výzkumných otázek. Záznam rozhovoru byl výlučně písemný. Nasbíraná data byla analyzována pomocí metody zakotvené teorie. Následnou analýzou dat jsme vyextrahovali 1 centrální kategorii a 6 subkategorií. Centrální kategorií je policejní vyjednávač a subkategorie jsou osoba v krizi, rizikové faktory vyjednávání, podporující faktory vyjednávání, rizikové fáze vyjednávání, psychohygienu a motivace k sebevražednému jednání. Tyto jsme dále dělili.

Výzkum přinesl odpovědi na všechny výzkumné otázky. První výzkumná otázka cílila na rizikové fáze vyjednávání. Odpovědí je navázání raportu, jelikož prvotní kontakt může předem určit celou povahu vyjednávání. Jak v pozitivním, tak negativním slova smyslu. Rizikové jsou také odmlky, jelikož, většinou při barikádových situacích, dojde k úplné ztrátě kontaktu mezi vyjednávačem a osobou v krizi. Velice riziková jsou pak ultimáta, které zužují pomyslné pole, po kterém se oba komunikační partneři pohybují. Jako poslední jsme vyextrahovali opuštění místa vyjednávání, při kterém může dojít k náhodnému sebezabití osoby v krizi vlivem technických vlastností místa vyjednávání.

Nyní se dostáváme k rizikovým faktorům, které mohou negativně ohrozit celý proces vyjednávání. Vytvořili jsme tři kategorie těchto faktorů. První jsou faktory na straně vyjednávače. Jsou jimi nedostatek zkušeností, prožívaný stres vyjednávače, nejistota,

očekávání vyjednače od konkrétního případu. Dále je zde riziko vzplanutí citového vztahu směrem k osobě v krizi. Problematické může být též pohlaví a přítomnost policejní uniformy. Zároveň může negativně vyjednávání ovlivnit i momentální psychický stav vyjednače. Na straně policie jako takové je riziková přítomnost dalšího odborníka, v našem případě tlumočnicka. Na straně osoby v krizi je riziková víra, odpor vůči policii, emoční nestálost, přítomnost zbraně, rukojmí, přítomnost nebo naopak nedostatek návykových látek a jazyková bariéra. Ze situačních faktorů jmenujme náhodné sebezabití, přítomnost náhodných kolemjdoucích, počasí a omezení dopravních tepen. Naopak podporující faktory jsou u vyjednače slušné chování, vzájemná znalost vyjednače a osoby v krizi a vstřícné kroky, včetně malých darů. Na straně osoby v krizi je to pak otevřená reakce na situaci vyjednávání, rodinné zázemí, uspokojivá finanční situace, absence nemocí a uspokojení potřeb. Ze situačních jsou to příznivé počasí a bezvýhodná policejní situace.

Z motivů, které vedou osoby k sebevražednému jednání jmenujme partnerské rozchody, osamělost a ztrátu blízkých, přítomnost vážných chorob, bezvýhodnou finanční situaci, podmíněnost duševní chorobou, popř. její nedostatečnou medikací.

Poslední otázka cílila na uvolnění psychického napětí vyjednačů. Ti jej uvolňují pomocí alkoholu, specializovaných školení, sportem, sexem. Ke snížení přispívá také rodinná pohoda, spánek, četba, sledování filmů a seriálů či jízda na motocyklu.

Výsledky výzkumu se v mnohém překrývaly s výsledky výzkumu Zúbka (2017), což je způsobeno velmi podobným složením výzkumného souboru a podobným zaměřením tématu práce.

## Seznam použitých zdrojů a literatury

- 1) Baštecká, B. & Goldmann, P. (2001). *Základy klinické psychologie*. Praha: Portál.
- 2) Baštecká, B. & kol. (2003). *Klinická psychologie v praxi*. Praha: Portál.
- 3) Brockert, S. (1993). *Ovládání stresu*. Praha: Melantrich.
- 4) Cimrmanová, T. (2013). *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu. Aplikace v kontextu rodinného násilí*. Praha: Karolinum.
- 5) Comer, R., J. (2004). *Abnormal psychology*. New York: Worth Publishers.
- 6) Čačka, O. (2002) *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. Brno: Doplněk.
- 7) Davison, G., C. & Neale, J., M. (1994). *Abnormal psychology*. New York: John Wiley and Sons, Inc.
- 8) Gebsattel, V. E., Guardini, R., Weizsäcker, V. v., Buber, M., Buytendijk, F. J. J., Plügge, H. & Teilhard de Chardin, P. (1992). *Bolest a naděje. Deset esejů o osobním zrání*. Praha: Vyšehrad
- 9) Giddens, A. (1999). *Sociologie*. Praha: Argo
- 10) Hartl, P. & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- 11) Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- 12) Henning, C., Keller, G. (1996). *Antistresový program pro učitele. Projevy, příčiny a způsoby překonání stresu z povolání*. Praha: Portál.
- 13) Herman, E. & Doubek, P. (2008). *Deprese a stres. Vliv nepříznivé životní události na rozvoj psychické poruchy*. Praha: Maxdorf.
- 14) Hillman, J. (1996). *Duše a sebevražda*. Velké Losiny: Sagittarius.
- 15) Honzák, R. (2015). *Jak žít a vyhnout se syndromu vyhoření*. Praha: Vyšehrad.
- 16) Kastová, V. (2000). *Krize a tvořivý přístup k ní*. Praha: Portál.
- 17) Klimpl, P. (1998). *Psychická krize a intervence v lékařské ordinaci*. Praha: Grada.
- 18) Křivohlavý, J. (1995). *Tajemství úspěšného jednání*. Praha: Grada.
- 19) Křivohlavý, J. (2004). *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál.
- 20) Křivohlavý, J. (2009). *Psychologie zdraví*. Praha: Portál.
- 21) Lazarus, R. S. (1966). *Psychological stress and the coping process*. New York: McGraw-Hill.
- 22) Macek, P., & Uhlíř, L. (2001). *Dějiny policie a četnictva II*. Praha: Police history.

- 23) Machač, M. a kol. (1984). *Duševní hygiena a prevence zátěže*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- 24) Mareš, J. (2012). *Posttraumatický rozvoj člověka*. Praha: Grada.
- 25) *Metodika vyjednávání v krizových situacích. Standardní postupy a techniky*. (1999). Praha: Útvar rychlého nasazení.
- 26) Míček, L. (1984). *Duševní hygiena*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- 27) Myers, D. G. (2010). *Sociální psychologie*. Brno: Edika.
- 28) Plamínek, J. (2013). *Sebepoznání, sebeřízení a stres. Praktický atlas sebezvládnání*. Praha: Grada.
- 29) Praško, J., Hájek, T., Preiss, M. (2002). *Posttraumatická stresová porucha a jak se jí bránit*. Praha: Maxdorf
- 30) Raboch, J. & Zvolský, P. (2001). *Psychiatrie*. Praha: Galén
- 31) Strauss, A. & Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert.
- 32) Špatenková, N. a kol. (2004). *Krize. Psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada.
- 33) Špatenková, N. a kol. (2017). *Krize a krizová intervence*. Praha: Grada.
- 34) Vágnerová, M. (2008). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.
- 35) Viewegh, J. (1996). *Sebevražda a literatura*. Brno: nakladatelství Tomáše Janečka.
- 36) Vodáčková D. a kol. (2012). *Krizová intervence*. Praha: Portál.
- 37) Vodáčková, D. (2002). *Krizová intervence. Krize v životě člověka. Formy krizové pomoci a služeb*. Praha: Portál
- 38) Vokurka, M., Hugo, J., & kol. (1998). *Praktický slovník medicíny*. Praha: Maxdorf.
- 39) Vymětal, J. (1995). *Duševní krize a psychoterapie*. Hradec Králové: Konfrontace.
- 40) Zúbek, M. (2017). *K některým psychologickým aspektům práce policejního vyjednavče*. (Bakalářská práce). Univerzita Palackého v Olomouci.

## Internetové zdroje

- 41) Ali, D. (2018). Dispelling Some Common Myths About Suicide. *Fire Engineering*, 171(9), 3–7. Získáno 13. 9. 2018 z:  
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&AN=132602557&lang=cs&site=ehost-live>
- 42) Amy Grubb, Sarah Brown & Peter Hall (2015). Personality traits and coping styles in UK police officers. Do negotiators differ from their non-negotiator colleagues? *Psychology, Crime & Law*, 21:4, 347-374, doi: 10.1080/1068316X.2014.989165
- 43) Baker, T. E. (2001). Hostage Negotiations: Paranoid and Suicidal Cults. *Journal of Police Crisis Negotiations*, 1(1), 99–111. y. Získáno 1. 1. 2019 z:  
[https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J173v01n01\\_08](https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J173v01n01_08)
- 44) Borges, G., Orozco, R., Villatoro, J., Elena Medina-Mora, M., Fleiz, C., & Díaz-Salazar, J. (2019). Suicide ideation and behavior in Mexico: Encodat 2016. *Salud Pública de México*, 61(1), 6–15. Získáno 14. 1. 2019 z: <http://doi.org/10.21149/9351>
- 45) Bridge, J. A., Horowitz, L. M., Fontanella, C. A., Sheftall, A. H., Greenhouse, J., Kelleher, K. J., & Campo, J. V. (2018). Age-Related Racial Disparity in Suicide Rates Among US Youths From 2001 Through 2015. *JAMA Pediatrics*, 172(7), 697–699. Získáno 1. 11. 2018 z: <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2018.0399>
- 46) Carbajal, J. M., Gamboa, J. L., Moore, J., Smith, F., Ann Eads, L., Clothier, J. L., & Cáceda, R. (2017). Response to unfairness across the suicide risk spectrum. *Psychiatry Research*, 258, 365–373. Získáno 1. 11. 2018 z:  
<https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.08.071>
- 47) Czamler, M. (2017). Crisis Interventions in Acute Emergency Situations. *Psychiatria Danubina*, 29(4), 529–533. Získáno 11. 2. 2018 z:  
<https://doi.org/10.24869/psyd.2017.529>
- 48) Český statistický úřad. (2018). *Sebevraždy*. Získáno 2. 2. 2019 z:  
[http://www.czso.cz/csu/czso/sebevrazdy\\_zaj](http://www.czso.cz/csu/czso/sebevrazdy_zaj)
- 49) Fay, J. (2014). Reaching out: Responding to suicidal people. *International Journal of Narrative Therapy & Community Work*, (2), 49–54. Získáno 1. 11. 2018 z:  
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=108892338&lang=cs&site=ehost-live>

- 50) Ferguson, M., Dollman, J., Jones, M., Cronin, K., James, L., Martinez, L., & Procter, N. (2019). *Suicide prevention training—Improving the attitudes and confidence of rural Australian health and human service professionals*. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*, 40(1), 15–26. Získáno 1. 11. 2018 z: <https://doi.org/10.1027/0227-5910/a000524>
- 51) Greenstone, J. L. (2007). The Twenty-Five Most Serious Errors Made by Police hostage and Crisis Negotiators. *Journal Of Police Crisis Negotiations*. 7(2), 107-116. doi:10.1300/J173v07n02\_06
- 52) Huisman, A., & van Bergen, D. D. (2018). Peer specialists in suicide prevention: Possibilities and pitfalls. *Psychological Services*. Získáno 29. 10. 2018 <https://doi.org/10.1037/ser0000255>
- 53) Ioannou, M. & Debowska, A. (2014). Genuine and simulated suicide notes: An analysis of content. *Forensic Science International*, 245, 151-160. Získáno 5. 11. 2018 z: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2014.10.035>
- 54) Klein, G., C. (2006). You Can Not Negotiate Everything or the Times They Are a Changin'. *Journal of Police Crisis negotiations*, 6(2), 17-48. doi: 10.1300/J173v06n02\_03
- 55) Larzillière, P. (2016). On suicide bombings: questioning rationalist models and logics of gender. *International Review of Sociology*, 27(1), 108-125. Získáno 1. 11. 2018 z: <https://doi.org/10.1080/03906701.2016.1259136>
- 56) Lundström, R. (2018). Spaces for support: Discursive negotiations of supporter positions in online forum discussions about suicide. *Discourse, Context & Media*, 25, 98-105. Získáno 1. 1. 2019 z <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211695817302428?via%3Dihub>
- 57) Magers, J. S., & Spratt, D. (2007). Condescending and Manipulative Yet Suicidal--Negotiating with a Difficult Subject. *Journal of Police Crisis Negotiations*, 7(2), 123–130. [https://doi.org/10.1300/J173v07n02pass:\[\]08](https://doi.org/10.1300/J173v07n02pass:[]08)
- 58) Manning, J. (2015). Aggresice Suicide. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 43(2015), 326-341. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1756061615000506?via%3Dihub>
- 59) McClelland, L., Reicher, S., & Booth, N. (2000). A last defence: the negotiation of blame within suicide notes. *Journal of Community & Applied Social Psychology*,

- 10(3), 225–240. Získáno 1. 1. 2018 z [https://doi.org/10.1002/1099-1298\(200005/06\)10:3<225::AID-CASP573>3.0.CO;2-1](https://doi.org/10.1002/1099-1298(200005/06)10:3<225::AID-CASP573>3.0.CO;2-1)
- 60) McMains M. J., & Lanceley, F. J. (2003). The Use of Crisis Intervention Principles by Police Negotiators. *Journal Of Police Crisis Negotiations*, 3(1), 3-30. Získáno 20. 3. 2017 z <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=9644e114-8992-4093-9a15-0d8682d0b589%40sessionmgr4006&hid=4207>
- 61) Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky. (4. prosince 2006). *Jednání s osobou se sebevražednými úmysly*. Získáno 1. 11. 2018 z Hasičský záchranný sbor České republiky. Získáno z: [www.hzscr.cz/.../5-s-s-ml10-jednani-s-osobou-se-sebevrazednymi-umysly-pdf.aspx](http://www.hzscr.cz/.../5-s-s-ml10-jednani-s-osobou-se-sebevrazednymi-umysly-pdf.aspx)
- 62) Park, S., Song, Y.-J., Kim, J., Ki, M., Shin, J.-Y., Kwon, Y.-M., & Lim, J. (2018). Age, Period, and Cohort Effects on Suicide Mortality in South Korea, 1992–2015. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 15(8). Získáno 5. 1. 2019 z: <https://doi.org/10.3390/ijerph15081580>
- 63) Rogan, R., G. (2009). Linguistic indicators of Suicidality in Crisis Negotiations. *Journal Of Police Crisis Negotiations*, 9(1), 34-54. doi:10.1080/15332580802494144.
- 64) Rogan, R., G. (2011). Linguistic Style Matching in Crisis Negotiations: A Comparative Analysis of Suicidal and Surrender Outcomes. *Journal of Police Crisis Negotiations*, 11(1), 20–39. Získáno 2. 1. 2019 z: <https://doi.org/10.1080/15332586.2011.523302>
- 65) Roy, P., Tremblay, G., & Duplessis-Brochu, É. (2018). Problematizing men’s suicide, mental health, and well-being: 20 years of social work innovation in the province of Quebec, Canada. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*, 39(2), 137–143. Získáno 13. 2. 2019 z: <https://doi.org/10.1027/0227-5910/a000477>
- 66) Shan, W., Keller, J., & Imai, L. (2016). What’s a Masculine Negotiator? What’s a Feminine Negotiator? It Depends on the Cultural and Situational Contexts. *Negotiation & Conflict Management Research*, 9(1), 22–43. Získáno 1. 2. 2019 z: <https://doi.org/10.1111/ncmr.12065>

- 67) Slatkin, A. A. (2015). *Crisis Negotiation for Law Enforcement. Corrections and Emergency services: Crisis Intervention As Crisis Negotiation*. Springfield Illinois: Charles C Thomas. Získáno 16. 1. 2019 z Ebscohost.
- 68) Spence, W., & Millott, J. (2016). An exploration of attitudes and support needs of police officer negotiators involved in suicide negotiation. *Police Practice & Research*, 17(1), 5–21. Získáno 21. 2. 2019 z: <https://doi.org/10.1080/15614263.2014.961455>
- 69) Terhune-Bickler, S. D. (2005). That wasn't supposed to happen: Crisis negotiators' responses to incidents that resulted in suicide. Dissertation Abstracts International Section A: *Humanities and Social Sciences*. ProQuest Information & Learning. Získáno 11. 12. 2018 z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=psyh&AN=2005-99013-016&lang=cs&site=ehost-live>
- 70) The Zero Suicide. (2015). *What is Zero Suicide?* Získáno 1. 11. 2018 z <http://zerosuicide.sprc.org/about>
- 71) Till, B., Wild, T. A., Arendt, F., Scherr, S., & Niederkrotenthaler, T. (2018). *Associations of Tabloid Newspaper Use With Endorsement of Suicide Myths, Suicide-Related Knowledge, and Stigmatizing Attitudes Toward Suicidal Individuals*. *Crisis*, 39(6), 428–437. Získáno 1. 1. 2019 z: <https://doi.org/10.1027/0227-5910/a000516>
- 72) Tucker, J. (2015). The geometry of suicide law. *International Journal of Law and Justice*, 43(3), 342-365. Získáno 1. 11. 2018 z: <https://doi.org/10.1016/j.ijlaj.2015.05.007>
- 73) Westefeld, J. S. (2019). Suicide prevention and psychology: A call to action. *Professional Psychology: Research and Practice*, 50(1), 1–10. Získáno 5. 3. 2019 z <https://doi.org/10.1037/pro0000209>
- 74) World Health Organization. (2018). *Suicide*. Získáno 1. 11. 2018 z <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/suicide>
- 75) Yablonska, T., & Melnychuk, T. (2017). Psychological Support for Families During Crises (as exemplified by families members of Ukrainian war veterans). *Current Problems of Psychiatry*, 18(2), 87–94. Získáno 27. 2. 2019 z: <https://doi.org/10.1515/cpp-2017-0007>



## **Seznam příloh magisterské diplomové práce**

„Příloha 1: Abstrakt diplomové práce v českém jazyce“

„Příloha 2: Abstrakt diplomové práce v anglickém jazyce“

„Příloha 3: Seznam otázek polostrukturovaného interview“

„Příloha 4: Seznam zkratek“

„Příloha 1: Abstrakt diplomové práce v českém jazyce“

## ABSTRAKT MAGISTERSKÉ DIPLOMOVÉ PRÁCE

**Název práce:** Psychologické aspekty policejního vyjednávání s osobami se sebevražděnými úmysly

**Autor práce:** Bc. et Bc. Milan Zúbek

**Vedoucí práce:** PhDr. Jiří Popelka

**Počet stran a znaků:** 96, 196 502

**Počet příloh:** 4

**Počet titulů použité literatury:** 75

**Abstrakt:** Cílem této práce je výzkum psychologických aspektů policejního vyjednávání s osobami se sebevražděnými úmysly, se zaměřením na rizikové fáze vyjednávání, rizikové a podporující faktory vyjednávání, motivaci osob se sebevražděnými úmysly k sebevražděnému jednání a výzkum jednání, jakým respondentí vyjednávači uvolňují psychické napětí. Naplnění výzkumných cílů bylo realizováno pomocí kvalitativního designu. Sběr dat probíhal formou polostrukturovaných interview s jedenácti probandy. Výběr respondentů do výzkumného souboru proběhl pomocí metody sněhové koule. Analýza sebraných dat proběhla pomocí metody zakotvené teorie. Realizovaný výzkum odhalil rizikové fáze vyjednávání, kterými jsou navázání raportu, odmlky, ultimáta a opouštění místa vyjednávání. Rizikové, jakož i podporující faktory ve vyjednávání rozdělujeme do tří skupin – vztahující se k vyjednávači, k osobě v krizi a situační. Nejčastější motivy sebevražděného jednání jsou partnerské rozchody, osamělost a ztráta bližních, přítomnost vážné nemoci, bezvýchodná finanční situace či je suicidium vázáno na duševní onemocnění, popř. na její nedostatečnou nebo nesprávnou medikaci. Mezi formy, kterými vyjednávači uvolňují psychické napětí patří alkohol, specializovaná školení, sport, sex, rodinná pohoda, spánek, četba, sledování filmů a seriálů a jízda na motocyklu.

**Klíčová slova:** policejní vyjednávač, suicidální vyjednávání, psychologie vyjednávání, rizikové fáze vyjednávání

**„Příloha 2: Abstrakt diplomové práce v anglickém jazyce“**

**ABSTRACT OF THESIS**

**Title:** Psychological aspects of police negotiation with persons with suicidal intentions

**Author:** Bc. et Bc. Milan Zúbek

**Supervisor:** PhDr. Jiří Popelka

**Number of pages and characters:** 96, 196 502

**Number of appendices:** 4

**Number of references:** 75

**Abstract:** The aim of this thesis is to research the psychological aspects of police negotiations with persons with suicidal intentions. We are focusing on risk phases of negotiation, risk and supportive factors of negotiation, motivation of suicidal persons for suicidal behavior and research a psychological tension reducing behavior of our respondents. The fulfillment of research goals was realized through qualitative design. Data collection was conducted through semi-structured interviews with eleven probands. Respondents selection was done using the snowball method. The analysis of the collected data was carried out using the grounded theory method. In the results of the research, we found out that the risky phases of the negotiations are establishing the rapport, pauses, the ultimatum and leaving the negotiating venue. Risks as well as supporting factors in the negotiation are divided into three groups - relating to the negotiator, person in crisis and situational. The most common motivation of suicidal behavior are partner breakups, loneliness and loss of the closest people, the presence of a serious illness, an inconvenient financial situation or suicide is linked to mental illness or its inadequate or improper medication. The forms that negotiators reduce psychological tension include alcohol, specialized training, sports, sex, family comfort, sleep, reading, watching movies and serials, and riding a motorcycle.

**Key words:** police negotiator, suicide negotiating, negotiation psychology, risk negotiation phases

## „Příloha 3: Seznam otázek polostrukturovaného interview“

### Schéma polostrukturovaného interview

- I.** Jaké jsou nejrizikovější fáze vyjednávání s osobou, která demonstruje úmysl spáchat sebevraždu?
  - a. V čem jsou tyto fáze rizikové?
  
- II.** Jaké byste jmenoval rizikové faktory ve vyjednávání s takovou osobou?
  - a. Doplněk – co může negativně ovlivnit efektivitu vyjednávání?
  - b. Doplněk – co může ohrozit efektivitu vyjednávání?
  
- III.** Jaké byste jmenoval protektivní faktory ve vyjednávání s takovou osobou?
  - a. Doplněk – co může pozitivně ovlivnit efektivitu vyjednávání?
  - b. Doplněk – co může redukovat možná rizika?
  
- IV.** S jakými nečastějšími motivy sebevražedného jednání se v praxi setkáváte?
  - a. Doplněk – proč chtějí lidé, se kterými se dostanete do kontaktu v procesu vyjednávání, nejčastěji spáchat sebevraždu?
  
- V.** Jakými formami uvolňujete psychické napětí nasbírané v práci?
  - a. Doplněk – Co děláte pro to, abyste si, lidově řečeno, odfoukl?
  - b. Doplněk – Jak si myslíte, že se ostatní policisté vyrovnávají se stresem?
  - c. Doplněk – Jak si myslíte, že ostatní policisté uvolňují napětí z práce?

#### **„Příloha 4: Seznam zkratk“**

**IZS** – Integrovaný záchranný systém

**URNA** – Útvar rychlého nasazení

**WHO** – World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)